

ਪਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਦਿਮਾ

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ ਏ (ਮੁਖ ਸੰਪਾਦਕ)

www.pardesitimes.com
ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ pardestimes

ਰਣਜੀਤ ਕੰਦੋਲਾ ਐਮ. ਥੀ. ਏ. ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ

VOL- 16 No. 400 June 22, 2022 E-mail : info@pardesitimes.com Ph 510-938-7771, 510-516-3536

ਬੁਲੈਟ ਪਰੂਫ ਗੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਵੀ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸਿੱਧੂ ਮੂਸੇਵਾਲਾ- ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਖੁਲਾਸਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ- ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਸਿੱਧੂ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਕਤਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਖੁਲਾਸੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਗੈਂਗ ਦੇ 5 ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਰੈਂਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੋਲਡੀ ਬਰਾੜ, ਸਚਿਨ ਬਾਪਨ, ਅਨਮੋਲ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਅਤੇ ਬਿਕਰਮ ਬਰਾੜ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਲਾਰੈਂਸ ਨੇ ਤਿਹਾੜ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਸੀ। ਕੈਨੇਡਾ ਸਥਿਤ ਗੈਂਗਸਟਰ ਗੋਲਡੀ ਬਰਾੜ ਅਤੇ ਦੁਬਈ ਸਥਿਤ ਗੈਂਗਸਟਰ ਵਿਕਰਮ ਬਰਾੜ ਨੇ ਇਸ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਨਮੋਲ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਅਤੇ ਸਚਿਨ ਬਾਪਨ ਨੇ ਸਾਰੇ ਕਤਲ-ਕਾਂਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਵੀ ਦੱਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਦੀ ਰੋਕੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਕਤਲ ਤੱਕ ਸੂਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪਲ-ਪਲ ਦੀ ਸੇਧ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਲਾਰੈਂਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਾਨਸਾ ਦੇ ਜਵਾਹਰਕੇ 'ਚ 29 ਮਈ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਸਿੱਧੂ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਦੀ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਬਾਰ ਜੀਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਸਮੇਤ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਇਹ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਗੈਂਗ ਦੀ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਨਾਲ ਇੰਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਬੁਲੈਟ ਪਰੂਫ ਫਾਰਚੂਨਰ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਗਈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕਤਲ ਵਿੱਚ ਰੂਸੀ ਹਥਿਆਰ ਏ ਐਨ-94 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਹਥਿਆਰ ਦੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਬੁਛਾੜ ਦੇ ਨਾਲ ਬੁਲੈਟਪਰੂਫ ਸੀਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੱਝ ਗੈਂਗਸਟਰ ਇਹ ਜਾਣਨ ਲਈ ਜਲੰਧਰ ਵੀ ਗਏ ਕਿ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਦੀ ਬੁਲੈਟਪਰੂਫ ਫਾਰਚੂਨਰ ਕਿਸ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਦੀ ਬੁਲੈਟ ਪਰੂਫ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫਾਰਚੂਨਰ ਬੁਲੈਟ ਪਰੂਫ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਇਸ ਦੀ ਰਸਮੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸਿੱਧੂ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕਤਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਬੁਲੈਟ ਪਰੂਫ ਜੈਕਟ ਲੈਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਸਥਿਤ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਡੀਲਰ ਵਿੱਕੀ ਮਾਨ ਸਲੋਦੀ ਨਾਲ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਵਿੱਕੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਉਸ ਦੀ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਲੈਵਲ ਥੀ ਹਾਰਡ ਬੁਲੈਟ ਜੈਕਟ ਲੈਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਰਕਾਰੀ ਧਾਰ ਹੋਰ ਤਿੱਖੀ, ਹੁਣ ਤੱਕ 45 ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ- ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਕਤਈ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤੱਕ 45 ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਢੀਖੇਰੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮੁਕਤ, ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਤੇ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵਾਸਤੇ ਵਟਸਐਪ ਆਧਾਰਤ ਇਕ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈਲਪਲਾਈਨ ਨੰਬਰ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਹੈਲਪਲਾਈਨ ਵਰਦਾਨ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਜੜ ਵੱਢਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤਰੀਕੇ ਵਜੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਨੰਬਰ ਉੱਤੇ ਮਿਲੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ਼

28 ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ। ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਇਕ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਅੱਠ ਸਹਾਇਕ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰਾਂ, ਤਿੰਨ ਹੌਲਦਾਰਾਂ, ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ, ਹੋਮਗਾਰਡ ਦੇ ਇਕ ਜਵਾਨ, ਦੋ ਪਟਵਾਰੀਆਂ, ਇਕ ਕਲਰਕ, ਇਕ ਨੰਬਰਦਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੇ ਇਕ ਡੇਟਾ ਐਂ-ਟਰੀ ਅਪਰੇਟਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਆਈਟੀਆਈ, ਐਸਏਐਸ ਨਗਰ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਇਕ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ, ਇਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨਲ ਜੰਗਲਾਤ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸੰਮਨ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਸਟਾਫ਼ ਦੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਮਾਈਨਿੰਗ ਕੇਸ ਵਿੱਚ 17 ਜਣਿਆਂ, ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਸਹਾਇਕਾਂ ਤੇ ਇਕ ਜੰਗਲਾਤ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ 21 ਜੂਨ 2022 ਤੱਕ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਹੇਠ ਕੁੱਲ 45 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਅਜੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਫਸਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਦਾ ਰਾਹ ਵਿਖਾ ਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੀ, ਕਾਰਗਰ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਜੜੋਂ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਜੁਆਬਦੇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਉੱਤੇ ਖਰਾ ਉਤਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਲਾਮਿਸਾਲ ਕਾਰਵਾਈ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮੁਕਤ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇਣ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਜੰਗ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਸਫਾਇਆ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਰਗਰਮ ਸਹਿਯੋਗ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇਕ ਕਾਰਜ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮੁਕਤ ਸੂਬਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਧ-ਚੜ ਕੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ।

Driving School

Union City

Student Driver

510-461-6541

ਡਰਾਇਵਿੰਗ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਲੰਮਾ ਤਜਰਬਾ, ਆਸਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਗੱਲਬਾਤ

Padam Builders Inc.

ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਦੀ 100 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਗਰੰਟੀ

ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਮਕਾਨ, ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਮੋਲ, ਸ਼ੋਅਰੂਮ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਵਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੱਕ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

Bhupinder Singh Padam

email: padambuilders@gmail.com
Licensed # 1019803

CELL 510-565-6667

3143 ARDEN ROAD, HAYWARD CA- 94545

Certified Insurance Agent

Global Green

INSURANCE AGENCY

ਹੈਲਥ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਫੋਨ: 510-487-1000

MANN@GGIABA.COM

Mann Insurance Brokers Inc.

4123 Dyer St., #230, Union City, CA 94587

ਜਸਪਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਅਟਾਰਨੀ ਐਂਟ ਲਾਅ, ਨਿਊਯਾਰਕ ਤੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਰਵਿਊਜੀ ਸਟੇਅ, ਬੱਚਾ ਗੋਦ ਲੈਣਾ, ਡਿਪੋਰਟੇਸ਼ਨ, ਵਿਆਹ, ਐਚ ਵਨ, ਐਲ ਵਨ, ਲੇਬਰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੁਫਤ ਸਲਾਹ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦਫਤਰ	ਨਿਊਯਾਰਕ ਦਫਤਰ	ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਦਫਤਰ	ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਦਫਤਰ
44808 S. Grimmer Blvd # 208 Fremont, CA 94538 510-657-6444	37-18-73rd ST. Ste 401 Jackson Height. NY 11372 718-533-8444	2945 W. Capitol Ave. West Sacramento CA-95691 916-372-448	4491 w. Shaw Ave # 300B Near Costco Fresno, CA 93722 phone 559-271-5511

See me today and get the discounts and service you deserve

Gurbinder S Mavi

Insurance Lic# 0F22244

Bus: 650-326-0660, Cell : 408-829-6284

988 El Monte Ave Mountain View, CA 94040

Like a Good Neighbor, State Farm is There www.gmavi.com

State farm mutual Automobile Insurance Company, State Farm Indemnity Company Bloomington, IL

Allstate

You're in good hands.

Avninder Singh

Insurance Specialist, CA Lic. # 0822501

Auto - Home - Life - Health - Business - Commercial

PH. (510) 441-7490

Toll free (877) 441-7490

30042 MISSION BLVD. SUITE 221 HAYWARD, CA 94544

Raj Budwal

(Investment and Financial Advisor)

408-972-8000,

408-835-0202 (Cell)

Budwal and Associates

329 Piercy Road, San Jose, CA 95138

8350202@gmail.com

ਸੰਗਰੂਰ ਦਾ ਚੋਣ ਦੰਗਲ ਕਿਸ ਕਰਵਟ ਬੈਠੇਗਾ

ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ 'ਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਉਥੇ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ 23 ਜੂਨ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪੈਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਨਤੀਜਾ 26 ਜੂਨ ਨੂੰ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਪਹਿਲਾਂ 2014 ਅਤੇ ਫਿਰ 2019 ਵਿਚ 2 ਵਾਰ ਸੰਗਰੂਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਬਣੇ ਸਨ। ਸੰਗਰੂਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚ 9 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ, ਦਿਤਬਾ, ਸੁਨਾਮ, ਭਦੌੜ, ਬਰਨਾਲਾ, ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ, ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ, ਧੂਰੀ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਨ 2022 ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜੇਤੂ ਰਹੇ ਹਨ। ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਤੋਂ ਬਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੋਇਲ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢੀਡਸਾ ਨੂੰ, ਦਿਤਬਾ ਤੋਂ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਨਕ ਨੂੰ, ਸੁਨਾਮ ਤੋਂ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧੀਮਾਨ ਨੂੰ, ਭਦੌੜ ਤੋਂ ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਉਗੋਕੇ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੀ ਨੂੰ, ਬਰਨਾਲਾ ਤੋਂ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮੀਤ ਹੋਅਰ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੀਤੂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹਰਾਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਲਕਲਾਂ ਤੋਂ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਡੋਰੀ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਨੂੰ, ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ ਤੋਂ ਡਾ। ਮੁਹੰਮਦ ਜ਼ਮੀਲ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਰਜ਼ੀਆ ਸੁਲਤਾਨਾ ਨੂੰ, ਧੂਰੀ ਤੋਂ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗੋਲਡੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਨਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭਰਾਜ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵਿਜੈਇੰਦਰ ਸਿੰਗਲਾ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ। ਸੰਗਰੂਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਲਈ ਪੰਜ ਮੁੱਖ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ

ਘਰਾਚੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਸੱਤਵੀਂ ਵਾਰ ਸੰਗਰੂਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਅਜ਼ਮਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1999 ਵਿਚ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਜਿੱਤੀ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਬੀਬੀ ਕਮਲਦੀਪ ਕੌਰ ਰਾਜੇਆਣਾ ਨੂੰ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ

ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘਮਾਲ

ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਯਾਫਤਾ ਭਾਈ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇਆਣਾ ਦੀ ਧਰਮ ਭੈਣ ਹਨ। ਉਹ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ

ਕਾਂਗਰਸ ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਦਿਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗੋਲਡੀ 2017 ਵਿਚ ਧੂਰੀ ਤੋਂ ਜਿੱਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਲੋਕ ਸਭਾ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਿਸਮਤ ਅਜ਼ਮਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 'ਆਇਆ ਰਾਮ ਗਿਆ ਰਾਮ' ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ 'ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ

ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਕਾਂਗਰਸ ਛੱਡ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੋਏ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਡਾ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਵੇਰਕਾ, ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਮ ਅਰੋੜਾ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗੜ (ਚਾਰੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ), ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਮੋਹਾਲੀ ਦੇ ਮੇਅਰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀਤੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਕੇ ਭਾਜਪਾ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਬਠਿੰਡਾ ਤੋਂ ਸਰੂਪ ਚੰਦ ਸਿੰਗਲਾ ਨੇ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਲੜ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਲ ਬਦਲੂਆਂ ਦਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ।

ਸੰਗਰੂਰ ਹਲਕੇ ਦੇ ਸਾਰੇ 9 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਜੇਤੂ ਰਹੇ ਹਨ। ਵੈਸੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪਲੜਾ ਭਾਰੂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰ ਵਿਧਾਇਕ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਘਰਾਚੇ ਨੂੰ ਜਿਤਾਉਣ ਲਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਅੱਡੀ-ਚੋਟੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਵੇਗਾ। 'ਆਪ' ਨੇ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਹਲਕੇ ਵਿਚ 10-10 ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ 92 ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ 18, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ 3, ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ 2 ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਤੇ ਬੀਐੱਸਪੀ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਸੀਟ 'ਤੇ ਸਬਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਕੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਹੀ ਜਿੱਤ ਦੇ ਝੰਡੇ ਗੱਡਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੀ ਲੀਡਰ ਘਪਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਪਾਰਟੀਆਂ ਬਦਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਵੀਂ ਪਾਰਟੀ ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਕਾਂਗਰਸ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ। ਰਾਣਾ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੁਪਨਾ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਲੱਗਦੇ ਧਰਨਿਆਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨਾਕਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਬਦਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਛਿਪਾਉਣ ਲਈ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਲੁਕਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੱਢੀਖੋਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੋਈਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਰਵਾਇਤੀ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਆਮ ਆਦਮੀ

ਢੁੱਕਵੀਂ ਕਾਰਵਾਈ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹਾਂ।" ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਅਫ਼ਸਰ ਜਾਂ ਕਰਮਚਾਰੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸ ਦੀ ਮੋਬਾਈਲ 'ਤੇ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ। ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਕਠਿਨ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਿਊਰੋ ਮੁਖੀ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ "ਆਓ! ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜੀਏ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢੀਏ। ਆਓ! ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰੀਏ"। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ

ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਮਾਰਚ 1972 ਵਿਚ ਸਪੈਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਏਜੰਸੀ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲ ਕੇ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੀ ਸੀ ਐਕਟ (ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ) 1988 ਤਹਿਤ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ (ਸਮੇਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੋਰਡ/ਨਿਗਮ, ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਅਤੇ ਟਰੱਸਟ) ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਅਗਿਆਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਉੱਤੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸਗੋਂ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਪਾਸੋਂ

ਲਾਈਨ ਨੰ 9501200200 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਦੀਆਂ 9 ਰੋਜ਼ਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਬਠਿੰਡਾ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਜਲੰਧਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪਟਿਆਲਾ, ਰੂਪਨਗਰ, ਆਰਥਿਕ ਅਪਰਾਧ ਸ਼ਾਖਾ, ਉਡਣ ਦਸਤਾ ਪੰਜਾਬ) ਵੱਲੋਂ ਮਿਤੀ 30 ਅਪ੍ਰੈਲ 2022 ਤਕ ਲਗਪਗ 458 ਐਫਫਾਈਆਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ਾਂ ਅਤੇ 252 ਚੌਕਸੀ ਪੜਤਾਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਲ 2017 ਤੋਂ 30 ਅਪ੍ਰੈਲ 2022 ਤਕ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ

ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ, ਅਹੁਦਾ, ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਨਾਮ, ਸਰਕਾਰੀ ਐਡਰੈੱਸ, ਸਰਕਾਰੀ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਈਮੇਲ ਐਡਰੈੱਸ ਜਨਤਕ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ 57 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ, ਅਹੁਦਾ, ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਈਮੇਲ ਐਡਰੈੱਸ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ "ਸੁਚਿ ਹੋਵੋ ਤਾ ਸਚੁ ਪਾਈਐ" ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਚੌਕਸੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 1955 ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਦਸਤਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਏਜੰਸੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ। ਸੰਨ 1967 'ਚ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਕੇ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਵਿਭਾਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ।

ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਨਾਲ ਬਣੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹਨ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਨੇਹੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ, "ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਇਕ ਘਿਨੌਣੇ ਅਪਰਾਧ ਵਾਂਗ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹੈ। ਮੈਂ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ੀਰੋ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮੁਕਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਮੁਸਕਾਨ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ"। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਛੇਤੀ ਗਈ ਮਹਿੰਮ ਵਿਚ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਜੋ ਇਸ ਮਹਿੰਮ ਦੀ ਮੁੱਖ ਸੁਤਰਧਾਰ ਹੈ, ਦੇ ਮੁੱਖ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੇ ਵੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਦੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਬਿਊਰੋ ਮੁਖੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਨੇਹੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ, "ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਸਬੰਧੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ 'ਤੇ ਪੜਤਾਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਪੁੱਛਗਿੱਛ/ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ/ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ

ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮੁਕਤ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਛੇਤੀ ਮਹਿੰਮ ਵਿਚ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਰ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਕੰਮਕਾਰ ਉੱਤੇ ਚੌਕਸੀ ਰੱਖਣ ਲਈ 189 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਬੜੇ ਮੁੱਖ ਚੌਕਸੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ, ਅਹੁਦਾ, ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਨਾਮ, ਸਰਕਾਰੀ ਐਡਰੈੱਸ, ਸਰਕਾਰੀ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਈਮੇਲ ਐਡਰੈੱਸ ਜਨਤਕ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ 57 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ, ਅਹੁਦਾ, ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਈਮੇਲ ਐਡਰੈੱਸ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ "ਸੁਚਿ ਹੋਵੋ ਤਾ ਸਚੁ ਪਾਈਐ" ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਚੌਕਸੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 1955 ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਦਸਤਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਏਜੰਸੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ। ਸੰਨ 1967 'ਚ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਕੇ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਵਿਭਾਗ

ਪੜਤਾਲੀਆ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਪੀ ਸੀ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਦੇ ਕੰਮ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਧਿਕਾਰੀ/ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮਕਾਰ ਸਬੰਧੀ ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨਾ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ, ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਕਰਨੀ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਸਮੇਤ ਰੰਗੇ ਹੱਥੀਂ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਫੜਨਾ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਕੇਸਾਂ/ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣਾ, ਅਪਰਾਧਕ ਅੰਕੜੇ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ।

ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣੇ ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਭਾਗੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਚੌਕਸੀ ਰੱਖਣੀ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ/ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣੀ ਆਦਿ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮੁਕਤ ਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੋਰਟਲ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਮੰਗੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਐਂਟੀ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਐਕਸ਼ਨ

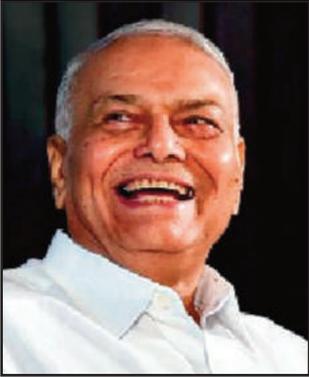
ਕੇਸ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਮਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਔਸਤਨ 46 ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਇਨਕੁਆਇਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਦਾ ਕਨਵਿਕਸ਼ਨ ਰੇਟ ਸਾਲ 2020 ਵਿਚ 18% ਅਤੇ ਸਾਲ 2021 ਵਿਚ 30% ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੀ ਸੁਪਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦਿਖਾਉਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ 1988 ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ 2005 ਨੂੰ ਵੀ ਅਸਰਦਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੰਤਰੀ, ਐੱਮਪੀ, ਐੱਮਐਲਏ ਵੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ। ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ 2005 ਅਧੀਨ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ 'ਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਿਤਾ ਨਾ ਦਿਖਾਉਣੀ ਵੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣਾਂ: ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਤੇ ਦਰੱਖਦੀ ਮੁਰਮੂ ਐਨਡੀਏ ਉਮੀਦਵਾਰ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ- ਕਾਂਗਰਸ, ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਸਣੇ 13 ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਚੋਣ 'ਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ (84) ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੰਸਦੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਅੱਜ ਇੱਥੇ ਹੋਈ ਬੈਠਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਧਿਰ ਐਨਡੀਏ ਨੇ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਐਨਡੀਏ ਨੇ ਦਰੱਖਦੀ ਮੁਰਮੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਝਾਰਖੰਡ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਐਲਾਨ ਅੱਜ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੇਪੀ ਨੱਢਾ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰਮੂ ਉਤੀਸਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਕਬਾਇਲੀ ਆਗੂ ਹਨ। ਮੁਰਮੂ (64) ਪਹਿਲੀ ਕਬਾਇਲੀ ਮਹਿਲਾ ਹੋਣਗੇ, ਜੋ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿਖਰਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਬੈਠਣਗੇ। ਸੰਸਦੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ, ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਿਤਿਨ ਗਡਕਰੀ, ਭਾਜਪਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੇਪੀ ਨੱਢਾ ਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਐਨਸੀਪੀ ਮੁਖੀ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸੱਦੀ ਗਈ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਭਵਨ 'ਚ ਇਕੱਤਰ ਹੋਏ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸਿਨਹਾ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ। ਕਾਂਗਰਸ

ਦੇ ਆਗੂ ਜੈਰਾਮ ਰਮੇਸ਼ ਨੇ ਬੈਠਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਂਝਾ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, 'ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਨੂੰ 18 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਚੋਣ ਲਈ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚੁਣਿਆ ਹੈ।' ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ, 'ਆਪਣੇ ਲੰਮੇ ਜਨਤਕ ਜੀਵਨ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਕਰੀਅਰ ਵਿੱਚ ਸਿਨਹਾ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ, ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਕੇਂਦਰੀ ਵਿੱਤ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ, ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਯੋਗ ਹਨ।' ਜੈਰਾਮ ਰਮੇਸ਼ ਨੇ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਤੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਇੱਕ

ਯੋਗ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਿਰੋਧ ਚੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਰਮੇਸ਼ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਬਿਆਨ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਾਰੇ ਆਮ ਸਿਹਮਤੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣ ਲਈ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਵਿਰੋਧੀ ਦਲਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਵੇਰਵਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਐਨਡੀਏ ਵੱਲੋਂ ਅੱਜ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ, ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜੇਪੀ ਨੱਢਾ ਨੇ ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਐਮ। ਵੈਂਕਈਆ ਨਾਇਡੂ ਨਾਲ ਵੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਆਸਰਾਈਆਂ ਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਨਾਇਡੂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਸ ਚੋਟੀ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਸਿਨਹਾ ਦਾ ਨਾਂ ਪਵਾਰ, ਗੋਪਾਲਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਫਾਰੂਕ

ਅਬਦੁੱਲਾ ਵੱਲੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਐਨ-ਸੀਪੀ, ਟੀਐਮਸੀ (ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ), ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ (ਸੀਪੀਆਈ), ਸੀਪੀਐਮ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ (ਸਪਾ), ਐਨਸੀ, ਏਆਈਐਮ-ਮਆਈਐਮ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਨਤਾ ਦਲ ਤੇ ਏਆਈਯੂਡੀਐਫ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮਲਿਕਾਰਜੁਨ ਖੜਗੇ ਤੇ ਜੈਰਾਮ ਰਮੇਸ਼, ਟੀਐਮਸੀ ਦੇ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਬੈਨਰਜੀ, ਡੀਐਮਕੇ ਤੇ ਤਿਰੁਚੀ ਸਿਵਾ, ਸੀਪੀਐਮ ਦੇ ਸੀਤਾਰਾਮ ਯੇਚੁਰੀ ਤੇ ਸੀਪੀਆਈ ਦੇ ਡੀ। ਰਾਜਾ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਪੰਜ ਖੇਤਰੀ ਦਲ- ਟੀਆਰਐੱਸ, ਬੀਜੇਡੀ, ਆਪ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਵਾਈਐੱਸਆਰਸੀਪੀ ਇਸ ਬੈਠਕ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਫਿਲਹਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀਆਂ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਖਰੀ ਤਰੀਕ 29 ਜੂਨ ਹੈ ਤੇ ਚੋਣਾਂ 18 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਜੈਅੰਤ ਸਿਨਹਾ ਜੋ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਹਨ, ਨੇ ਅੱਜ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਮੈਂਬਰ ਵੱਜੋਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਗੇ। ਜੈਅੰਤ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ' ਵਜੋਂ ਨਾ ਦੇਖਣ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੂੰ 'ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੁੱਦਾ' ਨਾ ਬਣਾਉਣ।

ਸਾਈਕਲ ਤੋਂ ਡਿੱਗੇ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਾਇਡਨ

ਰੇਹੋਬੋਥ ਬੀਚ- ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੋਆ ਬਾਇਡਨ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਗਏ। ਡੋਲਾਵੇਅਰ 'ਚ ਸਮੁੰਦਰ ਤੱਟ ਕੋਲ ਕੋਪ ਹੇਨਲੋਪੇਨ ਸਟੇਟ ਪਾਰਕ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਈਕਲ ਤੋਂ ਉਤਰਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਡਿੱਗ ਗਏ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਠੀਕ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਪੈਰ ਪੈਡਲ 'ਚ ਫਸ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੱਢਣ 'ਚ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੋਈ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇਲਾਜ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੋਆ ਬਾਇਡਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਜਿਲ ਬਾਇਡਨ ਸਵੇਰੇ ਪਾਰਕ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਬਾਇਡਨ ਨੇ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੈਲਮਟ ਵੀ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਰੇਹੋਬੋਥ ਬੀਚ ਸਥਿਤ ਘਰ 'ਤੇ ਵੀਡੀਓ ਬਿਤਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਦੀ 45ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮਨਾਈ।

ਉਪਵ ਠਾਕਰੇ ਸਰਕਾਰ ਸੰਕਟ 'ਚ ਘਿਰੀ, 35 ਵਿਧਾਇਕ ਭੱਜੇ

ਮੁੰਬਈ- ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਧਾਨ ਪਰਿਸ਼ਦ (ਐੱਮ ਐੱਲ ਸੀ) ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਕਰਾਸ-ਵੋਟਿੰਗ ਹੋਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਏਕਨਾਥ ਸ਼ਿੰਦੇ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਰਟੀ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਡੇਰੇ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਉਪਵ ਠਾਕਰੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮਹਾ ਵਿਕਾਸ ਅਗਾੜੀ (ਐੱਮਵੀਏ) ਗੱਠਜੋਤ ਸਰਕਾਰ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਘਿਰ ਗਈ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉੱਠਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਿੰਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਲੋਕ ਨਿਰਮਾਣ ਮਹਿਕਮਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਵਿਧਾਇਕ ਦਲ ਦੇ ਆਗੂ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਲਾਭੇ ਕਰਕੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਬਾਗੀ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਿੰਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਅਜੈ ਚੌਧਰੀ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ

ਮੁੰਬਈ ਦੇ ਸਿਉਰੀ ਹਲਕੇ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸੂਰਤ ਪੁੱਜੇ ਨਾਰਵੇਕਰ ਨੇ ਏਕਨਾਥ ਸ਼ਿੰਦੇ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਉਪਵ ਠਾਕਰੇ ਨਾਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਵੀ ਕਰਵਾਈ। ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸੰਜੇ ਰਾਉਤ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿੰਦੇ ਨਾਲ 14 ਤੋਂ 15 ਪਾਰਟੀ ਵਿਧਾਇਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਰਾਉਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਤਿਨ ਦੇਸ਼ਮੁਖ ਸਣੇ ਦੋ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨਾਲ ਕੁੱਟਮਾਰ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਮੁਖ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਦਾ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਉਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਿੰਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਗੱਠਜੋਤ ਸਰਕਾਰ 'ਚ ਭਾਈਵਾਲ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਐਨਸੀਪੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਦੇਰ ਸ਼ਾਮ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਉਪਵ ਠਾਕਰੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਕੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ।

'ਸ਼ੇਰ ਬੱਗਾ' ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਫਿਲਮ ਹੋਵੇਗੀ- ਜਗਦੀਪ ਸਿੱਧੂ

ਜਗਦੀਪ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਫਿਲਮਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। 'ਕਿਸਮਤ' 'ਛਤਾ' ਤੇ 'ਸੁਫਨਾ' ਵਾਂਗ ਉਸਦੀ ਲਿਖੀ ਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟ ਕੀਤੀ ਇਹ ਫਿਲਮ 'ਸ਼ੇਰ ਬੱਗਾ' ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਮੁਕਾਮ ਹਾਸਲ ਕਰੇਗੀ। ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ

ਪੰਜਾਬੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਬੇਹੱਦ ਪਿਆਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਵਕਫੇ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਜੋਤੀ ਫਿਲਮ 'ਸ਼ੇਰ ਬੱਗਾ' ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਮੁੜ ਦਸਤਕ ਦੇਣ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਐਮੀ ਵਿਰਕ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਚੁਲਬੁਲੇ, ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਅਲੱਗ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਧਾ ਸਾਦਾ, ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਰਿਹਾ ਮੁੰਡਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਆ ਕੇ ਵੀ ਬਾਹਰਲੀ ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਾਣੀ ਮੁੰਡੇ ਵੀ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਚ ਉਸਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਹੀ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਪੁੰਤੂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਜਦ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸੋਨਮ ਬਾਜਵਾ ਵਰਗੀ ਇੰਦਰ ਦੇ ਖਾੜੇ ਦੀ ਹੂਰ

ਨਵਾਂਪਣ ਹੈ ਉੱਥੇ ਗੀਤ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤਾਜ਼ਗੀ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਜਗਦੀਪ ਸਿੱਧੂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਸਿਨੇਮਾ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਕਲਚਰ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਲਚਰ ਵੱਲ ਮੁੜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂਪਣ ਹੈ ਉੱਥੇ ਗੀਤ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤਾਜ਼ਗੀ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਜਗਦੀਪ ਸਿੱਧੂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਸਿਨੇਮਾ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਕਲਚਰ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਲਚਰ ਵੱਲ ਮੁੜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਯੂਥ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸੈਟਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਅੱਜ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੱਚ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿਨੇਮੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉੱਥੇ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਐਮੀ ਵਿਰਕ ਤੇ ਸੋਨਮ ਬਾਜਵਾ ਦੀ ਜੋੜੀ ਨੂੰ

ਪਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋਨਮ ਬਾਜਵਾ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਕਈ ਦਿਲਚਸਪ ਮੋੜ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। 'ਹੋਸਲਾ ਰੱਖ' ਵਾਂਗ ਇਹ ਫਿਲਮ ਵੀ ਸਰੀਰਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸੋਹਣੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਐਮੀ ਵਿਰਕ ਤੇ ਸੋਨਮ ਬਾਜਵਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੀਪ ਸਹਿਗਲ, ਨਿਰਮਲ ਰਿਸ਼ੀ, ਸਵ. ਕਾਕਾ ਕੌਤਕੀ, ਬਨਿੰਦਰ ਬੰਨੀ, ਜਸਨੀਤ ਕੌਰ ਆਦਿ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਅਹਿਮ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਏ ਹਨ। ਦਲਜੀਤ ਬਿੰਦ ਅਤੇ ਐਮੀ ਵਿਰਕ ਨੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। 24 ਜੂਨ ਨੂੰ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਿਨੇਮਿਆਂ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ।

- ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਵੰਦਾ 94638 28000

To buy Home, business or any kind of property
Please consult before finalizing your deal or decision

To get polite and best service call
Gurjeet Rai
DRE 02149422
408-802-5303

Address -
2221 Oakland Road ,
Suite 268 San Jose 95131

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ

ਸੰਗਰੂਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਦੀ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੋਣ ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਅਸਰ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਗੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਮਾਇਨੇ ਕਾਫੀ ਅਲੱਗ ਹਨ। ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਸੀਟ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਆਪਣੀ ਲੋਕਪ੍ਰਿਅਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਇਹ ਚੋਣ ਹਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਢਾਲ ਜੋ ਕਿ ਹੁਣ ਪੂਰੀ ਤਿੱਖੀ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ, ਮੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਇਸ ਵਕਤ ਇਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰੀ ਪੈਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਪੰਡ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਚਲਾਉਣਾ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਕਾਫੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਆਵੇ, ਉਦਯੋਗ ਲੱਗੇ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਆਵੇ ਅਤੇ ਫੂਡ ਪ੍ਰਾਸੈਸਿੰਗ ਉਦਯੋਗ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਧੇ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੱਖੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਨਿਵੇਸ਼ ਜਾਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਰ ਪਈਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਡਿਸਟਾਚਾਰ ਇਕ ਵੱਡਾ ਮੁੱਦਾ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਡਿਸਟਾਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਆਰੰਭ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਧਨਾਡਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸਵਾਗਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਖਲਬਲੀ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਬਾਦਲਾਂ ਦੇ ਇਕ ਹੋਟਲ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਈ ਮੰਤਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਡਿਸਟਾਚਾਰ ਦਾ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਨਵੀਂ ਸਰਾਬ ਦੀ ਨੀਤੀ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਪਰ 300 ਯੂਨਿਟ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਤੇ ਫਿਲਹਾਲ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਚੁੱਪ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀ ਪਰ ਨਿਰੰਤਰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੌਸਮ ਅਨੁਕੂਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮੀ ਵਧਣ ਕਾਰਨ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਦਬਾਅ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਸਿਰਫ ਇੰਨਾ ਹੀ ਕਰਨਾ ਕਾਫੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਵੇ ਅਤੇ ਡਿਸਟਾਚਾਰ ਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਚੋਟ ਕਰਦੀ ਰਹੇ। ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਡਿਸਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੀ ਜੰਗ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਡਿਸਟਾਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇਗੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

-ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ ਏ

Balbir Singh M.A.
Editor in Chief & Publisher
 e-mail: bsma54@gmail.com
 Tel : 510-938-7771

36415 RUSCHIN DR. NEWARK, CA 94560

Ranjit Kandola ,Managing Editor
 email-Kandola@macloans.net

Buta Ram joshi Staff Reporter, Fresno 559-803-0055

Sanjeev Garg Kali, Reporter Malwa Area, 96713-53789

RAJ BUDWAL
MEDIA PARTNER / REPRESENTATIVE
8350202@gmail.com 408-835-0202

Web designed www.pardesitimes.com
by Aman Bansil 510-589-2245

The Pardes Times And People Associated With It Are Not Responsible For Any Claims Made By The Advertisers And Don't Endorse Any Product Or Services Advertised In The Pardes Times. Please Consult Your Attorney Before Buying/Hiring Contracting Through The Ads Published In The News Paper. The Pardes Times Is In Business Of Selling Spaces And Claims Made By Advertisers Are Not Tested/Confirmed By An Independent Source.

ਚੀਨ ਵਿਰੁੱਧ ਘੜਨੀ ਪਵੇਗੀ ਨਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ

ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਚੀਨ ਵਿਚਾਲੇ ਸਰਹੱਦੀ ਵਿਵਾਦ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਬੀਤੇ ਦਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਵਾਰਤਾ ਹਾਸੇਰੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਗਈ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਮਿਸਾਲ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਿਤੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਰਿਸ਼ਤੇ ਸੁਲਝਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਾਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦੌਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਲਝਦੇ ਗਏ। ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਸਰਹੱਦੀ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਸਥਾਪਤ ਵਿਵਸਥਾ (ਡਬਲਯੂਐੱਸੀਸੀ) ਤਹਿਤ ਪਿਛਲੇ ਹਰ ਦੌਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਵਾਰਤਾ ਇਸੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰਤਾ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ।

ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਫ਼ੌਜੀ ਕਮਾਂਡਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ 25 ਗੇੜ ਦੀਆਂ ਵਾਰਤਾਵਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਬੇਨਤੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਦਰਅਸਲ, ਚੀਨ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਚੰਗੇ ਗੁਆਂਢੀ ਵਾਲੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ। ਸੱਠਵਿਆਂ 'ਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਚੀਨ ਨਾਲ ਮਿੱਤਰਤਾ ਲਈ ਸਿਰਤੋੜ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਸਨ। 'ਹਿੰਦੀ-ਚੀਨੀ, ਭਾਈ-ਭਾਈ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੀਨ ਨੇ 1962 ਵਿਚ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਚੀਨ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਹੱਦੀ ਵਿਵਾਦ ਬਹੁਤ ਪੇਚੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਨਾਰੇ ਰੱਖ ਕੇ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ, ਵਪਾਰਕ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਓਥੇ ਹੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ

ਆਪਣੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਤਾਂ ਵਧਾਈ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਗਲਵਾਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਹੁਣ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਚੀਨ ਨੇ ਆਧੁਨਿਕ ਉਪਕਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਨਵੀਆਂ ਚੋਕੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ, ਨਵੇਂ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਮਿਜ਼ਾਈਲਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਇਸ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਤਾਵਾਂ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਨੇ ਚੀਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਰਿਆਇਤ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਕੈਲਾਸ਼ ਹਾਈਟਸ 'ਤੇ ਮਿਲੀ ਬਤਤ ਰੂਪੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਯੱਕੇ ਨੂੰ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ। ਚੀਨ ਨੇ ਪੈਂਗੋਂਗ ਝੀਲ ਦੇ ਵਿੱਚੋ-ਵਿੱਚ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪੁਲ ਬਣਾ ਕੇ ਸਥਾਨਕ ਰੱਖਿਆ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਪਲਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ ਲਈ ਝੀਲ ਦੀਆਂ ਅੱਠ 'ਚੋਂ ਬਾਕੀ ਚਾਰ 'ਫਿੰਗਰਜ਼' ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਵੀ ਇਕ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਮਾਤਾ ਸੰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਚੀਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾ ਦੀ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘੇਰਨ ਲਈ ਬੈਲਟ ਐਂਡ ਰੋਡ ਵਰਗਾ ਦਾਅ ਚੱਲਿਆ।

ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 2013 ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀਪੈਕ ਸੰਧੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਉਸ ਤਹਿਤ ਚੀਨ ਗੁਲਾਮ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਅਰਬ ਸਾਗਰ

ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਕੇ ਚੀਨ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਸਰਹੱਦੀ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਪੇਚੀਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਉਹ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੱਬੀ ਹੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕਿਲੇਬੰਦੀ ਕਰ ਕੇ ਅੱਗੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੱਦਾਖ, ਸਿੱਕਿਮ ਅਤੇ ਅਰੁਣਾਚਲ ਵਿਚ ਚੀਨੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਨਵਾਂ ਹਮਲਾਵਰ ਰੁਖ਼ ਇਸੇ ਰਣਨੀਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇਸ 'ਤੇ ਅਤਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਚੀਨ ਮਈ 2020 ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਰਤਦਾ ਉਦੋਂ ਤਕ ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਚੀਨ ਨਾਲ ਦਸ ਸਾਲ ਦੇ ਵਾਰਤਾਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਚੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਉਲਝਾ ਕੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਰਹੱਦਾਂ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੀ ਫ਼ੌਜੀ ਕਿਲੇਬੰਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ ਬਲਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗੁਆਂਢ ਵਿਚ ਸੰਨ੍ਹ ਲਗਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਵਿਚ ਵੀ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਹਾਰੇ ਚੀਨ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚ ਅੜਿੱਕਾ ਨਾ ਬਣ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਚੀਨ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਨੇਪਾਲ, ਮਿਆਂਮਾਰ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼, ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ, ਮਾਲਦੀਵ ਅਤੇ ਜ਼ਿਬੂਤੀ ਵਰਗੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਫ਼ੌਜੀ-ਆਰਥਿਕ ਬਿਸ਼ਾਤ ਵਿਛਾਈ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਕਾਟ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਉੱਤਰੀ ਸਰਹੱਦ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ 1951 ਵਿਚ ਤਿੱਬਤ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੀਨ ਉੱਥੇ ਇਕ ਲੱਖ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਬੀਆਂ ਸੜਕਾਂ, ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਅਤੇ ਸੈਨਿਕ ਟਿਕਾਣੇ ਬਣਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ 600 ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਧੁਨਿਕ ਪਿੰਡ ਵਸਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੈਨ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਗਲੀ ਰੱਖਿਆ ਪੰਕਤੀ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਰਹੱਦੀ ਪਿੰਡ ਤਾਂ ਸੜਕ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਘਾਟ ਵਿਚ ਲਗਪਗ ਉੱਜੜ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਮਈ 2020 ਵਿਚ ਗਲਵਾਨ ਅਤੇ ਲੱਦਾਖ ਦੇ ਕਈ ਖੇਤਰਾਂ 'ਤੇ ਚੀਨੀ ਹਮਲੇ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇਹੀ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਰਹੱਦੀ ਮੁੱਢਲਾ ਢਾਂਚਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੌਲਤਬੋਗ ਓਲਡੀ ਅਤੇ ਸਿਆਂਚਿਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਦਾਰਬੁਕ-ਸ਼ਯੋਕ-ਦੌਲਤਬੋਗ ਓਲਡੀ ਸੜਕ ਬਣ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਗਲਵਾਨ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਨਵੀਂ ਕੁਮਕ ਮਿਲ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਚੀਨ ਦੇ ਹੱਥ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਤਣਾਅ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਨੇ ਲੱਦਾਖ ਦੀ ਕੈਲਾਸ਼ ਹਾਈਟਸ 'ਤੇ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਮੋਰਚੇ ਲਾ ਕੇ ਫ਼ੌਜੀ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਗਲਵਾਨ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਯੋਜਨਾ ਅਸਫਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਤੇ ਦੋ ਸਾਲ ਵਿਚ ਚੀਨ ਨੇ ਡਬਲਯੂਐੱਸੀਸੀ ਵਾਰਤਾਵਾਂ ਲਈ

ਤਕ ਸੜਕ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਇਸਤੇਮਾਲ ਲਈ ਗਵਾਦਰ ਬੰਦਰਗਾਹ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੀਨ ਨੇ 2014 ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੇ ਹੰਬਨਟੋਟਾ ਵਿਚ, 2016 ਵਿਚ ਮਾਲਦੀਵ ਦੇ ਫੇਂਪੂ-ਫਿਨੋਲੂ ਟਾਪੂ ਵਿਚ, 2016-17 ਵਿਚ ਜ਼ਿਬੂਤੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਟਗਾਓਂ ਅਤੇ ਮਿਆਂਮਾਰ ਦੇ ਕੋਕੋ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਜੋ ਨੇਵਲ ਫੈਸਿਲਟੀਜ਼ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਲਬੂਤੇ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰੀ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਕਰਨ ਵੱਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੰਚ 'ਤੇ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਅਜੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮਾਫ਼ਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਯੂਕਰੇਨ 'ਤੇ ਰੂਸ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਲਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਓਥੇ ਹੀ ਚੀਨ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਰੂਸ ਤੋਂ ਵੀ ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ।

ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕੀ ਪਹਿਲ 'ਤੇ ਫਿਰ ਤੋਂ ਸਰਗਰਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਵਾਡ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉਮੀਦਾਂ ਹਨ ਪਰ ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ, ਤਿੱਬਤ ਅਤੇ ਵੀਅਤਨਾਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਯੂਕਰੇਨ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਦੌਰ ਵਿਚ ਦਗਾ ਦੇ ਕੇ ਖਿਸਕ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਰਹਿਮ 'ਤੇ ਛੱਡ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਚੀਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਗ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹੇਗਾ।

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਦਗੋਬਾਜ਼ੀ ਵਾਲੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਭਾਰਤ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਚੀਨ ਨਾਲ ਪੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ ਜਿਵੇਂ ਯੂਕਰੇਨ ਨੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਕਤਵਰ ਮੁਲਕ ਰੂਸ ਨਾਲ ਪੰਗਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਤੇ ਅੰਜਾਮ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਨਵੀਂ ਬਣੀ ਸਾਹਬਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਲ ਮੁੜ ਝੁਕਾਅ ਭਾਰਤ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਦੋ ਮੁਹਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਚੀਨ ਦੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਡਬਲਯੂਐੱਸੀਸੀ ਵਰਗੀ ਵਾਰਤਾ ਜ਼ਰੀਏ ਟਾਲੀ ਰੱਖ ਕੇ ਭਾਰਤ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦਮ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਰੱਖਿਆ ਪੰਕਤੀ ਨੂੰ ਚੀਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਯੋਗ ਬਣਾ ਲਵੇ। ਦੂਜਾ ਕਦਮ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਜਾਪਾਨ, ਤਾਇਵਾਨ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ, ਵੀਅਤਨਾਮ, ਫਿਲਪੀਨ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ-ਪੂਰਬੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਸੰਗਠਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਚੀਨ ਦੀ ਦਾਦਾਗਿਰੀ ਦੇ ਸਤਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚੀਨ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

'ਪਰਦੇਸ ਟਾਇਮਜ਼' ਦੇ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ

(1) ਸ. ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ	(10) ਡਾ. ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਪਲ	(19) ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਧੁੰਗਾ	(28) ਹੈਰੀ ਸਿੰਘੂ
(2) ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰੋਤਾ	(11) ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ	(20) ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ	(29) ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕੁਲਾਰ
(3) ਗੈਰੀ ਬਸਰਾਏ	(12) ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ	(21) ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ	(30) ਰਾਜ ਬਡਵਾਲ
(4) ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢਾਡਲੀ	(13) ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਜਸਵਾਲ	(22) ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਮਾਨ	(31) ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
(5) ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ	(14) ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਵੀ	(23) ਸ੍ਰੀ ਸੁੱਚਾ ਰਾਮ ਜੀ	(32) ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਭੰਡਾਰੀ
(6) ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪੰਮਾ	(15) ਡਾ ਦਲਵੀਰ ਪੰਨੂ	(24) ਜੋਗਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ	(33) ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ ਮੱਲੀ
(7) ਦਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ	(16) ਡਾ. ਹਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ	(25) ਉੱਕਾਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ	(34) ਹਰਜੀਤ ਗਿੱਲ
(8) ਗੁਰਮੇਜ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ	(17) ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਨੋਆ	(26) ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਿਜਰ	(35) ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਬੀ
(9) ਸੁਖਰਾਜ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ	(18) ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤਾਰੀ	(27) ਸੁਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨਿਜਰ	(36) ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਰੋਤਾ (ਡੀਪੀਏ)

ਘੱਟ ਵਿਕਸਤ ਤੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਮੁਲਕ ਦਿਵਾਲੀਆ ਹੋਣ ਕੀਏ

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦਰਜਨਾਂ ਘੱਟ ਵਿਕਸਤ ਤੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਮੁਲਕਾਂ ਅੱਗੇ ਦਿਵਾਲੀਆ ਹੋਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਧਸੇ ਸੰਸਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅੱਗੇ ਹੁਣ ਵਧ ਰਹੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਤੇ ਵਧਦੇ ਦਰਮਦ ਖਰਚੇ, ਵਧਦੀਆਂ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਡਾਲਰ ਨੇ ਨਵੀਂ ਮੁਸੀਬਤ ਖੜੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਘੱਟ ਵਿਕਸਤ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਦਿਵਾਲੀਆ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਸਫੋਟਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਰਹੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਭੰਡਾਰ, ਮਹਿੰਗਾਈ ਕਾਰਨ ਤੇਲ ਤੇ ਹੋਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਦਰਮਦ 'ਤੇ ਵਧੇ ਖਰਚੇ ਕਾਰਨ ਲਗਾਤਾਰ ਬੋਝ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। 50 ਕਰੋੜ ਡਾਲਰ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਭੰਡਾਰ ਅੱਗੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਰਜ਼ਾ ਤੇ ਵਿਆਜ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ 7 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੁਦਰਾ ਕੌਸ਼ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਪੈਕੇਜ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਦਿਵਾਲੀਆ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਕਈ ਪਹਿਲਾ ਮੁਲਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਜਨਟੀਨਾ, ਇਕੁਆਡੋਰ, ਜਾਮਬੀਆ, ਸੂਰੀਨਾਮ ਤੇ ਬੇਲੀਜ਼ ਜਿਹੇ ਛੋਟੇ, ਦਰਮਿਆਨੇ ਮੁਲਕ ਆਪਣੀਆਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਤੇ ਦਿਵਾਲੀਆ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਉਬਲ-ਪੁਬਲ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੀ ਦਿਵਾਲੀਆ ਹੋਣ ਕੀਏ ਹੈ। ਅਰਬ ਜਗਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਮੁਲਕ ਮਿਸਰ ਨੇ ਵੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੁਦਰਾ ਕੌਸ਼ ਕੋਲੋਂ ਰਾਹਤ ਮੰਗੀ ਹੈ। 2020 ਵਿਚ ਮਿਸਰ ਨੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੁਦਰਾ ਕੌਸ਼ ਕੋਲੋਂ 8 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਮਿਸਰ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਾਫੀ ਸਰਮਾਇਆ ਮਿਸਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਡਾਲਰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮਿਸਰ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਹੋਰ ਡਿੱਗ ਗਈ ਹੈ।

ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਆਜ

ਦਰਾਂ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤਾ ਕਰਜ਼ਾ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਹੁਣ ਜਦ ਸਸਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਬੈਂਕ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਦਾ ਬੋਝ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੋਕਡਾਉਨ ਦੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੁਦਰਾ ਕੌਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਬੈਂਕ

ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਂ ਪੱਛਮੀ ਯੂਰੋਪ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਅੰਦਰ 1930ਵਿਆਂ ਦੀ ਮਹਾਂਮੰਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਚਿਰਕਾਲੀ ਸੰਕਟ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਸਾਮਰਾਜੀ ਲੁੱਟ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ

ਮਾਨਵ

ਜਿਹੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੇ ਘੱਟ ਵਿਕਸਤ ਮੁਲਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲੈਣਦਾਰੀਆਂ ਕੁਝ ਅੱਗੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸਮਾਂ ਵੀ ਪੁੱਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਨ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰੂਸ ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਵਧ ਰਹੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ਰਬਾਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੁੱਲ ਸਰਮਾਇਦਾਰਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਅਸਥਿਰਤਾ ਛਾ ਗਈ ਹੈ। ਵਧਦੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਕਾਰਨ ਨਿਵੇਸ਼ਕ ਮੁੜ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸਰਮਾਇਆ ਘੱਟ ਵਿਕਸਤ ਤੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸ਼ੇਅਰ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਡਾਲਰ ਦੀ ਮੰਗ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਹੇਠਾਂ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਵਧਦੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਕਾਰਨ ਸਰਮਾਇਦਾਰ ਘੱਟ ਵਿਕਸਤ ਜਾਂ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਵਧੇਰੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ/ਵਿਕਸਤ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ

ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਝੱਲਣ ਲਈ ਅਜੇ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਰਮਾਇਦਾਰਾ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਉਥੇ ਪੈਸਾ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਘੱਟ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 2008 ਦੇ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਰਮਾਇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਲਾਅੂਟ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਗੱਢੇ ਵੱਡੇ, ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਘੱਟ ਵਿਕਸਤ ਤੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਸਰਮਾਏ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਘਟਣ ਕਾਰਨ ਬੀਤੇ ਦਸ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਚੀਨ ਵੱਲ ਰੁਖ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਚੀਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਇਆ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਮੋੜ ਸਕੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਫੰਡ ਕਰ ਸਕੇ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ

ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਬੱਸ ਇਸ ਦਾ ਮੁਹਾਣ ਪੱਛਮੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੋੜਕੇ ਚੀਨ ਵੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ (ਮਾਲਦੀਵ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਤੇ ਹੋਰ) ਦਾ ਚੀਨ ਤੋਂ ਲਿਆ ਕਰਜ਼ਾ 2011 ਵਿਚ 4,7 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਸੀ ਜੋ 2020 ਵਿਚ 36,3 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਸਰਮਾਇਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਫੰਡ ਕਰਕੇ ਬੈਂਕ ਕਰਜ਼ੇ ਨੇ ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਪਰ ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਸਰਮਾਇਦਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿੱਘਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਇਸ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਤੇ ਗੰਦੇ ਨਾਸੂਰ ਵਾਂਗ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਰਮਾਇਦਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਹ ਹੀ ਕਰਜ਼ੇ ਆਸਰੇ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਹਰ ਰੂਪ ਘਰੇਲੂ, ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਚ ਬੋਤਹਾਸ਼ਾ ਵਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੁਦਰਾ ਕੌਸ਼ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾ ਕ੍ਰਿਸਟਲੀਨਾ ਜੌਰਜੀਵਾ ਨੇ ਡਾਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੰਸਾਰ ਆਰਥਿਕ ਮੰਚ ਦੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਅਰਥਚਾਰਾ ਇਸ ਵੇਲੇ "ਦੂਜੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖੀ ਅਜਮਾਇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ।" ਸੰਸਾਰ ਬੈਂਕ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਦਿਵਾਲੀਆ ਹੋਣ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਮੁਲਕ ਦਿਵਾਲੀਆ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਰਮਾਇਦਾਰਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਸ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਝ ਕਿਰਤੀਆਂ 'ਤੇ ਸੁੱਟਣਗੀਆਂ।

ਸੰਸਾਰ ਬੈਂਕ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਕੋਲ ਖਪਤ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੱਧਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵੀ ਸਰੋਤ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕੀ ਹੈ? ਲਾਜ਼ਮੀ ਇੱਕ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਜਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਸਿਰ ਜਿਹੜਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ, ਉਸ 'ਤੇ ਕਾਫੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਵੱਡਾ ਕਦਮ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਮਾਇਦਾਰਾ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਦੂਜਾ ਜੇ ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰਮਾਇਦਾਰਾ ਨੀਤੀਆਂ ਬਦਲੋਲਤ ਇਹ ਮੁੜ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਪੱਕਾ ਹੱਲ ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਸਰਮਾਇਦਾਰਾ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਲਣਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਲੱਗੀ ਨਜ਼ਰ ਖੰਜਾਬ ਨੂੰ

ਪੰਜਾਬ ਗੁਰੂਆਂ-ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਤੇ ਸੂਫੀਆਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਧਰਤੀ ਹੈ। ਅਲਬੇਲਾ ਕਵੀ ਪ੍ਰੋ ਪੁਰਨ ਸਿੰਘ ਇਸ ਨੂੰ 'ਪੰਜਾਬ ਵਸਦਾ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ' ਕਹਿ ਕੇ ਵਡਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਜਿਸ ਦੇ ਜਾਏ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਜ਼ਾਲਮ ਹਕੂਮਤ ਅੱਗੇ ਹਿੱਕ ਤਾਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖੜ੍ਹਗ-ਭੁਜਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਜਾਇਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਬੇਗਾਨੀ ਧੀ-ਭੈਣ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨੂੰ ਵੀ ਕਲੰਕਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਹਕੂਮਤਾਂ ਨਾਲ ਭਿੜ ਗਏ, ਤਸੀਹੇ ਸਹੇ ਪਰ ਕਦੇ ਵੀ ਜ਼ੁਲਮ ਅੱਗੇ ਗੋਡੇ ਨਹੀਂ ਟੇਕੇ ਅਤੇ ਦੁਜਿਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਾ ਵਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੀ ਢਾਲ ਬਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਰ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਸੋਹਣੇ ਰੰਗਲੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਲੱਗ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਖੁਦ ਇੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਹੀ ਨੌ-ਜਵਾਨਾਂ ਅੱਗੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ

ਪ੍ਰੋ ਰਣਦੀਪ ਕੌਰ ਖੰਧੇਰ

ਜਾਇਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਾੜਵੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਆਬਰੁ ਬਚਾਉਣ ਖਾਤਰ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਤਕ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਅੱਜ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਲਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਧ-ਬੁਧ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਭੁੱਲਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਹਾਦਸਾ ਵਾਪਰਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚਣ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਖਰ ਔਰਤ ਕਿੱਥੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਅਜੇਕੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਕੰਮਕਾਜੀ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਮਰਦ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਧੇਰੇ ਔਖਾ ਜਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਿਰਫ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮਕਾਜ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਔਰਤ ਲਈ ਕੰਮਕਾਜੀ ਹੋਣਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੋਇਆ ਇਹ ਕਿ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਗਈ।

ਵਾਪਸੀ ਉੱਤੇ ਮੁਹਾਲੀ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਮੈਂ ਬੱਸ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਵਿੱਥ 'ਤੇ ਹੀ ਕੁਝ ਸਵਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਅਚਾਨਕ

ਇਕ ਕਾਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਰੁਕੀ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਮਿੰਨਤ ਜਿਹੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, " ਮੈਡਮ, ਮੇਰਾ ਫੋਨ ਬੈਟਰੀ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਮੇਰੇ ਨਿੱਕੇ ਬੇਟੇ ਨਾਲ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਬੱਸ ਸਟਾਪ 'ਤੇ ਰੁਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਮੇਰਾ ਫੋਨ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਫੋਨ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਫੋਨ ਕਰ ਦਿਓਗੇ? ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਉਹੀ ਮੁੰਡਾ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮੈਡਮ ਮਿੰਨਤ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਕ ਫੋਨ ਕਰਵਾ ਦਿਉ। ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਸੱਚੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੇ ਜੋ ਨੰਬਰ ਦਿੱਤਾ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਫੋਨ ਤੋਂ ਡਾਇਲ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਫੋਨ ਇਹਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਫੜਾਵਾਂਗੀ ਅਤੇ ਖੁਦ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੀ। ਕੀ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ ਫੋਨ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਨਾ ਭੱਜ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਨੰਬਰ

'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਫੋਨ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ। ਇਸ ਬਾਬਤ ਮੈਂ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਫੋਨ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕ ਰਿਹਾ ਤੇ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁਬਾਰਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੱਸ ਦਿਆਂਗੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਬਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਉਥੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਤਕਰੀਬਨ ਦਸ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਫੋਨ ਤੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਫੋਨ ਆਇਆ।

ਉਸੇ ਲੜਕੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਮੈਡਮ, ਆਪਾਂ ਦੋਵੇਂ ਕਿਤੇ ਚੱਲੀਏ।" ਮੈਂ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁੰਨ ਰਹਿ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਫੋਨ ਕੀਹਨੇ ਕੀਤਾ। ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਮਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਨੰਬਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਈ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਉਸ ਲੜਕੇ ਦੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਨੰਬਰ ਲੈਣ ਦੀ ਚਾਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ-ਭਲਾ ਬੋਲਿਆ ਅਤੇ ਫੋਨ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਦੁਬਾਰਾ ਫੋਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਸ਼ਾਮੀਂ ਘਰ ਆਉਣ 'ਤੇ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਆਪਣੇ

ਪਤੀ ਨੂੰ ਦੱਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਫੋਨ ਤੋਂ ਓਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨੰਬਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸੁਕਰ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮੁਕੰਮਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਤੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਲਈ ਸਫ਼ਾਈਆਂ ਦੇਣ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਫੋਨ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਜਿਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ।

ਇਸ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਥਾਣੇ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਰਵੱਈਆ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਲੜਕਾ ਡਰ ਗਿਆ ਤੇ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਕਦੇ ਵੀ ਦੁਬਾਰਾ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਅਣਕਿਆਸੀ ਬਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਸਕੂਨ ਮਿਲਿਆ।

ਜੇ ਉਹ ਲੜਕਾ ਨਾ ਹਟਦਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਾਈਬਰ ਕ੍ਰਾਈਮ ਸੈਲ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣੀ ਪੈਣੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਧੁੰਦਲਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ

ਸਾਰੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਦਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਸਵਾਲ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਖਰ ਔਰਤ ਕਿੱਥੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ?

ਮੇਰੇ ਵਰਗੀਆਂ ਕੰਮਕਾਜੀ ਔਰਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦਹਾਕਾ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬੀਤ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਹਾਦਸੇ ਵਾਪਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਔਖਾ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੀ ਹਰ ਘਟਨਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਘਰ ਆ ਕੇ ਦੇਣ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਗ਼ੈਰ-ਸਮਾਜਿਕ ਅਨਸਰਾਂ ਦੇ ਮਨਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਧੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਇਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਅਤੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਗੁਰ ਜ਼ਰੂਰ ਸਿਖਾਓ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਸਕਣ।

ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮੁਜੱਸਮੇ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ

ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਲਕ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬੈਠਦਿਆਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਪਛਾਣਦਿਆਂ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾਕੁਨ ਮੋੜਾ ਦੇਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸਾਹਮਣੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਵਾਈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੀਰੀ ਅਤੇ ਪੀਰੀ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਢਾਡੀ ਨੱਥੇ ਅਤੇ ਅਬਦੁੱਲੇ ਨੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਇਹ ਵਾਰ ਗਾਈ:

ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਬਧੀਆਂ, ਇੱਕ ਮੀਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਪੀਰ ਦੀ।
ਇੱਕ ਅਜ਼ਮਤ ਦੀ, ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੀ,
ਇੱਕ ਰਾਖੀ ਕਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ।

ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 19 ਜੂਨ 1595 ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਵਡਾਲੀ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਬਾਲਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਰਮਾਇਆ, "ਇਹ ਬਾਲਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਖ ਹੋਵੇਗਾ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਛੇ ਮਾਹਲਾਂ ਵਾਲਾ ਵੱਡਾ ਖੂਹ ਲਗਵਾਇਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨਗਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਛੇਹਰਟਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਬਾਲਕ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਹਾਲੇ 11 ਸਾਲ ਦੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਕਾਰਨ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇਣੀ ਪਈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ

ਹਿੰਮਤ ਸ਼ਾਹ ਕੋਟ ਗੜ੍ਹ, ਦਰਵਾਜਾ ਬਲਖ ਬਖੀਰ ਦੀ। ਕਟਕ ਸਿਪਾਹੀ ਨੀਲ ਨੱਲ, ਮਾਰ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਕਰੇ ਤਗੀਰ ਦੀ। ਪੱਗ ਤੇਰੀ, ਕੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਨਸਲ ਦੇ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰ ਗਠਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਧਰਮੀ ਫੌਜ ਲਈ ਭੇਟ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵਿਖੇ ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਨਜਿੱਠੇ ਜਾਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਮੀ ਫੌਜ ਨੇ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਅਨਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਚਾਰ ਜੰਗਾਂ ਲੜੀਆਂ ਅਤੇ ਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੀ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਤਿਆਗ ਮਲ ਵੱਲੋਂ ਵਾਹੀ ਤੇਗ ਦੇ ਜੌਹਰ ਵੇਖ ਕੇ ਗਦਗਦ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਰਮਾਇਆ, "ਇਹ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤਿਆਗ ਮਲ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਹੈ।" ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸਰੀਰਿਕ

ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਬਲਵਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਧਨੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਬਣਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਨਗਰ ਵਸਾਏ। ਵਿਲੱਖਣ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਮਸਜਿਦ ਬਣਵਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਸੀਤ ਕਹਿ ਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਕੁਝ ਕੱਟੜ ਅਤੇ ਤੰਗ ਸੋਚ ਦੇ ਮਾਲਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਚੁਕਾਏ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਥੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ 52 ਰਾਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੈਦ ਕੱਟ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ਰਤ ਰੱਖੀ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਕੈਦ ਰਾਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 52 ਕਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਚੋਲੇ ਦੀਆਂ ਤਣੀਆਂ ਫੜ ਕੇ ਬਾਕੀ ਰਾਜੇ ਵੀ ਕੈਦ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜਣ 'ਤੇ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਦੀਵਾਲੀ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਵੀ ਮਹਾਨ ਕਦਰਦਾਨ ਸਨ। ਜਿੱਥੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰੂਹਾਨੀ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋਸ਼ ਭਰਨ ਲਈ ਢਾਡੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਢੱਡ ਸਾਰੰਗੀ ਨਾਲ ਵਾਰਾਂ ਗਾਉਣ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢਾਡੀ ਕਲਾ ਦਾ ਬਾਨੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਉਸ ਨਾਂ ਦਾ ਵਿਲੱਖਣ ਸਾਜ਼ ਵੀ ਈਜਾਦ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਜੰਗਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਮਿੱਤਰਤਾਪੂਰਨ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਆਗਰਾ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਵੀ ਰਹੇ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ 'ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ' ਕਹਿ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਭੇਟ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜਿੱਥੇ ਮਹਾਨ ਜਰਨੈਲ ਅਤੇ ਸੂਰਮੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੌਮਲ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਵੀ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗਣ। ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੁਰੰਤ ਚੋਣਵੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਸਮੇਤ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਕਸਬਾ ਰਮਦਾਸ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀਸ ਆਪਣੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨੇਤਰ ਪਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚਖੰਡ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤਿਮ ਰਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖੁਦ

ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ

ਨਿਭਾਈਆਂ ਅਤੇ ਰਮਦਾਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਵਾਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ 48 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ 28 ਫਰਵਰੀ 1644 ਨੂੰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

ਪੰਜਿ ਪਿਆਲੇ ਪੰਜ ਪੀਰ ਛਠਮੁ ਪੀਰੁ ਬੈਠਾ ਗੁਰੁ ਭਾਰੀ।
ਅਰਜਨ ਕਾਇਆ ਪਲਟਿਕੈ ਮੂਰਤਿ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਵਾਰੀ।
ਚਲੀ ਪੀਤੀ ਸੋਚੀਆ ਰੂਪੁ ਦਿਖਾਵਣਿ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ।
ਦਲਭੰਜਨ ਗੁਰੁ ਸੂਰਮਾ ਵਡ ਜੋਧਾ ਬਹੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।
ਪੁਛਨਿ ਸਿਖ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰਿ ਛਿਅ ਮਹਲਾਂ ਤਕਿ ਦਰਸੁ ਨਿਹਾਰੀ।
ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਣਹੁ ਸੰਸਾਰੀ।
ਕਲਿਜੁਗ ਪੀਤੀ ਸੋਚੀਆਂ ਨਿਹਚਲ ਨੀਵ ਉਸਾਰਿ ਖਲੂਾਰੀ।
ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਧਰੇ ਅਵਤਾਰੀ।

ਕੋਵਿਡ-19 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਚੁਣੌਤੀਆਂ

ਸਾਰੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਆਰਥਿਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। 1929-33 ਦੀ ਮਹਾਂਮੰਦੀ ਨੇ ਨਵ-ਕਲਾਸਕੀ ਆਰਥਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਦਾ ਪਰਦਾ ਫਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਲਾਸੀਕਲ ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ 1870ਵਿਆਂ ਦੀ ਨਵ-ਕਲਾਸੀਕਲ ਪ੍ਰਤੀ-ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵ-ਕਲਾਸਕੀ ਆਰਥਿਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਚੌਧਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੰਡੀ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਵੈਚਾਲਿਤ ਸਥਿਰਤਾ ਵਾਲੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਸਮੇਤ ਮਹਾਂਮੰਦੀ ਦੌਰਾਨ ਕਿਰਤ, ਉਤਪਾਦ ਅਤੇ ਮੁਦਰਾ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਸੰਤੁਲਨ ਦੌਰਾਨ ਨਵ-ਕਲਾਸੀਕਲ ਸਿਧਾਂਤ ਢਹਿਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਮੰਦੀ ਹੇਠ ਲਿਤਾਏ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਅੰਦਰ ਸਰਕਾਰੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੀਨਸਵਾਦੀ ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮਨਮਤੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। 1960ਵਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਅਤੇ 1970ਵਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿਚ, 1973 ਦੌਰਾਨ ਆਲਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਤੇਲ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਵਾਧੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਛਾਈ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਆਰਥਿਕ ਖੜੋਤ ਤੇ ਭਾਰੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਾਲੇ ਦੌਰ ਨੇ ਕੀਨਸਵਾਦੀ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਸ ਧਾਰਨਾ ਵਿਚਲੀਆਂ ਤਰੇੜਾਂ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਜਿਹੜੀ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ ਘਟ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੀਨਸਵਾਦ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨੇ ਮੁਦਰਾ ਦੀ ਪੁਰਤੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੀਆਂ ਮੁਦਰਾਵਾਦੀ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਘੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜੋ 1980ਵਿਆਂ ਦੇ ਬੈਚਰ-ਰੀਗਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸਿਖਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਅਤੇ 1980ਵਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਟਾਲਿਨਵਾਦੀ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸੋਵੀਅਤ ਦੇ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੰਤਿਮ ਫਤਿਹ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ। ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦ ਦਾ ਜੇਤੂ ਜਸ਼ਨ 2007-09 ਦੇ ਆਲਮੀ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦ ਪੱਖੀ ਕੁਲੀਨਾਂ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਨੇ ਕਠੋਰਤਾ ਵਾਲੇ ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੁਨਰ-ਜਨਮ ਲਿਆ। 1918 ਦੀ ਫਲੂ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਤੇ 1929-33 ਦੀ ਮਹਾਂਮੰਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਵਿਡ-19 ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ ਸੰਕਟ ਹੈ। ਕੋਵਿਡ-19 ਕਰਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਮਹਾਂਮੰਦੀ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸੰਕਟ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਬਾਹਕੁਨ

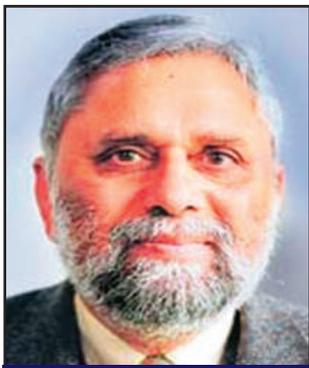
ਹੋਣ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂਮੰਦੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਸੀ, ਜਦ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਕਟ ਅਸਲ ਵਿਚ ਗਲੋਬਲ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਤਬਰਤਾ ਅਸਾਵੀਂ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ, ਇਹ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ 1929-33 ਦੀ ਮਹਾਂਮੰਦੀ ਦੇ ਉਲਟ ਉਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਆਲਮੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੰਕਟ ਧਰਤੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਸੰਕਟ ਪੈਦਾ ਕਰ

ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬਣੀ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਿਆਂ 2015 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਪੈਰਿਸ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤਬਦੀਲੀ ਸਮਝੌਤਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕਾਲ ਦੇ ਔਸਤ ਆਲਮੀ ਤਾਪਮਾਨ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ 2030 ਤੱਕ ਗਲੋਬਲ ਤਾਪਮਾਨ ਦਾ ਔਸਤ ਵਾਧਾ 1.5 ਡਿਗਰੀ ਸੈਂਟੀਗ੍ਰੇਡ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਅਮੋੜ ਅਤੇ ਤਬਾਹਕੁਨ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਤਬਾਹੀ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਲਈ ਹੁਣ ਸਿਰਫ 8 ਸਾਲ ਦਾ ਹੀ ਮੌਕਾ ਬਚਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨੀਤੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਘੜਨ ਵੇਲੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਦੇ ਇਸ ਆਲਮੀ ਵਰਤਾਰੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘੀ (ਫੈਡਰਲ) ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਅਧੀਨ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜੋ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਲਈ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਵਾਲੇ ਨੀਤੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਨੂੰ ਮੋਕਲਾ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਫੈਡਰਲ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਕੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਪੂਰੀ ਸਮਰੱਥਾ ਲਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਲੰਘਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹਾ ਸਿਆਸੀ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਣਾ

ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਮਾੜੀ ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਸ ਰ ਕ ਾ ਰੀ ਕ ਾ ਰ ਗੁ ਞ ਾ ਰੀ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦੇ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਕੰਮਕਾਜ ਚਲਾਉਣ' ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਆਲਮੀ ਸੋਚ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਰਥਿਕ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਕਲੇਗਾ ਬਲਕਿ ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਦੀਆਂ ਅਣਕਿਆਸੀਆਂ ਤਬਾਹੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ

ਨਵੇਂ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਲਪਾਂ, ਨਮੂਨਿਆਂ, ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਤੇ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਕਲਪਨਾ ਕਰਨਾ। ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਸੰਕੀਰਨ 'ਕਾਨੂੰਨ-ਵਿਵਸਥਾ' ਵਾਲਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਛੱਡ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਬੇਲਗਾਮ ਅਤੇ ਘੜਮੱਸ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਲੱਗਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। 'ਕਾਨੂੰਨ-ਵਿਵਸਥਾ' ਵਾਲੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਨਾਲੋਂ ਘੜਮੱਸ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਸ ਨਵੀਂ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਸਮਾਸ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਉੱਤਰ ਕੋਵਿਡ-19 ਕਾਲ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸਿਆਸੀ ਅਰਥਚਾਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਨਵਾਂ ਸਿਆਸੀ ਅਰਥਚਾਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਕਲਪ, ਟੀਚਾ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਵਾਧੇ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਨੂੰ ਖੜਮ ਕਰੇਗਾ। ਆਲਮੀ, ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਉਪ-ਕੌਮੀ ਤਰੱਕੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਭੀਪੀ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਨਾਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਰਿਵਾਇਤੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਜਾਂ ਕਥਿਤ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਮੰਤਰ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਤੇ ਉਪ-ਕੌਮੀ ਇਕਾਈਆਂ ਆਪਣੀ 'ਤਰੱਕੀ' ਜਾਂ ਇਸ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਘਾਟ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 22 'ਤੇ)

ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਬਾਅਦ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਵਾਪਸੀ

1970ਵਿਆਂ ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਵਿਕਸਤ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਚੱਕਰਾਂ ਦੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਦੋਂ ਇਹ ਇਕੋ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵਧਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਉਚੀ ਦਰ ਮੱਠੀ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਰ (stagflation) ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਜੁੜਵੇਂ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸਟੈਗਫਲੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਘੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਇਹ ਜੁਮਲਾ ਮੁੜ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਵੇਂ ਤੋਂ ਜ਼ੀਰੋ ਫੀਸਦ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਉਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਦਰਪੇਸ਼ ਹੈ। 1970ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਸਟੈਗਫਲੇਸ਼ਨ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਬੀ ਥੀਜੀ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਧਾਂਤ ਘੜਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਸੂਚਕ ਅੰਕ (imseryi index) ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ ਅਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕੀ ਦਰਸਾਏਗਾ? ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਆਰਥਿਕ ਬਦਇਤਜ਼ਾਮੀ ਅਤੇ ਜਮਾਂਦਰੂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਲਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਭਾਵ ਤੁਰਕੀ, ਅਰਜਨਟੀਨਾ, ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਬਰਿਕਸ ਦੇਸ਼ਾਂ (ਜੰਗ ਵਿਚ ਉਲਝੇ ਰੂਸ ਤੇ ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ) ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ ਮਿਸਰ ਦਾ ਨਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਯਕੀਨਨ, ਯੂਰੋਪ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਨੰਬਰ ਵੀ ਬਹੁਤੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ।

ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਸੀਬਤ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਦਾ ਪਾਤਾ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਮੀਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਨੀਵੀਂ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵੀ ਨੀਵੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤੀ ਵਧੀਆ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰ ਖਿੱਤੇ ਦੇ 20 ਵੱਡੇ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਘਟ ਰਹੀ ਜਾਂ ਸਥਿਰ ਹੋ ਰਹੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਨੀਵੀਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੁਸੀਬਤ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਜਿੰਦਗੀ ਕਿਵੇਂ ਕੱਟਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਮੁਸੀਬਤ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਦੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਔਖੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ

ਟੀਐਨ ਨੈਨਾਨ

ਦੂਜੀ ਤਰਮੀਮ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਆ ਆਮਦਨ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਔਕੜਾਂ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਅਹਿਮ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ (ਜਿਸ ਸਦਕਾ 2022 ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ 'ਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ) ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਕੋਰ (ਕੁੱਲ ਅੰਕ) ਵਧਾਉਣ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਦਰਜੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਤ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬਿਹਤਰ ਕਰਨ ਵਿਚ

ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਬਣੇਗਾ। 2013 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੁੜਵੇਂ ਰਾਜਕੋਸ਼ੀ ਤੇ ਚਲੰਤ ਖਾਤਾ ਘਾਟਿਆਂ ਵਿਚ ਤਿੱਖਾ ਵਾਧਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਨਾਜ਼ੁਕ ਹਾਲਤ ਵਾਲੇ ਪੰਜ' ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ? ਵੱਡੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਕਾਰ-ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੋਵਾਂ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਸ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ ਮਿਸਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਦਤਰ ਰਹੀ

ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਰੂਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਵਾਹਵਾ ਚੰਗੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ; ਇਸ ਦਾ ਵਪਾਰ ਵਾਧੇ ਵਿਚ (ਸਰਪਲੱਸ) ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਜਰਮਨੀ ਤੇ ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵੀ ਕਾਫੀ ਚੰਗੀ ਹੈ।

ਚੀਨ ਤੇ ਜਪਾਨ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕਿਵੇਂ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਤੇ ਤੀਜੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਹਨ। ਕੁੱਲ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਕ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਮਾਡਲ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੇ ਤਰਮੀਮਸ਼ੁਦਾ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਸੀਬਤ ਸੂਚਕ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਕੋਰ ਬਿਹਤਰੀਨ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਜਕੋਸ਼ੀ ਤੇ ਚਲੰਤ ਖਾਤਾ ਜੁੜਵੇਂ ਖਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਔਸਤ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਿਹਤਰ ਅੰਗੀ ਗਈ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਘਟ ਕੇ ਆਮ ਪੱਧਰ (5% ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ) ਆ ਗਈ ਹੈ ਜਦਕਿ ਇਸ ਦਾ ਰਾਜਕੋਸ਼ੀ ਘਾਟਾ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਤਣਾਅ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ।

ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਆਰਥਿਕ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹਕੀਕਤ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਫਤ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਉਪਰਾਲੇ ਵੀ ਜੋੜੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਆਮਦਨ ਦੇ ਉਚਤਮ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗਰੀਬੀ (ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜੋ ਔਖੇ ਸਮਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮੱਰਥਾ ਤੈਅ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ) ਅਤੇ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ। ਜਿੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਦੋ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੀ ਓਨੀ ਹੀ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਹ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦੇ ਘੜੇ 'ਗ੍ਰੇਟ ਗੈਟਸਬੀ ਕਰਵ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਰਾਹੀਂ ਬੁੱਝ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਪੈਮਾਨਿਆਂ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮੁਲਕ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ 75ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮਨਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ 'ਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਬੋਲੇ ਇਸਲਾਮੀ ਸੰਗਠਨ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਨਿਊਜ਼ ਚੈਨਲਾਂ ਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਗਰਮ-ਗਰਮ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਦੋ ਸਿਆਸੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਪੈਗੰਬਰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ 'ਤੇ ਕੁਝ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ-ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਦਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸਲਾਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਭੂਚਾਲ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ 'ਜਨਤਕ

ਸ਼ੀਰਾਮ ਚੌਲੀਆ

ਮਾਫੀ' ਮੰਗਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਗਈ। ਖਾਤੀ ਦੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਦੂਤਾਂ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਭਾਰਤੀ ਡਿਪਲੋਮੈਟਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਸ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਅਨੇਕ ਇਸਲਾਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਤਾਂ ਇਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੌਤੇ ਸਵਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋ ਰਾਇ ਨਹੀਂ ਕਿ 57 ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਇਸਲਾਮੀ ਸਹਿਯੋਗ ਸੰਗਠਨ (ਓਆਈਸੀ) ਨੇ ਕਈ ਨਿਰਾਧਾਰ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ 'ਤੰਗ-ਪਰੇਸ਼ਾਨ' ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 'ਇਸਲਾਮ ਵਿਰੁੱਧ ਨਫ਼ਰਤ' ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਬਿਲੋਗੋਰ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰਚ 2022 ਵਿਚ ਇਸੇ ਓਆਈਸੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੱਟਤਪੱਥੀ ਮੈਂਬਰ ਮੁਲਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜ਼ਰੀਏ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ 'ਇਸਲਾਮੋਫੋਬੀਆ' ਅਰਥਾਤ ਇਸਲਾਮ ਨਾਲ ਨਫ਼ਰਤ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਅਲੱਗ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਦਿਵਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪਾਸ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ।

ਭਾਰਤ, ਫਰਾਂਸ ਸਮੇਤ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਾਈਚਾਰੇ

ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਨਿਰਪੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਦਮਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢ ਵੱਲ ਹੀ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਬਣੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ, ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ

ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਾਨ-ਮਾਲ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਕਾਹ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਵੀ ਆਮ ਹੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਹੱਥ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਕ ਬੈਠੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਅੰਗ ਕਾਦਿਆਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ 'ਤੇ ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਧਾਮਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਹਮਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਿਰਫ਼ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਇਕ ਪੀੜਤ ਧਰਮ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣਾ ਗ਼ੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ 'ਇਸਲਾਮੋਫੋਬੀਆ' ਦਾ ਰੋਗ ਪਹਿਨ ਕੇ ਜੇਹਾਦੀ ਅੰਤਵਾਦੀ ਆਪਣੀਆਂ ਹਿੰਸਾਤਮਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੱਚਾਈ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਇਸਲਾਮੀ ਦੇਸ਼ ਖ਼ੁਦ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮੁਸਲਿਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨਾਲ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਅਤਿਅੰਤ ਬੁਰਾ ਵਰਤਾਅ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਉਦੀ ਅਰਬ ਵਿਚ ਸ਼ਿਆ, ਈਰਾਨ ਵਿਚ ਸੁੰਨੀ, ਤੁਰਕੀ ਵਿਚ ਕੁਰਦ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਅਹਿਮਦੀਆ ਅਤੇ ਬਲੋਚ ਵਰਗੇ ਅਣਗਿਣਤ ਮੁਸਲਿਮ ਤਬਕਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਬਦਤਰ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਗ਼ੈਰ ਮੁਸਲਿਮਾਂ ਦਾ ਜਿਊਣਾ ਹੀ ਮੁਹਾਲ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਜੇ ਇਸਲਾਮੀ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਭਾਰਤ ਉੱਤੇ ਤੋਹਮਤਾਂ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੱਥੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਾਸਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਹੀ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਓਆਈਸੀ ਦੇ ਕਈ ਮੈਂਬਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨੀਤੀਗਤ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਸਰਬਉੱਚ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਨਾਲੋਂ ਮਾੜੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖਪਾਤ ਅਤੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਵੀ ਹੈ। ਕਈ ਓਆਈਸੀ ਮੈਂਬਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਈਸਲਿੰਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਬੇਗੁਨਾਹ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ

ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਅਪਮਾਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤਕ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਵੀ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਕੱਟਤਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਭਾਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 22 'ਤੇ)

Need Caretaker

Need a male person to take care of 88 year old man who has Alzheimer and is bed ridden. He requires hands on care. Applicant should have work permit or legal immigrant. \$ 3000 plus board and lodging will be provided. If a couple wants to do it that will also be considered.

Please call at 831 359 3562.

ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਲੋੜ

ਇਕ 88 ਸਾਲਾ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਚੰਗੇ ਸੱਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤਨਖਾਹ \$3000 ਡਾਲਰ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ (ਪਰਮਿਟ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਗ੍ਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦੋਵੇਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਵੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਨਵਦੀਪ ਜੀ ਨਾਲ 831 359 3562 ਸੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।

ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਹਿੰਗੇ ਠੇਕੇ ਬਨਾਮ ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ

ਅਮਰਜੀਤ ਬਾਜੇਕੇ

ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਕਟ ਉੱਤੇ ਚਰਚਾ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੁਝ ਕਿਸਾਨ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਦਲਵੇਂ ਖੇਤੀ ਮਾਡਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਠੇਕਿਆਂ ਦੇ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹੇ ਰੇਟਾਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਕਟ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮਹਿੰਗਾ ਠੇਕਾ ਵੀ ਹੈ।

ਮਾਝੇ ਅਤੇ ਦੁਆਬੇ ਨਾਲੋਂ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਠੇਕੇ 20 ਤੋਂ 30 ਫੀਸਦ ਮਹਿੰਗੇ ਹਨ। ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਇਹ ਠੇਕਾ 55 ਤੋਂ 70 ਹਜ਼ਾਰ ਫੀ ਏਕੜ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਲਵਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ 60 ਫੀਸਦੀ ਖੇਤਰਫਲ ਵਾਲਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ 22 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚੋਂ 14 ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ 117 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ਵਿਚੋਂ 70 ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹ ਇਲਾਕਾ 1960 ਤੱਕ ਜਗੀਰੂ ਸੱਤਾ (ਪੈਪਸੂ ਰਾਜ) ਅਧੀਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਸੈਂਕੜੇ ਏਕੜ ਦੀਆਂ ਵੇਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਜਗੀਰੂ ਸੱਤਾ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਠੇਕੇ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ? ਇਹ ਜਾਣਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਠੇਕੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ।

ਅਕਬਰ ਵੇਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਠੇਕਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੁੱਲ ਉਪਜ ਦਾ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਮਾਤੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲਈ ਕਈ ਬਾਈਂ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ, ਭਾਵ 25% ਫੀਸਦ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਸਮੇਂ 25, 33 ਅਤੇ 50 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਸੀ ਕਿ ਸਰੀਅਤ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ 50 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਠੇਕਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਮੁਗਲ ਸਲਤਨਤ ਵਾਂਗ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਉਪਜ ਦਾ 25, 33 ਅਤੇ ਕਿਤੇ 50 ਫੀਸਦ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੈਪਸੂ ਟੈਨੈਂਟ ਐਕਟ-1955 ਵਿਚ ਠੇਕਾ ਉਪਜ ਦਾ 33 ਫੀਸਦ ਹਿੱਸਾ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਜਗੀਰੂ ਰਾਜ ਨਾਲੋਂ ਅੱਜ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਖਰੇਵਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਲਕੀ ਦਾ ਦੌਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਣ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਇਸ ਖਰੀਦੋ-ਫਰੋਖਤ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ 1793 ਦੇ ਚਾਰਟਰ ਐਕਟ ਵਿਚ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਗੀਰੂ ਟੈਕਸ ਵਾਂਗੋ (ਰਈਅਤਵਾੜੀ, ਮਹਿਲਵਾੜੀ ਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ) ਦੀ ਫਿਰ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਵਜੋਂ ਛੋਟ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਜਗੀਰੂ ਮਾਲਕੀ ਨੂੰ ਅਰਧ ਜਗੀਰੂ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ

ਸਮੇਂ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਲਗਾਨ ਜਗੀਰਦਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਤੈਅ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਵੱਡੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕ ਕਿਸਾਨੀ ਠੇਕੇ ਦਾ ਰੇਟ ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਜ਼ਮੀਨ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਚੌਧਰੀ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ; ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ, ਭਾਵ ਨੌਕਰੀ ਪੇਸ਼ਾ, ਆੜ੍ਹਤੀ, ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਆਦਿ; ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਚੰਗੀ ਖਾਸੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਠੇਕੇ ਦੇ ਸਿਰ ਸਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸੇ ਲੋਕ

ਹਨ। ਕਿਸਾਨੀ ਵਿਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਕੋਲ ਜ਼ਮੀਨ ਆਪਣੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਅਤੇ ਐਸੋ-ਅਰਾਮ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਭਾਰੂ ਰੁਝਾਨ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ, ਕੰਮ ਵੰਗ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਜਗੀਰੂ ਹੈ।

ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲਾ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਠੇਕਾ ਜਗੀਰੂ ਲਗਾਨ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੈ। ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਅੱਜ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਔਸਤ ਠੇਕਾ ਕਰੀਬ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਔਸਤ ਪੈਦਾਵਾਰ 90 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਠੇਕੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪੰਜਾਹ ਫੀਸਦ ਭਾਵ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ 115 ਫੀਸਦੀ ਵਿਆਜ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਰੀਬ 3 ਹਜ਼ਾਰ ਇਹ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ 70 ਫੀਸਦੀ ਠੇਕੇ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ

ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਕਰੀਬ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਖਰਚ ਅਤੇ ਠੇਕਾ ਮਿਲਾ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਝਾੜ ਔਸਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਿਕਲੇ, ਕੁਦਰਤੀ ਆਫਤ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਸਪਰੇਅ ਰੋਗ ਮਾੜੇ ਨਿਕਲਣ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਕਰਜ਼ੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਆਮ ਤੌਰ ਦਰਮਿਆਨੇ ਕਿਸਾਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਵਾਹੀ ਯੋਗ ਸੰਦ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਪਿੰਡ

ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾ-ਮਾਤਰ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਠੇਕੇ ਲੈ ਕੇ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਕੋਲ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸੰਦ ਵਗੈਰਾ ਹਨ।

ਠੇਕੇ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕੁਝ ਕਾਰਨ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਡੇਢ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਾਸਮਤੀ ਅਤੇ ਮੁੱਛਲ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖੇਤੀ 2005 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਮ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੇ ਰੇਟ ਵੀ ਵੱਧ ਸਨ ਅਤੇ ਝਾੜ ਵੀ ਚੰਗਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਨਕਦੀ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਰ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਠੇਕੇ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੇ ਹਨ। ਤੀਜਾ, ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਲਾਗੇ ਹਰਾ ਚਾਰਾ ਬੀਜਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਠੇਕੇ ਵੱਧ ਹਨ। ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਸਮਤੀ/ਮੁੱਛਲ ਝੋਨੇ ਦੇ ਭਾਅ ਅਤੇ ਝਾੜ ਘਟ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਲਾਗਤਾਂ ਵਹੁੜ ਵਧ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਫਸਲ

ਉੱਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਮੰਡੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਕੜ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਫਸਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਅ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਸਾਹ ਵਰੋਲ ਰਹੀ ਕਿਸਾਨੀ ਲਿਮਟ ਘਮਾਉਣ ਅਤੇ ਆੜ੍ਹਤ ਵਾਲਾ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਫਸਲ ਤੁਰੰਤ ਵੇਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੈ; ਮਸਲਨ, ਇਸ ਸਾਲ ਆਲੂ ਲਹਿੰਦੇ ਸਾਰ 700-800 ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਸਨ, ਹੁਣ 2000 ਨੂੰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸਰ੍ਹੋਂ ਲਹਿੰਦੇ ਸਾਰ 5500 ਨੂੰ ਕੁਇੰਟਲ ਸੀ, ਹੁਣ 8000 ਨੂੰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਰੱਜੀ ਪੁੱਜੀ ਕਿਸਾਨੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਫਸਲ ਸਟੋਰ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਮੁਨਾਫਾ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਘਿਰੀ ਕਿਸਾਨੀ ਇਸ ਜਮ੍ਹਾਂਖੋਰੀ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਜਮ੍ਹਾਂਖੋਰੀ ਦੀ ਮਾਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਮੱਧਵਰਗ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਜਮਾਤਾਂ ਝੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਸਾਲ ਅਪਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਕੁੱਲ 14 ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 11 ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਹਨ। 1998 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਕੁੱਲ ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 97 ਫੀਸਦ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚੋਂ ਹਨ। ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਿਸਾਨ 1 ਤੋਂ 5 ਏਕੜ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾ ਠੇਕਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਠੇਕਾ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਠੇਕਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਦਲਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਪੰਚਾਇਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਸਸਤੇ ਠੇਕੇ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਾਨ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਜਮਾਤੀ ਪੱਖ ਵਿਸਾਰਨ ਨਾਲ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਕਿਸਾਨੀ ਧਨੀ ਅਤੇ ਜਗੀਰੂ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਸਗੋਂ ਇਹ ਰੱਜੇ ਪੁੱਜੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਲਿਤਾਂ ਖਿਲਾਫ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਧ-ਫੁੱਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬੱਝਵੀਂ ਦਿਹਾੜੀ ਦੀ ਮੰਗ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਵੰਡ ਲਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਸੀਹ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਠੇਕੇ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਮੰਗ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਗ ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਲੋਟੂ ਜਮਾਤਾਂ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਾ ਵੀ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਿਸਾਨ ਏਕੜਾ ਲਈ ਪੁਲ ਵੀ ਉਸਾਰਨਗੇ।

ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚਾਰੀ, ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰੀ

ਅਜੋਕੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵਿੱਦਿਆ ਭਾਵ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਪੱਧਰ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਵਿੱਦਿਆ ਨੂੰ 'ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਨੇਤਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ'। ਇਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਤੇ ਹੁਨਰਮੰਦੀ ਵਿਚ ਨਿਖਾਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਸਾ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, "ਵਿੱਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ" (ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਭਲਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ)। ਵਿੱਦਿਆ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਲਕ ਦੀ 'ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ' ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹਰੇਕ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਵੀ ਇਸ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਵਿਚ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਬਹੁਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਅਨੁਸਾਰ 'ਵਿੱਦਿਆ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਸਰਬਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ'। ਵੈਸੇ ਵੀ ਵਿੱਦਿਆ ਚਾਨਣ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਹਾਲਤ ਹਨੇਰਾ। ਇਕ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਮਾਜ ਕਲਿਆਣ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਕਾਰਨ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਵਰਤਣ -ਵਰਤਾਉਣ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਲਈ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸਾਰੂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਜੀਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਰੇਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੁੱਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਧੇਰੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਪਰੰਤ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਸ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਜਰਬੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨਾਂਹ-ਪੱਖੀ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਬਦਲਾਅ ਆਉਣਾ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ

ਸਾਡੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਵੀ ਹੈ। ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਹੀ 'ਆਪ' ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਹੁਣ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵੀ ਬਦਲਾਅ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਨਿਰਭਰ

ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਰੋਨਾ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਵਿੱਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੱਛੜ ਗਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਆਨਲਾਈਨ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸਾਡੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਬਣ ਗਈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਆਉਟਪੁੱਟ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਪੱਛੜ ਗਏ। ਇਸ ਨਾਲ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਵਧੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਕੋਲ ਇਸ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੇਸ ਲਾਈਨ ਟੈਸਟ, ਐਡਲਾਈਨ ਟੈਸਟ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਔਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ

ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ।

ਨਾ ਹੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਇਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੀ ਐਕਟੀਵਿਟੀ ਕਰਨ ਦਾ ਬੇਲੋੜਾ ਬੋਝ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਦਿਆ ਰੁਚੀ ਹੀਣ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹਰੇਕ ਦਾ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਐਕਟੀਵਿਟੀ ਵਿਚ ਸੌ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਸੰਭਵ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਉਪਰ ਬੇਇਤਹਾ ਦਬਾਅ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹੇ ਔਕੜੇ ਵਿਖਾਉਣਾ ਉਸ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ 'ਸਭ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕੰਮ ਹੈ'। ਉਸ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਵੇਖੀ ਜਾਣੀ ਵੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਫਲ ਅਧਿਆਪਕ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਫਲ ਇਨਸਾਨ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾ ਸਕੇ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤਿਆਰੀ, ਛਿਮਾਰੀ, ਨੌ-ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪੇਪਰ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤਕ ਸਹੀ ਵੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਹਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਪੇਪਰ ਹੋਣਾ ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ, ਦੋਨਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਕਾਊ ਕੰਮ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵੈਸੇ ਵੀ ਅਧਿਆਪਕ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਸਿੱਖਿਆ

ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਉਮਰ ਛੋਟੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਸਮਝ ਦਾ ਪੱਧਰ ਇੰਨਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਸਮਝ ਸਕੇ। ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਾਸ ਹੋਣ ਲਈ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਵੀ ਰਹਿਣ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ 'ਬਿਨਾਂ ਮਲਾਹ ਤੋਂ ਬੋਝੀ ਵਾਂਗ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।' ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤਕ ਵੀ ਫੇਲ੍ਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿਸਟਮ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਨੀਂਹ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਨਾ ਸੁਪਨਮਈ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਮਿਲਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤੇ ਉਚ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਛੋਟੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਨੂੰ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਅਧਿਆਪਕ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਜਲ, ਥਲ ਅਤੇ ਪੁਲਾੜ ਵਿਚ ਅਣਕਿਆਸੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਕ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਗਿਆਨ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੁਹਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਮੋੜ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ 'ਬ੍ਰੇਨ' ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 'ਮਨੀ-ਡ੍ਰੇਨ' ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁੱਢ-ਕਦੀਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪਰਵਾਸ ਹਰੀਆਂ ਚਰਾਂਦਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿੱਧਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਓਧਰ ਦਾ ਰੁਖ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਵ-ਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਿਮਰਜੀਤ ਸਿੰਮੀ

ਹੋਰ ਧੁੰਦਲੀ ਹੋਈ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਉਮੀਦ

ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਬਾਰੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕੁਝ ਸੁਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਜਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਮੂੰਹ ਲੁਕੇਈਏ। ਹਾਲ ਹੀ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਕਸ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਪਰ ਨਤੀਜਾ ਹੋਇਆ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਬਚਿਆ-ਖੁਚਿਆ ਅਕਸ ਸੀ, ਉਸ 'ਤੇ ਵੀ ਧੱਬਾ ਲੱਗ ਗਿਆ।

ਕੀ ਇਹ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਿੰਗਡਮ ਯਾਨੀ ਸਾਮਰਾਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਇਕ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਤੇ ਅਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਗਿਆਨਤਾ 'ਚ ਉਹ ਭਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸੈਕੂਲਰਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਉਮੀਦ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਕਰਨਾ ਹੀ ਬੇਕਾਰ ਹੈ।

ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਅਕਸ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਡਕਟ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਿਰਮਾਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਨਵਾਂ ਉਤਪਾਦ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੰਪਨੀ ਯਾਨੀ ਕਾਂਗਰਸ ਜਾਂ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਪ੍ਰੋਡਕਟ ਤਾਂ ਉਹੋ ਹੀ ਰਹੇਗਾ, ਉਸ ਦੀ ਪੈਕੇਜਿੰਗ ਬਦਲਦੇ ਰਹੇ। ਦੂਜੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੈਕੇਜਿੰਗ ਖੋਲ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਗਜ਼ਬ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਰਾਬੀ ਦਿਸਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ 12 ਸਾਲ 'ਚ ਰੂੜੀ ਦੇ ਦਿਨ ਵੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਤਾਂ 18 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ। ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਤੀ ਮਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਜੱਗ ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਪਰ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹੀਏ? ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਗੁੰਗੇ-ਬੋਲੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਸ-ਪਾਸ ਜੋ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹ ਨਿਰਪੱਖ ਭਾਵ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ 'ਚ ਜਥੇਤੀਰਾਇਤਿਆ ਸਿੰਧੀਆ, ਜਿਤਿਨ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ, ਹਾਰਦਿਕ ਪਟੇਲ ਤੇ ਕਪਿਲ ਸਿੰਬਲ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਗਏ। ਕਾਂਗਰਸ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇਹ ਸਭ ਸੁਖੀ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਉਜਲ ਵੀ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਦੋ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਗਏ।

ਇਕ ਰਾਜ ਸਭਾ 'ਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ ਕੋਈ ਸੰਕਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਹੋਣਗੇ।

ਨਿਰਵਾਹ - ਗਾਂਧੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਨਾ ਤਾਂ ਸਮਝ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ 'ਚ ਕੋਈ ਰੁਚੀ। ਜਿਸ ਧੌਂਦੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੇ ਸੁੱਕ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ

ਪ੍ਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤੀ 'ਚ ਜੋ ਵੀ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਧਰਮ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤੀ 'ਚ ਸਫਲ ਹੋਣਾ ਲਗਭਗ ਅਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਸਰਤੇ ਫਲ ਕਪਟ ਉਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੁਭਾਅ ਹੋਵੇ।

ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਣੇ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਸ

ਪ੍ਰੀਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਥਲੇ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਕਦੇ ਚਾਣਕਿਆ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੀ ਨਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚਾਣਕਿਆ ਨੂੰ ਛੱਡੋ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਨਾਨਾ ਜਵਾਹਰਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜਨਪਦਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਲੋਕ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਿਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਬੱਕਦੇ। ਕੋਈ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗਾਂਧੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਿਤਾ ਕਿਵੇਂ? ਭਾਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਲਈ

ਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਮਾਮ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਗਣਿਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ। ਦੋ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਭਾਰਤੀ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਹੈ ਪੁੱਤਰ ਮੋਹ। ਦੂਜਾ ਹੈ ਭਾਰਤੀ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਉਹੋ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂ ਕਰੇ, ਜੋ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਚੱਕਰ 'ਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਅਸਲ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜੋ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜੋ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਣਨ ਦੀ ਉਸ 'ਚ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਕੈਂਪ ਦੇ ਦੋ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲੇ। ਇਕ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਗਾਂਧੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋ ਗਈ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਨੇਤਾ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਅਸੰਤੁਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਸੀ ਸਮੂਹਿਕ ਅਗਵਾਈ ਦੀ,

ਇਸ ਲਈ ਸੰਸਦੀ ਬੋਰਡ ਬਣੇ, ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਹੋਵੇ। ਇਸ 'ਤੇ ਨਾ ਕੁਝ ਹੋਣਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਜੀ-23 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਫੌਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਤਲਵਾਰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ। ਅਜਿਹੀ ਫੌਜ ਦੇ ਯੁੱਧ 'ਚ ਉਤਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਆਖਰ 'ਚ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ 'ਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਨਾਤਾ 24 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ ਨਾਲ ਹੀ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਐਨਜੀਓ 'ਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਈ। ਚੋਣ 'ਚ ਜਿੱਤ ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਅਪਵਾਦ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਪਵਾਦ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਕਿਤੇ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਤੀਤ ਦੇ ਨਸ਼ੇ 'ਚ ਡੁੱਬੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਪਵਾਦ ਹੀ ਨਿਯਮ ਲੱਗਣ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ।

ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਮਾਂ ਤੇ ਵਸੀਲਾ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਅਸਲ 'ਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਸੁੱਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਿਸ ਦਿਨ ਦੋਵਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਾਂਗਰਸ ਤਰ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਹਿੱਲਿਆ ਨੂੰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਸੀ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਦਾ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਆਉਣਗੇ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਸੈਲ ਬਣੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਦੀ ਹੋਂਦ 'ਤੇ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਹੋਂਦ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਉਂ ਆਵੇਗਾ?

ਹਾਲੇ ਵੀ ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਬੇਰਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਿਆ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਸਮੇਤ ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮਾਣਮੱਤੇ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਮਝ ਬਿਹਤਰ ਹੋ ਸਕੇ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ 'ਵਾਰਸ' ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਜ਼ਾਕ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਬਲਦ ਨਗੋਰੀ ਗਲ ਵਿਚ ਟੱਲੀਆਂ

ਜਗਵਿੰਦਰ ਜੋਧਾ

ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਮਸ਼ੀਨੀਕਰਨ ਦੇ ਦੌਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰੀਰਕ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਬਲਦਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਸੀ। ਗੁਲਾਮਦਾਰੀ ਯੁਗ ਤੋਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣਾਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਲਦ ਮੁੱਢਲੇ ਸਨ। ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੰਮ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਬਲਦਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉੱਪਰ ਢੁੱਠ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਜੋ ਨਸਲਾਂ ਦੁੱਧ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉੱਪਰ ਇਹ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨੇ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਹਿਮ ਰਵਾਇਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਰਵਾਇਤ ਖੇਤੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਕਲਾਬ ਕਹਿਣ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਤਕ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਰਹੀ।

ਕੁਝ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਕ ਗਾਂ ਸੂ ਕੇ ਵੱਡੀ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਮੁਰਦੇਹਾਣੀ ਛਾ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਵੱਡਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਜਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਗਰੀਬ/ਕਿਰਤੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਾਵਾਂ ਦੇ ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਹੋੜ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕਥਜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਵਹਾਈ, ਬਿਜਾਈ ਤੇ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਬਲਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ। ਬਲਦਾਂ ਦੀ ਨਸਲ ਤੇ ਸਿਹਤ ਹੀ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਐਸੀਆਂ ਕਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਜਦੋਂ ਕੁੜੀ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਬਲਦ ਦੇਖ ਕੇ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਅੱਜ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗਾਵਾਂ ਦੀ ਜੋ ਮਿਸ਼ਰਤ ਅਮਰੀਕੀ ਨਸਲ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਅਵਾਰਾ ਫਿਰਦੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਖੈਰ ਖੇਤੀ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀ ਕਰਨੇ ਸਨ, ਦੱਖਣ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀਆਂ ਦੇਸੀ ਨਸਲਾਂ ਦੇ ਬਲਦ ਇਸ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦੇਸੀ ਗਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਲਗਭਗ 68 ਨਸਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੰਮ ਤੇ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਰਗ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਕਿ-

ਸਤਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਹੀਵਾਲ, ਚੋਲਸਤਾਨੀ ਤੇ ਪੰਨੀ ਵਰਗੀਆਂ ਵੱਧ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਓਧਰ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਪੰਨੀ ਨਸਲ ਕੰਮ ਅਤੇ ਦੁੱਧ, ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਲਾਜਵਾਬ ਡੰਗਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਕੰਮ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁੱਖ ਨਸਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਗੋਰੀ, ਬਾਰਪਾਰਕਰ, ਸਿਰੋਹੀ, ਹਰਿਆਣਵੀ, ਖਿਲਰ ਤੇ

ਕੋਕਣੀ ਨਸਲ ਇੱਧਰ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਨਗੋਰੀ ਨਸਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਗੋਰ ਮੱਧ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖੁਸ਼ਕ, ਰੇਤੀਲੀ ਤੇ ਪਥਰੀਲੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਵੱਧ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਲਦ ਹੀ ਇੱਥੇ ਹਲ ਖਿੱਚ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਨਗੋਰ ਬੀਕਾਨੇਰ ਤੇ ਜੋਧਪੁਰ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸੀ ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਇਸ ਉੱਪਰ ਜੋਧਪੁਰ

ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਰਿਹਾ। 1535 ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਜਦੋਂ ਰੰਭਾ ਜੀ ਰਾਠੌੜ ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਜਨਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਦੁਰਦਰਸ਼ਤਾ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ ਚੰਗੀ ਨਸਲ ਦੇ ਡੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸਮ ਸੁਧਾਰ ਅਪਣਾਉਣਾ। ਉਸ ਨੇ ਰਿਆਸਤ

ਦੀਆਂ ਗਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲੀ ਨੀਲ ਬਲਦਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਸਲ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਲਦਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਔਖੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਸਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਇਹੀ ਨਗੋਰੀ ਨਸਲ ਸੀ।

ਨਗੋਰੀ ਨਸਲ ਦੇ ਬਲਦਾਂ ਸਿੰਗ ਛੋਟੇ, ਗਰਦਨ ਪਤਲੀ ਤੇ ਲੰਮੀ, ਕੰਨ ਨਿੱਕੇ ਪਰ ਚੁਸਤ, ਚਮੜੀ ਪਤਲੀ ਤੇ ਚਮਕਦਾਰ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਹਿਰਨ ਵਰਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਨਗੋਰ ਦੇ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ, ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਪੰਨੀ ਨਸਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨਗੋਰੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਨਗੋਰ ਦੇ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਪਾਲਿਆ। ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਨਗੋਰੀ ਬਲਦਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਯੋਗ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਫੱਗਣ ਮਹੀਨੇ ਨਗੋਰ ਤੇ ਮੇਡਤਾ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਚੇਤਰ ਵਿਚ ਪਰਬਤਸਰ ਦੀ ਮੰਡੀ ਵਿਚੋਂ ਬਲਦ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਇੰਨੀ ਖੋਚਲ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਗਾਡੀ ਲੋਹਾਰ ਕਬੀਲੇ ਵਾਲੇ ਬਲਦ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਲਿਆ ਕੇ ਮਹਿੰਗੇ ਵੇਚਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਹਿਚਾਰ 80ਵਿਆਂ ਤਕ ਆਪਣੇ ਫਿੱਕੇ ਰੂਪ ਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਲਦਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋੜਾਂ ਲਈ ਵੀ ਨਗੋਰ ਦੇ ਬਲਦ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ ਬਣੇ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਵੀ ਹਨ। ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਹਲਟ ਦੀ ਦੋੜ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਬੈਲ ਗੱਡੀਆਂ ਵਾਲੀ ਦੋੜ, ਨਗੋਰੀ ਬਲਦ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅੱਵਲ ਰਹੇ। ਅੱਜ ਮਸ਼ੀਨੀ ਯੁੱਗ ਨੇ ਬਲਦਾਂ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਦੋੜਾਂ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਅਜੇ ਵੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡੇ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਜੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਬਲਦਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮਸ਼ੀਨ ਨੇ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤਾਂ ਵਾਂਗ ਪਾਲਣ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਲਦ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਤੇ ਸ਼ਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਮਸ਼ੀਨ ਦਾ ਅਸਰ ਸਿਰਫ ਜੀਵਾਂ ਜਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ ਬਲਕਿ ਦੂਜੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਗਿਆਨ ਪਰੰਪਰਾ 'ਚ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਦਾ ਭਾਵ

ਹਿਰਦੇ ਨਾਰਾਇਣ ਦੀਕਸ਼ਤ

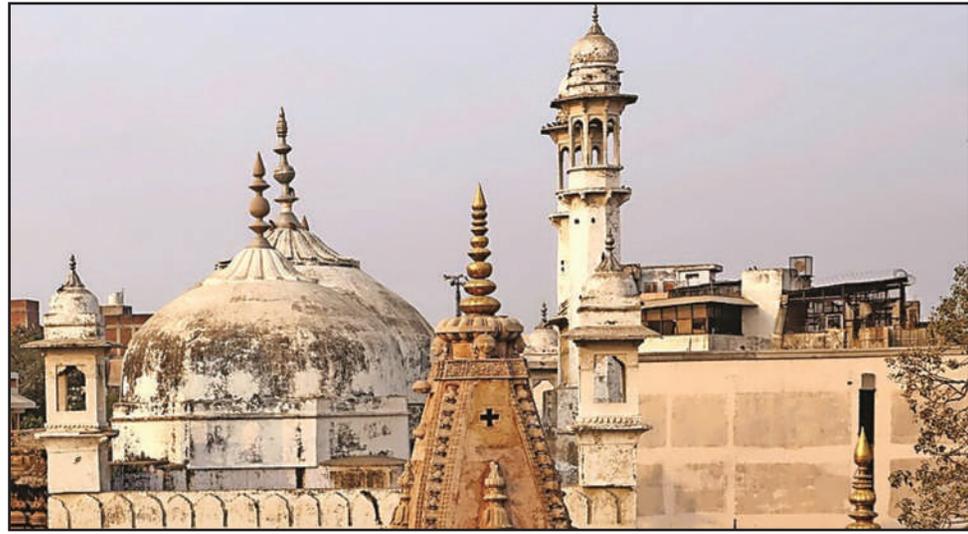
ਕਾਸ਼ੀ ਸਥਿਤ ਗਿਆਨਵਾਪੀ ਪਰਿਸਰ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਬਹਿਸ ਛਿੜ ਗਈ। ਇਸ ਬਹਿਸ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਅਣ-ਸੁਖਾਵਾਂ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਿਵ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਨਿਰਾਲੇ ਦੇਵਤਾ ਹਨ। ਸ਼ਿਵ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਯਮ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ 'ਅਸੀਂ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਰੁਦਰ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੀਏ।'

ਯਜੁਰਵੇਦ ਦੇ 16ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਮ ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, 'ਉਹ ਰੁਦਰ ਸ਼ਿਵ ਹਨ। ਨੀਲ ਕੰਠ ਹਨ। ਸਭਾ ਰੂਪ ਹਨ। ਸੈਨਾ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵੀ ਹਨ। ਉਹੀ ਹਵਾ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦਰਮਾ ਅਤੇ ਪਰਲੋ ਵਿਚ ਹਨ।' ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਲਿੰਗ ਪ੍ਰਤੀਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਲਿੰਗ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਪੂਰਾ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਲਿੰਗ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੈਰ-ਜਾਣਕਾਰ ਅਤੇ ਸਾੜੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲੋਕ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਮੁੱਲਾ-ਮੌਲਵੀ ਲਿੰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਜਣਨ ਅੰਗ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਕ ਕਥਿਤ ਇਸਲਾਮੀ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਨੇ ਟੀਵੀ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਘੋਰ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਾਰਟ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਹਿੰਦੂ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਣਨ ਅੰਗ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੀ ਹਨ।' ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਵਰਗ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਘਟੀਆ ਤੇ ਫਾਹਸ਼ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮਨ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਗਿਆਨ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਲਿੰਗ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਰਤਨ ਡਾ. ਪਾਂਡੁਰੰਗ ਵਾਮਨ ਕਾਣੇ ਨੇ 'ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, 'ਪ੍ਰਤੀਕ ਇਕ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਵ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਦਾ ਹੈ।' ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਪ੍ਰਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਆਸਤਿਕ ਭਾਵ ਹੈ। ਜੁੰਗ ਵੱਕਾਰੀ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਕੰਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨਜ਼ ਟੂ ਐਨਾਲਿਟੀਕਲ ਸਾਇਕੋਲੋਜੀ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਕਾਰਜ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਲੋਕਮਾਨਿਆ ਬਾਲ ਗੰਗਾਧਰ ਤਿਲਕ ਨੇ ਵੀ 'ਗੀਤਾ ਰਹੱਸ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦਾ ਅਰਥ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, 'ਪ੍ਰਤੀਕ ਯਾਨੀ ਪ੍ਰਤੀ-ਇਕ। ਪ੍ਰਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਅਤੇ ਇਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ਪ੍ਰਤੀਕ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਜਾਂ ਆਕਾਰ ਦਾ ਬਦਲ ਹੈ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਕੁਮਾਰ ਵਿਮਲ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, 'ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਜਨੀਕ 'ਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਪਛਾਣ, ਅਵਤਾਰ, ਅੰਸ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਈ ਹੋਈ ਨਾਮ ਰੂਪਾਤਮਕ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਕ ਕਿਹਾ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ।' ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਕ ਮੂਲ ਰੂਪ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿਚ ਸਭ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਆਦਰਸ਼ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਚੁਣਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। ਸ਼ਿਵ ਉਪਾਸਨਾ ਦਾ ਖੇਤਰ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭੂ-ਭਾਗ ਤਕ ਫੈਲਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਸਮਾਨ-ਅਰਥ ਵਾਲਾ ਲਫਜ਼

ਕਲਿਆਣ ਹੈ। ਦੇਵਤਾ ਰੂਪ ਸ਼ਿਵ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਆਸਥਾ ਹਨ। ਉਹ ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਜਨੀਕ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸਿਰਜਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ। ਲਿੰਗ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਲਈ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਨੇ ਈਸ਼ਾਵਾਸਯੋਪਨਿਸ਼ਦ ਦੇ ਮੰਤਰ 17 ਵਿਚ ਲਿੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਮੰਤਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਦਾ ਮੰਤਰ ਹੈ, 'ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਾਣਵਾਯੂ ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਅਮਰ ਵਾਯੂ ਨਾਲ ਮਿਲੋ। ਕਰਮ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਸਕਾਰਿਤ ਲਿੰਗ ਸਰੀਰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ। ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਭਸਮ ਹੋ ਜਾਵੇ।' ਭਾਰਤੀ ਗਿਆਨ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਕਈ ਸਰੀਰ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ, ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦਰੀਆਂ, ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ, ਮਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ 17 ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਲਿੰਗ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਲਿੰਗ ਸਰੀਰ ਪੁਨਰ-ਜਨਮ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

'ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਵੀ ਲਿੰਗ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਤੀਕ ਜਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ ਸਵਾਸਤਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਝੰਡਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਭਾਵ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਸ਼ਿਵ ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ਹਨ। ਵਿਰਾਟ ਹਨ। ਧਿਆਨ ਉਪਾਸਨਾ ਵਿਚ ਵਿਰਾਟ ਨੂੰ ਸਮੇਟਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਉਪਾਸਨਾ ਵਿਚ ਸਰਲਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਂਦ ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ

ਇਸ ਵਿਰਾਟ ਹੋਂਦ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਰੀਰ ਹੈ। ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਅਹਿਸਾਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕਣ-ਕਣ ਸ਼ਿਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਪਾਸਨਾ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੇ ਲਿੰਗ/ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਲਿੰਗ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਤੋਂ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਰਘ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਰਘ ਦਾ ਅਰਥ ਸ਼ਰਧਾਪੂਰਨ ਸਵਾਗਤ ਹੈ। ਇਹ ਉਪਾਸਨਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਲਿੰਗ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜਣਨ ਲਿੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਸ਼ਿਸ਼ਨ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਨਿੰਦਿਤ ਸੀ ਪਰ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲੋਕ ਇਹ ਸਭ ਜਾਣਨ-ਸਮਝਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮਾਰਸ਼ਲ ਨੇ ਹੜੱਪਾ ਦੇ ਖਣਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਇਸ ਨਾਲ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਿੰਗ ਪੂਜਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੋਈ।' ਰਿਗਵੇਦ, ਯਜੁਰਵੇਦ, ਅਥਰਵਵੇਦ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੈਦਿਕ ਧਰਮ ਅਤੇ ਰਿਲੀਜ਼ਨ, ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਹਨ। ਇੱਥੇ

ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਨੰਦਿਤ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਸਥਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਵੀ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਵੈਦਿਕ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗ਼ਲਤੀ ਲੱਭਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ। ਧਰਮ, ਪੰਥ, ਮਜ਼ਹਬ ਅਤੇ ਰਿਲੀਜ਼ਨ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਨੂੰ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਵਿਚ ਕਠਿਨਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ ਹੀ ਸਰਬੋਤਮ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਕ ਹਨ। ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਭੰਨ-ਤੋੜ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹਿੰਦੂਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਬੋਧ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਮੱਧਕਾਲ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੰਦਰ ਢਾਹ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਇੱਥੇ ਆਸਥਾ ਵਿਚਾਲੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸੰਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਭਰਤ-ਮੁਨੀ ਨੇ ਨਾਟ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰਚਨਾਕਾਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਿਵ ਹੈ, ਸੱਚ ਹੈ। ਅਥਰਵਵੇਦ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ-ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨਮਨ ਹੈ-ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਆਉਂਦੀ ਸ਼ਿਵ-ਸ਼ਕਤੀ, ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਪਰਤਦੀ ਸ਼ਿਵ-ਸ਼ਕਤੀ, ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸ਼ਿਵ-ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬਾਬਤ ਹੋਸ਼ੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਸਰਬ-ਧਰਮ ਸਦਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਅਘਾਤ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹੀ ਹਨ, ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਇਕ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਨਸਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਏਕਾ ਰਤਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਤਾ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਫਿਰਕੂ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ ਤੇ ਦੰਗੇ-ਫ਼ਸਾਦ। ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਹਿੰਸਕ ਰੋਸ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਵੱਕਾਰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ, ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਤਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਹੈ।

ਕਿਸਿੰਜਰ ਦੀ ਰੂਸ-ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ

ਕੋਪੀ ਨਾਇਰ

ਸਫ਼ਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ 99 ਸਾਲਾ ਮਰਦ ਜਾਂ ਔਰਤ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਮਹਿਜ਼ 35 ਮਿੰਟਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਨਾਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਫ਼ੀਰ ਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਹੈਨਰੀ ਕਿਸਿੰਜਰ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਬਾਰੇ 'ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਬਹਾਲ ਕਰਨ' ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਕੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇ ਕੇ ਕਿ 'ਉਸ ਮੁਕਾਮ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਜੰਗ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣੀ ਯੂਕਰੇਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਸਗੋਂ ਇਹ ਰੂਸ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਵੀਂ ਜੰਗ ਛੇੜਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ' ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਵੇਸ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਆਰਥਿਕ ਫੋਰਮ (ਡਬਲਿਊਈਐਫ) ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਭੜਥੂ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੀ ਧਮਕ ਅੰਤਰ-ਮਹਾਂਦੀਪੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ।

ਇਕ ਜਾਣਕਾਰ ਚਿੰਤਕ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਜੋ ਕਿਸਿੰਜਰ ਦੇ ਦੋਸਤ ਵੀ ਹਨ, ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, "ਹੈਨਰੀ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਕਾਤਲਾਂ ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਲਈ ਢਾਕਾ ਵਿਚ ਜੰਗੀ ਬੋਤਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕਤਲ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਬਣ ਗਿਆ।" ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਜੋ ਸਵੀਡਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, "ਕੀ ਇਹ ਕਿਸਿੰਜਰ ਦੀ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਨਤਕ ਜੀਵਨ ਦੌਰਾਨ ਦੀ ਹੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ?"

ਖ਼ਾਸਕਰ ਡਬਲਿਊਈਐਫ ਵਿਖੇ ਜਿੰਨਾ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਿਸਿੰਜਰ ਨੂੰ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੀ ਆਖਿਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਪਿਛਾਂਹ 1972 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਓਰੀਆਨਾ ਫਲਾਚੀ ਨਾਮੀ ਇਤਾਲਵੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਇੰਟਰਵਿਊ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਫਲਾਚੀ ਦੀ 1960ਵਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਝੰਡੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ

ਦੌਰਾਨ ਕਿਸਿੰਜਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਮੁੱਖ ਨੁਕਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਉਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।" ਇਸ ਜਰਮਨ-ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਜਨੀਤੀਵੇਤਾ ਤੇ ਸਫ਼ੀਰ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੀ ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਹੀ ਸੀ। ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ

ਕੰਮ-ਕਾਜ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸਿੰਜਰ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਰਹੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਿਚਰਡ ਨਿਕਸਨ ਵਰਗੇ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਫ਼ੀਰ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਤੋਂ ਉਚਾਈਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸਿੰਜਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਿੰਜਰ ਨੇ ਖ਼ੁਦ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹ ਲੈਣ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਹੈਨਰੀ ਕਿਸਿੰਜਰ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਆਪ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਆਪ ਨਹੀਂ ਮਿਟਾ

ਸਕਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੈਰ-ਰਵਾਇਤੀ ਪਰ ਬੇਹੱਦ ਹਕੀਕੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਕੋਈ ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯੂਕਰੇਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੋਲੋਦੀਮੀਰ ਜ਼ੇਲੋਂਸਕੀ ਨੇ ਹੈਨਰੀ ਕਿਸਿੰਜਰ ਨੂੰ ਭੰਡਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 2022 ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ 1938 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦੱਸਿਆ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮਿਊਨਿਖ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵੱਲ ਸੀ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਅਡੋਲਫ

ਹਿਟਲਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਜਰਮਨੀ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਚੈਕੋਸਲੋਵਾਕੀਆ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੋਰ ਯੂਕਰੇਨੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੈਨਰੀ ਕਿਸਿੰਜਰ ਨੇ ਦਾਵੇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਨਾਜ਼ੀ ਜਰਮਨੀ ਵਾਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮੀਡੀਆ 'ਚ ਭੇਡਚਾਲ ਵਾਲੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸਿੰਜਰ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਬਾਰੇ ਕੀਤੀਆਂ ਉਹ ਅਹਿਮ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਬਲਿਊਈਐਫ ਦੇ ਬਾਨੀ ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਕਲਾਉਸ ਸ਼ਵੈਬ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀਆਂ। ਦਰਅਸਲ ਕਿਸਿੰਜਰ ਦੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਕਿ ਯੂਕਰੇਨ ਨੂੰ ਰੂਸ ਵੱਲੋਂ ਜਿੱਤਿਆ ਆਪਣਾ ਇਲਾਕਾ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੰਗ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦੇਣ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਅਹਿਮ ਤੇ ਤਵੱਜੋਯੋਗ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਢਕ ਲਿਆ।

ਕਿਸਿੰਜਰ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 'ਇਸ ਅਹਿਮ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਭਾਵ ਯੂਕਰੇਨ 'ਜੰਗ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਧੜਿਆਂ ਵਿਚਲੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਉਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਾਵੇਗਾ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਇਸ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਤਵਾਜ਼ਨ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਉਭਾਰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਤੱਥ ਸਮੇਤ ਕਿ ਯੂਕਰੇਨ ਟਕਰਾਉ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਬਣੇ ਮਾਲੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਵਿਗਾੜ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਆਲਮੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਉਤੇ ਮੁੜ-ਗੌਰ ਕਰਨੀ ਪਵੇ।"

ਰੂਸ-ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਚਾਹਵਾਨ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਲੋਬੀਆਂ ਇਹ ਮਿੱਥ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜੰਗ ਕਾਰਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਇਆ ਰੂਸ ਉਭਰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਉਭਰ ਚੁੱਕੇ ਚੀਨ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਮੋਹਰਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਪੱਛਮ ਪੱਖੀ ਲੋਬੀਕਾਰ ਕਾਲਪਨਿਕ ਅਤੇ ਬੇਯਕੀਨੀ ਵਾਲੀਆਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਉਭਾਰ ਕੇ ਇਹ ਜਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਨਿਘਾਰ ਆਉਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਚੀਨ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰੂਸ ਉਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਬੀਆਂ ਦਾ ਬਸ ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਏਜੰਡਾ ਹੈ: ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਰੂਸੀ ਹਥਿਆਰ ਖ਼ਰੀਦਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾਉਣਾ।

ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਮੂਲ ਦੇ ਕਿਸਿੰਜਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ (ਸਫਾ 21 ਦੀ ਬਾਕੀ)

Cosmetic & Family Dentistry

UPPAL DENTAL CARE

50 % Discount for Cash Patients

INVISALIGN

Call for Details
Straighten Teeth
Without Wires

FREE TEETH WHITENING WITH PAID EXAM,
X-RAY & CLEANING.
YOUR INSURANCE USUALLY COVER THESE SERVICES

Charanjit S Uppal
D.D.S.

Laser Treatment
Lumineers/Veneers
Dentures & Partial
Root Canals
Bad Breath
Cosmetic Dentistry
Crowns & Bridges
Tooth Extraction
Gum Treatment

**Strictly Maintained
Sterilization Standards**
**Most Insurance
Plans Accepted**

1191 W Tennyson Rd. # 4,
Hayward. (CA) 94544
510-786-1780

1750 CLEAR LAKE AVE
Milpitas, CA 95035
408-942-4400

www.uppal dental.com

Quick Lube & Smog

We rent U-HAUL

OIL CHANGE & SMOG CHECK STATION

SUKHWINDER BHELLA

gogibhella@gmail.com

**691 W. Tennyson Rd
Hayward, CA 94544**

**PH 510-757-6775
FAX 510-292-0330**

TASTE OF INDIA

specialist- Gurh Dee Barfee, Gurh Diyaan Jalebian

32 ਸਾਲ ਤੋਂ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ
ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਤੇ
ਵਧੀਆ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ

ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੀਂ ਦਿੱਖ
ਦੇ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ
ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ

lunch buffet everyday
fresh jalebian every day

ਗੁੜ ਦੀ ਬਰਫੀ, ਫਿੱਕਾ ਕਲਾਕੰਦ
ਗੁੜ ਦੀਆਂ ਜਲੇਬੀਆਂ, ਇਮਰਤੀ

DEVINDER SINGH PABLA (OWNER)
510-791-1316

ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
ਲਈ ਕੇਟਰਿੰਗ ਦਾ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪ੍ਰਬੰਧ

5144 MOWRY AVE (ON FARWELL DR)
FREMONT, CA 94538

510-773-8810

PREET FABRICS & APPLIANCE

ਅਸੀਂ ਹੋਲਸੇਲ ਅਤੇ ਰੀਟੇਲ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਦੇ ਸੂਟ,
ਜਿਊਲਰੀ, ਫੈਸ਼ਨ ਦਾ ਹੋਰ ਸਮਾਨ, ਵਿਆਹ ਲਈ ਲਹਿੰਗੇ ਅਤੇ
ਮੁੰਡਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਹ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੇਰਵਾਨੀ ਅਤੇ ਹੁਣੇ ਨਵੇਂ ਚੱਲੇ
ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।
ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕਲਗੀ, ਸਿਹਰਾ, ਚੂੜਾ, ਹਾਰ, ਜਾਗੋ, ਰੁਮਾਲੇ ਤੇ
ਹੋਰ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

YOUR ONE-STOP CENTER BOTH FABRICS & APPLIANCES

**APPLIANCES & LUGGAGE CROSS,
PARKER PENS, OSTER BLENDERS**

Watches (Seiko, Citizen & Swistar)
Shavers & Trimmers
Cellular Phones

Onkar Singh Saini

5156 Mowry AVE. Fremont. CA 94538
Tel- 510-797-7111

MOON Indian Cuisine
Moon Indian Cuisine
510-780-9233

ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਤੋਂ ਖਾਣਾ ਪੈਕ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵੀ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ,
 ਕੇਟਰਿੰਗ ਵੇਲੇ ਤੰਦੂਰ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ, ਕੇਟਰਿੰਗ ਵਾਸਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ ਜੀ

- * 100 ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਾਰਟੀ ਤੱਕ
- * ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੇਟਰਿੰਗ ਲਈ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ ਛੋਟ
- * ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਕੁੱਕ

Fish Pakora

ਮੱਛੀ ਪਕੌੜੇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮਾਹਿਰ
 ਲੱਡੂ, ਜਲੇਬੀ, ਬਰਫੀ, ਗੁਲਾਬ ਜਾਮੁਨ ਤੇ ਵਿਆਹ
 ਸ਼ਾਦੀ ਮੌਕੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਠਿਆਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ
 ਹਨ। ਘੱਟ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ।

Paul 510-978-7170

Over 30 Years Experience in Restaurant & Catering Business

ਮੂਨ ਇੰਡੀਅਨ ਕੁਜ਼ੀਨ (ਹੇਵਰਡ)

600 West Harder Rd. Hayward, CA 94544
 Phone (510)780-9233 Fax (510) 780-9812

www.moonindiancuisine.net

New Introducing
Chaat Corner
Raja King of Sweets Now Presents
 Come and Enjoy Mouth Watering Chaat All Day

ਹੁਣ ਸ਼ੁਗਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਈ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ

- BHEL PAPDI CHAAT
- FALUDA KULFI
- GOL GAPPE (PANI PURI)
- KHASHA KACHORI

RAJA SWEETS & INDIAN CUISINE

31583 Alvarado Blvd. Union City, CA 94587

Phone : (510) 489-9100

FAIRWAY BODY SHOP

ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਡੈਂਟਿੰਗ ਤੇ ਪੇਂਟਿੰਗ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਤੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ
 ਐਸਟੀਮੇਟ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਫੋਨ ਕਰੋ, ਹਫਤੇ ਦੇ 6 ਦਿਨ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ
 ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਤੱਕ-ਸਵੇਰੇ 8 ਵਜੇ ਤੋਂ 6 ਵਜੇ ਤੱਕ

Gurdial Aujla

Darshan Aujla
 510-750-6116

1421 Industrial Parkway West #C
 Hayward, CA 94644

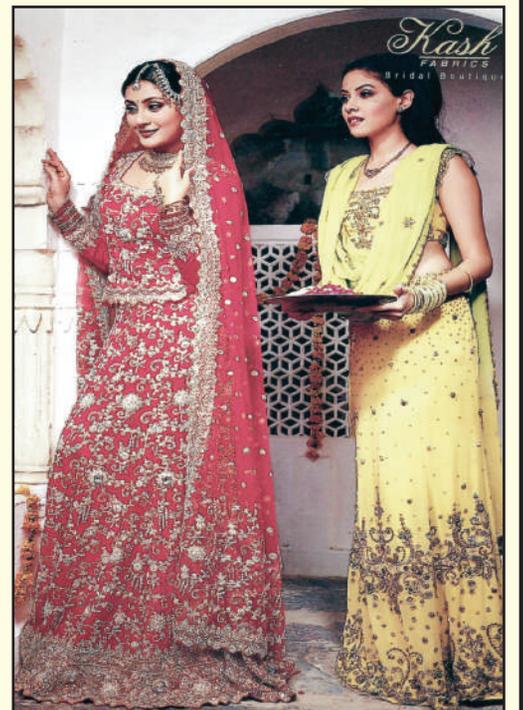
510-538-2983

Kash Fabrics

37 ਸਾਲ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ

ਸਾਡੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ

1. Wedding Lehngas
2. Mens wear-shervani
3. Kurte Pajame
4. Sharara Suits.
5. Patiala. Suits.
6. pression stove jewelery
7. kids wear
8. Turbans (paggan). 80 colors
1. ਵਿਆਹ ਦੇ ਲਹਿੰਗੇ
2. ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ੇਰਵਾਨੀ
3. ਕੁੜਤੇ ਪਜਾਮੇ
4. ਸ਼ਰਾਰਾ ਸੂਟ
5. ਪਟਿਆਲਾ ਸੂਟ
6. ਗਹਿਣੇ
7. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ
- 80 ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਪੱਗਾਂ

Kashmir Singh Dhugga
Gurjeet kaur Dhugga

kashfabrics@gmail.com

KASH FABRICS
 29576 Mission Blvd
 Hayward, CA 94544
510-538-1138

ਭਾਰਤ ਤੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਵਿਚਕਾਰ ਤਾਲਮੇਲ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ?

ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਫ਼ਦ ਦੀ ਸੀਨੀਅਰ ਡਿਪਲੋਮੈਟ ਜੇਪੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ 2 ਜੂਨ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਬੁਲ ਫੇਰੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਅੰਤਰਿਮ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਵਫ਼ਦ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਸਫ਼ਾਰਤੀ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਕਾਬੁਲ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਅਹਿਮ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲ ਨੇਤਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰੂਸ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਜੋ ਰਾਹ ਅਪਣਾਇਆ, ਉਹ ਗ਼ੱਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਾਲਿਬਾਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਚਾਰਜ ਡੀ ਅਫੇਅਰਜ਼ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੂਤ ਜੋ ਸਫ਼ਾਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਰਾਜਦੂਤ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਜਦੂਤ ਦੀ ਗ਼ੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ) ਜਮਾਲ ਨਾਸਿਰ ਗਾਰਵਲ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਮਾਸਕੋ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਰੂਸੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਰੂਸੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨ ਮਾਰੀਆ ਜ਼ਖ਼ਾਰੋਵਾ ਨੇ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨਾਲ 'ਮੁਕੰਮਲ ਸਫ਼ਾਰਤੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਦਮ' ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਫਿਰ 29 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਰੂਸੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਸਰਗੇਈ ਲਾਵਰੋਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਫ਼ਗਾਨ ਦੂਤ ਨੇ ਮਾਸਕੋ ਸਥਿਤ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 7 ਜੂਨ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਏਜੰਸੀ ਤਾਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਾਰਵਲ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਰੂਸੀ ਦਾਵੇਸ' ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਮਾਗਮ ਸੇਂਟ ਪੀਟਰਸਬਰਗ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਇਕਨੋਮਿਕ ਫੋਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਨਗੇ ਜੋ 15 ਤੋਂ 18 ਜੂਨ ਤੱਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਰੂਸੀ ਸਦਰ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਪੂਤਿਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 1997 ਤੋਂ ਹੀ ਬੀਤੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਆਲਮੀ ਤੇ ਰੂਸੀ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ, ਸਮਾਜਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀਕਲ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰੂਸ ਨੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਤਰਜ਼ ਦੇ ਚਲਾਮੇ ਵਿਚੋਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਰੁੱਸੇ ਹੋਏ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਵਾਲਾ ਵਰਤਾਓ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਹੁਣ ਘਰ ਪਰਤ ਆਏ ਹਨ। ਬੀਤੀ 8 ਜੂਨ ਨੂੰ ਰੂਸੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ (ਰੂਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ) 'ਚ ਇਕ ਪ੍ਰੈਸ ਨੋਟ ਨਸ਼ਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਸੀ- 'ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ'। ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਤਾਲਿਬਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਜੋਂ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ (ਯੂਐਨ) ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਗੂ ਹਨ, ਉਹ ਕੁਝ ਬੰਦਿਆਂ ਉਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਾਈਆਂ ਹਨ।

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਏਲਚੀ ਟੌਮ ਵੈਸਟ ਨੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਾਲੀਆ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੇ

ਇਸਤੰਬੁਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਫ਼ਗਾਨ ਸਿਆਸੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਫੇਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਰੂਸੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦੀ 'ਅਫ਼ਗਾਨ ਮੁੱਦੇ ਉਤੇ ਤਾਜ਼ਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਕਮੀ' ਲਈ ਅਫ਼ਸੋਸ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਅਜੇ ਵੀ 'ਉਨ੍ਹਾਂ (ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਭੱਜੇ ਹੋਏ ਸਿਆਸੀ ਪਰਵਾਸੀ) ਉਤੇ ਹੀ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ 20 ਸਾਲਾ ਲੋਕਤੰਤਰੀਕਰਨ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ

ਬੇਅਰਬਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੇ ਅਫ਼ਗਾਨਾਂ ਲਈ 'ਬੇਅੰਤ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਤੇ ਭੁੱਖ' ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਲਕ 'ਗ਼ਲਤ ਦਿਸ਼ਾ' ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਮਾੜੇ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲਣਗੇ।

ਬੇਅਰਬਕ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਬਾਹ ਪਾਉਣਾ ਸੀ ਕਿ ਤਾਲਿਬਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਸਖ਼ਤ ਰਵੱਈਆ ਅਪਣਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਪੱਛਮ ਨਾਲ ਨਵਾਂ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਗ਼ੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫ਼ੌਜ

ਐਮ ਕੇ ਭੁੱਦਰਕੁਮਾਰ

ਹਨ। ਜੋ ਸੱਤਾ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖੇ ਦੌਰ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਭੱਜ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਗੁਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸਿੱਧੀਆਂ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਗੱਲਾਂ ਉਦੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਦੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲੋਂ 'ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹਿੰਦੂਸ਼ਟਰੀ ਰਾਈਟਸ ਵਾਚ ਦੀਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਯੂਐਨ ਦੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹੋਰ ਪੀਡੀਆਂ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਛੇਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਦਾ ਮੰਤਵ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੂੰ ਘੇਰਨਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਭੌ-ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤ ਪੂਰਨ ਲਈ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੱਥੋਕਾ ਬਣਨ ਵਾਸਤੇ ਲੁਭਾਉਣ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਠੰਢੀ ਜੰਗ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਨਵੇਂ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਇਸ ਅਮਲ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਕਾਰਲ ਭਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਯੂਐਨ ਸਲਾਮਤੀ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਤਾਲਿਬਾਨ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਅਹਿਮ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਐਨਾਲੇਨਾ ਬੇਅਰਬਕ ਦੀ ਅਚਨਚੇਤੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਫੇਰੀ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਤਾਲਿਬਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਅਤੀਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਖ਼ਤ ਰੁਖ਼ ਅਪਣਾ ਕੇ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫ਼ੌਜ ਆਪਣੇ ਰਵੱਈਏ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਂਦਿਆਂ ਤਾਲਿਬਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣਾ ਰੁਖ਼ ਸਖ਼ਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪੱਛਮ ਲਈ ਵਧੀਆ ਮੌਕਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਫਾਰ ਪੀਸ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਰਣਨੀਤੀ ਬਣਾਈ ਸੀ ਕਿ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਤੇ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਮਿਲ ਕੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਉਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਲਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਵਾਲੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਸਿਆਸੀ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ 'ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਨਤਾ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਕੇ' ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ 'ਤਾਲਿਬਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਸਫ਼ਾਰਤੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਪੱਧਰ ਘਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸੁਨੇਹੇ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਅਤਿਵਾਦ-ਵਿਰੋਧੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ।'

ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਜੀਤ ਡੋਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਾਂਬੇ ਵਿਖੇ ਖੇਤਰੀ ਸੰਵਾਦ ਵਿਚ

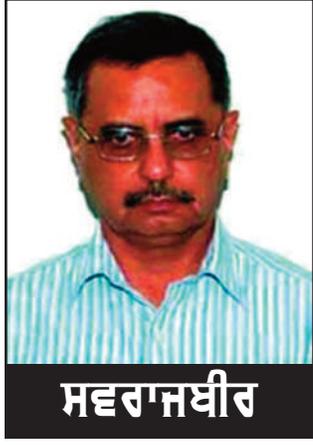
ਭਾਰਤੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਇਸੇ ਮੌਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਹਕੀਕੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾਲ ਸਰਜ਼ਾਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਬਿਆਨੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਉਮੀਦ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਖੇਤਰੀ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸਦਕਾ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲ ਤੇ ਸਮਰੱਥ ਮੁਲਕ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਅਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਇਨਸਾਨੀ ਲਾਮਬੰਦੀ ਤੇ ਹੋਰ ਇਮਦਾਦ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਵੱਲ ਤਵੱਜੋ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਦੀ ਵਿਚਲੇ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਕੁਝ ਬਾਹਰਲੇ ਅਨਸਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਖ਼ਾਨਾਜੰਗੀ ਭਤਕਾਉਣ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹਕੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਡੋਵਾਲ ਨੇ ਅਫ਼ਗਾਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤਬਕਿਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੀ ਲੋੜ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਸੰਭਵ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਦੀ ਮੁੜ-ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਹਦਾਇਤਮੁਖੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚ ਤੇ ਸੁਲ੍ਹਾ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਅਫ਼ਗਾਨ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਟੁੱਟ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ।

ਤਾਲਿਬਾਨ ਲੋਯਾ ਜਿਰਗਾ (ਮੁਲਕ ਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਸੰਸਦ) ਸੱਦਣ ਉਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੀ ਅਫ਼ਗਾਨ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ਭੱਜ ਗਏ ਸਨ, ਹੁਣ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਸਾਬਕਾ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਤਰਜਮਾਨ ਰਿਹਾ ਜਨਰਲ, ਸਾਬਕਾ ਡਿਪਟੀ ਮੰਤਰੀ ਆਦਿ ਪਰਤੇ ਹਨ। ਕਾਬੁਲ ਪਰਤਣ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਿਖਰਲੇ ਅਹੁਦੇ ਵਾਲਾ ਆਗੂ ਸਾਬਕਾ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਫ਼ਾਰੂਕ ਵਰਦਾਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਹਾਮਿਦ ਕਰਜ਼ਈ ਤੇ ਅਸ਼ਰਫ਼ ਗ਼ਨੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੇ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਤਨ ਪਰਤਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਨ।। ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਤਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।"

ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹੋ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਲਿਬਾਨ ਦੀ ਸਮਝ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ। ਤਾਲਿਬਾਨ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦਪ੍ਰਸਤਾਂ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਚਿਤਰਨ, ਹਕੀਕਤ ਤੋਂ ਕੋਰਾਂ ਦੂਰ ਸੀ। ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਵਿਖਿਆਨਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਕਬੂਲ ਹਮਾਇਤ ਹਾਸਲ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੇਮਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਤਾਲਿਬਾਨ ਧਰਤੀ ਪੁੱਤਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਹੱਥੋਕੇ ਨਹੀਂ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਡੋਵਾਲ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿਚਲੀ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਹਵਾ ਦੇ ਤਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲੇ ਵਾਂਗ ਹੈ।

ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ-ਸਿਆਸਤ ਤੇ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ-ਰਿਆਸਤ

ਸਵਰਾਜਬੀਰ

“ਦੰਗਈ ਯਾਦ ਰੱਖਣ, ਹਰ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸਨਿੱਚਰ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।” ਇਹ ਟਵੀਟ ਯੋਗੀ ਆਦਿੱਤਿਆਨਾਥ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਸਲਾਹਕਾਰ

ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਖ਼ਾਸੀਅਤ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ 'ਨਿਆਂ' ਇੱਝ 'ਕੀਤਾ' ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਨੇ

ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ; ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ 'ਨਿਆਂ' ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਸਬੇ ਖਾਰਗੋਨ, ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਕਸਬੇ ਹਿੰਮਤਨਗਰ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਜਹਾਂਗੀਰਪੁਰੀ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ

ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਸਹਿਮ, ਦਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਬੇਗ਼ਾਨਗੀ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੰਗਾ ਕਰਨ ਤੇ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਚੈਨਲਾਂ 'ਤੇ ਬਹਿਸਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਪਛਾਣ ਦੇ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਤਕ ਨਹੀਂ; ਸਗੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 'ਸਿੱਧੇ' ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਬਕ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ-ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ

ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ-ਰਿਆਸਤ/ਸਟੇਟ ਦੇ ਰੁਬਰ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਿਆਸਤ ਤੇ ਰਿਆਸਤ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵਾਜ਼ਬੀਅਤ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਯੋਗੀ ਆਦਿੱਤਿਆਨਾਥ ਦੀਆਂ ਚੋਣ ਰੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਖੜ੍ਹੇ ਵੀ ਕੀਤੇ ਗਏ; ਇਹ ਆਪਣੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਹਾਂ; ਅਸੀਂ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ-ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਰੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਸੀ/ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ ਵਰਤੇ ਗਏ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਜਿਹਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਰਾਮ ਨੌਮੀ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਅਤੇ ਜਲੂਸਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨਰੇਂਦਰ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੇ ਜੁਬਾਨ ਦਿੱਤਿਆ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਜਿਸ ਘਰ ਤੋਂ ਪੱਥਰ ਆਏ ਹਨ, ਉਸ ਘਰ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਦਾ ਢੇਰ ਬਣਾ ਦਿਆਂਗੇ।” ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੁਣ ਰਿਆਸਤ/ਸਟੇਟ ਦੀ ਆਮ/ਸਧਾਰਨ ਕਾਰਵਾਈ ਬਣ ਗਈ। ਜਮਾਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਹਾਕਮ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 21 'ਤੇ)

ਏਨਾ ਤੁਰਤ-ਫੁਰਤ 'ਨਿਆਂ' ਕਰਨਾ ਉੱਤਰ

ਅਗਨੀਪੱਥ: ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਨਵੀਂ ਸਕੀਮ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ

ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ 'ਚ 'ਅਗਨੀਪੱਥ' ਨਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਯੋਜਨਾ ਮੁਤਾਬਕ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਨਿਧੀ ਪੈਕੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ 'ਅਗਨੀਵੀਰ' ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀਆਂ ਰੁਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸੁਪਨਾ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੁਰਘਟਨਾ ਜਾਂ ਮੌਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਅਗਨੀਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਕੇਜ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਗਨੀਪੱਥ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਫੌਜ ਲਈ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ, ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਬਦਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਦਮ ਦੱਸਿਆ।

ਨਵੇਂ ਅਗਨੀਵੀਰਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਸਾਢੇ 17 ਤੋਂ 21 ਸਾਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 30-40 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 25 ਫੀਸਦ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ ਜਦਕਿ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਸਾਲ 46,000 ਅਗਨੀਵੀਰਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਲਈ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਕੀਮ ਨਾਲ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਧਣਗੇ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦੌਰਾਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵੀ ਮਿਲਣਗੀਆਂ।

ਕੀ ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ?

ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ, ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਚਿਹਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਆਲੋਚਕ ਇਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਕਦਮ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਚਰਿੱਤਰ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਰਿਟਾਇਰਡ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਸ਼ਿੰਦਨ ਸਿੰਘ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਰਖਤਾ ਭਰੀ ਹਰਕਤ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਪੈਸੇ ਦੀ ਬੱਚਤ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।"

ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਕਦਮ ਦਾ ਮਕਸਦ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਤੋਂ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦਾ ਬੋਝ ਘੱਟ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਰਿਟਾਇਰਡ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਸ਼ਿੰਦਨ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਭਾਜਪਾ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੋਰਡ ਉੱਪਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਗਾਉਣ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਤਲਬ ਹੈ?" ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਦਲਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅਗਨੀਪੱਥ ਯੋਜਨਾ ਦੀਆਂ ਖ਼ਾਸ ਗੱਲਾਂ
ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮਰ 17,5 ਸਾਲ ਤੋਂ 21 ਸਾਲ ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ
10ਵੀਂ ਜਾਂ 12ਵੀਂ ਪਾਸ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ
ਭਰਤੀ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਹੋਵੇਗੀ

ਚਾਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸੇਵਾਕਾਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ 25 ਫੀਸਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੇਗੂਲਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ
ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਸੈਲਰੀ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਚੌਥੇ ਸਾਲ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਮਿਲੇਗਾ
ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਭੱਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ
ਡਿਊਟੀ ਦੌਰਾਨ ਜਾਨ ਗੁਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਰਾਸ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ
ਡਿਊਟੀ ਦੌਰਾਨ ਅਪਾਹਜ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਰਾਸ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ

ਕੀ ਇਹ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹੈ?
ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ 68% ਉਪਕਰਣ ਪੁਰਾਣੇ ਹਨ, 24% ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਅਜ਼ੋਕੇ ਅਤੇ 8% ਅਤਿ-

ਆਧੁਨਿਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਸਾਲ 2021-22 ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਬਜਟ ਦਾ 54% ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੂੰਜੀਗਤ ਖਰਚ 'ਤੇ 27%, ਯਾਨੀ ਨਵੇਂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ 'ਤੇ। ਬਾਕੀ ਸਟੋਰਾਂ, ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ, ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਸੜਕਾਂ, ਖੋਜ, ਪ੍ਰਬੰਧਨ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਅੰਕੜੇ ਮੁਤਾਬਕ ਪਿਛਲੇ 10 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਪੈਨਸ਼ਨ 'ਤੇ ਖਰਚ 12% ਵਧਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਰੱਖਿਆ ਬਜਟ 'ਚ ਔਸਤ ਵਾਧਾ 8,4% ਹੈ। ਰੱਖਿਆ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਵਧ ਕੇ 26% ਹੋਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਘਟ ਕੇ 24 ਹੋ ਗਈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਐਲਾਨ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਆਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾ ਮਿਲਣਾ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਡੀਓ ਦੇ ਮਹੇਸ਼ ਵਿਆਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ

ਦਰ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਉਸ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕੋਵਿਡ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜੇ ਦੌਰ ਦੌਰਾਨ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਦਰ 25% ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਹ ਦਰ ਸੱਤ ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ (15-29 ਸਾਲ) ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਦਰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ 20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਅਗਲੇ ਡੇਢ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ 10 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਯੋਜਨਾ ਚੰਗੀ ਜਾਂ ਮਾੜੀ?

ਰਿਟਾਇਰਡ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਸ਼ਿੰਦਨ ਸਿੰਘ ਮੁਤਾਬਕ ਚਾਰ ਸਾਲ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ 'ਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣਾ ਕਿਸੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਚੰਗਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਅਵਾਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਚਿੰਤਾ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨੌਜਵਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਢਾਂਚੇ, ਸੁਭਾਅ ਮੁਤਾਬਕ ਕਿਵੇਂ ਢਾਲ ਸਕਣਗੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਫਿਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਪੈਦਲ ਫੌਜ, ਸਿਗਨਲ ਵਰਗੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇਗਾ, ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।"

ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਸ਼ਿੰਦਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨਾ ਸਮਾਂ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਪਾਇਲਟ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ। ਉਹ ਗਰਾਊਂਡਸਮੈਨ ਜਾਂ ਮਕੈਨਿਕ ਬਣੇਗਾ। ਉਹ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸਿੱਖੇਗਾ? ਕੋਈ ਉਸਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦੇਵੇਗਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪੈਦਲ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੋਗੇ।" "ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸਿਪਾਹੀ ਨਾਲ ਜੰਗ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਕੀ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲੈ ਸਕੇਗਾ? ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਸ਼ਿੰਦਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬਗ਼ਾਵਤ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ਧੋਰ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਅਤੇ ਸਿਆਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਐੱਸਬੀ ਅਸਥਾਨਾ ਮੁਤਾਬਕ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਕਦਮ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤੀ (ਔਸਤ ਉਮਰ) ਛੇ ਸਾਲ ਘੱਟ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਈ ਟੀ ਆਈ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਉਹ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧੀਆ ਹੋਣਗੇ। ਪੁਰਾਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਸ਼ਕਤ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਹ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤਕਨੀਕੀ ਪੱਖੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।"

ਰਿਟਾਇਰਡ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਐੱਸਬੀ ਅਸਥਾਨਾ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਫੌਜ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ 25% ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੇਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇਵੇਗੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਫਿਲਹਾਲ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਬਰਖਾਸਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸਦੇ ਪਿਲਾਫ਼ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਜਾਂ ਅਯੋਗਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਨਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ।" ਇਸ ਬਹਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਐਲਾਨ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਰਾਈਫਲ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪੁਲਿਸ ਬਲਾਂ 'ਚ ਅਗਨੀਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਅਗਨੀਪੱਥ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ?

ਅਗਨੀਪੱਥ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਆਲੋਚਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ

ਹੈ ਕਿ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ 21 ਸਾਲ ਦਾ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਨੌਜਵਾਨ ਆਪਣੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਮੁਸੀਬਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਸ਼ਿੰਦਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ 21 ਸਾਲ ਦਾ 10ਵੀਂ ਜਾਂ 12ਵੀਂ ਪਾਸ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਨੌਜਵਾਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਕਿੱਥੇ ਜਾਵੇਗਾ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, "ਜੇਕਰ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੀ।ਏ। ਪਾਸ ਨੌਜਵਾਨ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਲਾਈਨ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਖੜੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਾਰਨ ਉਸਦੀ ਤਰੱਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵੇਗੀ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ 11 ਸਾਲ ਲਈ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਅੱਠ ਸਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਅੱਠ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਅੱਧੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਐੱਸਬੀ ਅਸਥਾਨਾ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ 21 ਸਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਅਤੇ ਅਗਨੀਵੀਰ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਨੀਵੀਰ ਦਾ ਹੁਨਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗਾ।

ਰਿਟਾਇਰਡ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਡੀਐੱਸ ਗੁੱਡਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਰਕਾਰੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਇਸ ਯੋਜਨਾ 'ਤੇ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਬਜਟ 'ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਮਝਣ 'ਚ ਅੱਠ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਪੈਸਾ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਫੌਜ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਿਟਾਇਰਡ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਡੀਐੱਸ ਗੁੱਡਾ

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਗਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ 1,86 ਲੱਖ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਦਾ 10% ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਚਾਰ ਸਾਲ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨ ਇਸ ਵੱਲ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਕੀ ਉਹ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂਫ਼ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਜਰਬਾ

ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਐੱਸਬੀ ਅਸਥਾਨਾ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਨੀਪੱਥ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਮਾਡਲ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਅਜ਼ਮਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਜਾਣਨ ਲਈ ਮੈਂ ਯੇਰੂਸ਼ਲਮ ਵਿੱਚ ਪੱਤਰਕਾਰ ਹਰਿੰਦਰ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ। ਹਰਿੰਦਰ ਮਿਸ਼ਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਫੌਜੀ ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੌਜਵਾਨ ਉਸ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਨ। ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦੇ ਹਰ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ 18 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਮਿਸ਼ਰਾ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਕੋਈ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਇਹ

ਸਿਖਲਾਈ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਮਰਦਾਂ ਲਈ ਇਹ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਸਿਰਫ਼ ਜੇਬੂ ਖਰਚ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਸਾਬਕਾ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਕੇ ਜੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ

ਸਾਬਕਾ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਕੇ ਜੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਔਸਤ ਉਮਰ 32 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘਟ ਕੇ 26 ਸਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਫੌਜੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਉੱਪਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪੈਸਾ ਬਚ ਸਕੇਗਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਫੌਜ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਲਈ ਖਰਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਰਿਟਾਇਰਡ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਕੀ ਬਣੇਗਾ, ਇਹ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ਤੇ ਜਨਰਲ ਜੇ ਜੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਘੱਟ ਲਗਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਠੇਕੇਦਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਗਾਏ ਸਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਉਸ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ।"

"ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਪਰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਸੁੱਟੇ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਾਲ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗੀ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ, "ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਰਥ ਸੂਟਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਟੈਂਕਾਂ ਉੱਪਰ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਵਿਗਲਾ ਛੱਡਿਆ ਘਾਤਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫੌਜ ਦਾ ਜਵਾਨ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

R.PAL SINGH TAX PROFESSIONAL

ENROLLED AGENT

BOOKKEEPING ACCOUNTS PAYROLLS

TAX-INDIVIDUAL FAMILY, BUSINESS, TRUCKING, BOOKKEEPING ACCOUNTS, PAYROLLS & INCORPORATION, INSURANCE LIFE

E.A.

Open 7 Days
Weekends/Evenings
(Year Round Service)
Reasonable Rates
Call for Appointment

CALL: R. PAL. SINGH EA- 510-750-3464

EA 00097224, CRTP A44237 Realtor#148514,
Insurance Life- Only Agent #0G76896

39159 Paseo Padre Pkwy # 103, Fremont, CA 94538

Email:singhrpal@sbeglobal.net Singhtax.com

ਯੂਰਪ, ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਵਾਧੇ ਦੇ ਕੀ ਹਨ ਕਾਰਨ

ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਮਹਿੰਗਾਈ। ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਿਉਣਾ ਔਖਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਅਛੂਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਾ ਠੀਕਰਾ ਰੂਸ ਦੇ ਯੂਕਰੇਨ ਉਪਰ ਹਮਲੇ ਦੇ ਸਿਰ ਭੰਨ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸੂਰਤੇ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੀ ਕੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ? ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਉਪਰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੀ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹਿੰਗਾਈ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜਦੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ ਤਾਂ ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਸੀ ਅਮਰੀਕਾ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਫੈਡਰਲ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨੇ ਪਿਛਲੇ 30 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਧਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬੁੱਧ-ਵਾਰ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ ਉੱਤੇ 0,75 ਫੀਸਦ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕੀਮਤਾਂ 4,7% ਵਧੀਆਂ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਰਿਕਾਰਡ ਸੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਉੱਨਤ ਦੇਸ਼ਾਂ (ਜੀ 7 ਸਮੂਹ) ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਵਾਧਾ ਸੀ।

ਇਸ ਸਾਲ ਮਈ ਤੱਕ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧਣ ਦੀ ਦਰ 816% ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਵਧਣ ਵਾਲੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਲਈ ਕਈ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਵਿਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਿੱਚ ਆਈ ਤਿੱਖੀ ਕਮੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੋਕੇ ਅਤੇ ਤੂਫਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਇਹ ਸਭ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਲਈ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ- ਵਧੀ ਮੰਗ। ਇਹ ਮੰਗ ਇਸ ਲਈ ਵਧੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਵਿਡ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਲਗਾਏ ਗਏ ਲੋਕਡਾਊਨ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਵੰਡੇ।

ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜ਼ੋਬ ਮਰਚ

ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੇ ਭੱਤਿਆਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਕਈ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧਾਇਆ। ਲੋਕਡਾਊਨ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕ ਕਿਤੇ ਕੰਮ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਆ-ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਪੈਸਾ ਬਚ ਵੀ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਾਰਾਂ, ਫਰਨੀਚਰ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਉਪਕਰਨਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਆਮ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪੈਸਾ ਰੈਂਸਟੋਰੈਂਟਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਜਾਂ ਸਫ਼ਰ ਵਿੱਚ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕੋਵਿਡ ਕਾਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ

ਬੰਦ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਉਪਰ ਜਦੋਂ ਵਧੀ ਹੋਈ ਮੰਗ ਦਾ ਬੋਝ ਪਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਗ ਅਤੇ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਖੱਪਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਾਇਡਨ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਵਧੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਲਈ ਰੂਸ-ਯੂਕਰੇਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਬਾਇਡਨ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਤੇਲ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂ ਜ਼ਖੀਰੇ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਤੇਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਜੰਗ ਕਾਰਨ ਕਣਕ ਅਤੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਉੱਪਰ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ

ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਕਈ ਦੇਸ਼ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਪੇਨ ਅਤੇ ਪੁਰਤਗਾਲ ਨੇ ਗੈਸ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਉੱਪਰ ਹੱਦ ਤੈਅ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਰਥਿਕ ਮਾਹਰ ਅਜਿਹੇ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕੀਮਤਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹੀ ਹਨ। ਯੂਰਪੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੀਮਤਾਂ ਮਈ ਦੌਰਾਨ 8,1% ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵਧੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਤੇਲ ਅਤੇ ਗੈਸ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਲਈ ਰੂਸ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਹੋਰ ਵੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧੀ, ਜਿਵੇਂ ਇਸਟੋਨੀਆ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗਾਈ 20,1% ਵਧ ਗਈ। ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਦੌਰਾਨ 718% ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਲੰਡਨ ਸਕੂਲ ਆਫ਼ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰੀਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਕੀਮਤਾਂ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵਧਾਉਣ ਵਰਗੇ ਕਦਮਾਂ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹਨ। ਕਰਜ਼ ਲੈਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਣਾ ਕੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਵਧੀ ਹੋਈ ਮੰਗ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੀਮਤਾਂ ਉੱਪਰ ਪਿਆ ਦਬਾਅ ਘਟਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਬਿਨਾਂ ਮੰਦੀ ਸਹੇੜਿਆਂ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟੀਚੇ ਵਜੋਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਪੁਰਾਣੀ 2% ਮਹਿੰਗਾਈ ਤੱਕ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਤੇਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਕਰਿਆਨੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੂਸ-ਯੂਕਰੇਨ ਯੁੱਧ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਧੱਕਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ-ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਕੁਝ ਬਚਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੇ 8 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜਿਆ

ਭਾਰਤ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਅਛੂਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਾ ਠੀਕਰਾ ਰੂਸ ਦੇ ਯੂਕਰੇਨ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਦੇ ਸਿਰ ਭੰਨ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸੂਰਤੇ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੀ ਕੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਉੱਪਰ

ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੀ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਡੰਗੇ ਦਾ ਕੀ ਇਲਾਜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਸ ਸਾਲ ਮਈ ਵਿੱਚ 15188% ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਪਿਛਲੇ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਧਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਣਜ ਅਤੇ ਸਨਅਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਈ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ ਉੱਚੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਵਜ੍ਹਾ ਖਣਿਜ ਤੇਲਾਂ ਦੀਆਂ, ਕੱਚੇ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ, ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ, ਮੁਢਲੀਆਂ ਧਾਤਾਂ, ਗੈਰ-ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ, ਰਸਾਇਣਾਂ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਕ ਉਤਪਾਦਾਂ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੈ।

ਡਾਟੇ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਦੌਰਾਨ ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗਾਈ 12,34% ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਕਣਕ, ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਆਲੂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੱਖਾ ਵਾਧਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਦੌਰਾਨ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ 56,36% ਸੀ ਜਦਕਿ ਕਣਕ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰ 10,55% ਅਤੇ ਆਂਡੇ, ਮੀਟ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗਾਈ 7,78% ਫੀਸਦੀ ਸੀ। ਬੈਂਕ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਰਾਂ ਮਈ ਵਿੱਚ 40 ਬੇਸਿਸ ਪੁਆਇੰਟ ਵਧਾਈਆਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਾਂ ਵਿੱਚ 40 ਬੇਸਿਸ ਪੁਆਇੰਟ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੈਂਕ ਮਹਿੰਗਾਈ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਘਟ

ਕੇ 7,04% ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਹਲਾਂ ਇਸ ਨੇ ਅੱਠ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਿਖਰ ਛੂਹ ਲਿਆ ਸੀ। ਮਹਿੰਗਾਈ ਬਾਰੇ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਸੀਮਾ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਲਗਾਤਾਰ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੀ ਰਹੀ। ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਨੂੰ 5,7% ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 6,7% ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਰਬੀਆਈ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁੱਖ ਦਰਾਂ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਧਾਉਣੀਆਂ ਪਈਆਂ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧਣ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਕਾਰਨ ਹਨ - ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਰਨ।

ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਰੂਸ ਦਾ ਯੂਕਰੇਨ ਉੱਪਰ ਹਮਲਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆਂ ਹਨ। ਤੇਲ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਢੇ-ਢੁਆਈ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਇੱਕ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ। ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਸਮੁੱਚੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਾ 30-40% ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੇਰੇਨਾ ਰੋਕਣ ਲਈ ਲੱਗੇ ਲੋਕਡਾਊਨ ਕਾਰਨ ਸਨਅਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਕਣਕ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਹੋਰ ਫਲਾਂ ਵਗੈਰਾ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਰੈਪੋ ਰੇਟ ਵਧਾ ਕੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਰੈਪੋ ਰੇਟ ਵਧਾਉਣ ਨਾਲ ਕਰਜ਼ਾ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਖਰਚੇ ਟਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਨਾਲ ਬਜ਼ਾਰ ਉੱਪਰ ਮੰਗ ਦਾ ਬੋਝ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਘਾਟਾ, ਟੈਕਸ ਘਾਟਾ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਧਨ ਅਤੇ ਬਲੈਕ ਇਕਾਨਮੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਉੱਪਰ ਵੀ ਨਕੇਲ ਕਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਰੈਪੋ ਰੇਟ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਉੱਪਰ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਟਾਈਟ ਮਨੀ ਨੀਤੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਪੈਸੇ ਦੀ ਤਰਲਤਾ ਘਟਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਕਰਨ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਵਰਤਾਰਾ ਇਹ ਵੀ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਅਤੇ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੈਟਗਫਲੇਸ਼ਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਸਿਰਫ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਹੁਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਗੁਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਨ ਕੁਬੋਰਾ ਉੱਪਰ ਟੈਕਸ ਵਧਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਟੈਕਸ ਚੋਰੀ ਨੂੰ ਨਕੇਲ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਮੌਸਮ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸੁਧਰਨ ਨਾਲ ਜਲਦੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇ ਪਰ ਦੂਜੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਨਵਰ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਧਨੋਲਾ 'ਚ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਬੀਜੇਪੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰਚਾਰ

ਧਨੋਲਾ ਮੰਡੀ / ਸੰਜੀਵ ਗਰਗ ਕਾਲੀ- ਸ. ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੀ ਸੁਫਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਇੱਕ

ਨੰਬਰ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਬੀਜੇਪੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਰਦਾਰ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਕਨਵਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਧਨੋਲਾ ਵਿਖੇ ਡੋਰ ਟੂ ਡੋਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀਤਾ। ਕਨਵਰ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕ ਵਿਕਾਸ ਪੁਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਲਾਕੇ ਤੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਧਨੋਲਾ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੇਠ ਬੀਜੇਪੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ

ਲੋਕ ਵੋਟਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਲੀਡ ਨਾਲ ਜਿਤਾ ਕੇ ਭੇਜਣਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ. ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜ ਵਿਕਾਸ ਕਰਵਾਏ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਅੱਜ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਲਕਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਲੋਕ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਕੇ ਸ. ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਜੋ ਬੀਜੇਪੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੌਢੇ ਨਾਲ ਮੌਢਾ ਲਾ ਕੇ ਸਾਥ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਰਕਿਟ ਕਮੇਟੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਜੀਵਨ ਬਾਂਸਲ, ਬੀਜੇਪੀ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਧੀਰਜ ਕੁਮਾਰ ਦੱਧਾਹੁਰੀਆ, ਨਰਿੰਦਰ ਨੀਟਾ, ਵਾਈਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੈਲਰ ਯੂਨੀਅਨ ਨੀਸੂ ਬਾਂਸਲ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਚੰਦਰ ਬਾਂਸਲ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਗਰਵਾਲ ਸਭਾ ਅਰਨ ਕੁਮਾਰ ਰਾਜੂ, ਬੀਜੇਪੀ ਦੇ ਸੂਬਾ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਮੈਂਬਰ ਪ੍ਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖੁਰਮੀ, ਮੰਗਲ ਦੇਵ ਸਰਮਾਂ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤਾਰੀ, ਲਵਲੀਨ, ਜਗਪਾਲ ਸਿੰਘ ਧਨੋਲਾ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਸਰਪੰਚ, ਕੁਲਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਗੋਲੀ ਸਾਬਕਾ ਕੌਂਸਲਰ, ਰਾਕੇਸ਼ ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਾਲੇ, ਮਾਹਲ,ਵਿੱਕੀ, ਸੰਜੇ, ਰਾਜੂ ਖਲੀਫਾ, ਬੱਬੂ, ਆਸੂ, ਵਿਨੋਦ ਕੁਮਾਰ ਬੇਦੀ ਮਿੱਟੂ ਸੀਮਿੰਟ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਬੀਜੇਪੀ ਅਤੇ ਧਨੋਲਾ ਦੇ ਢਿੱਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਰਥਕ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਵੋਟਾਂ ਮੰਗੀਆਂ।

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਚਾਹੇ ਮੰਤਰੀ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਕਰਮਚਾਰੀ ਬਖਸ਼ੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਗੇ- ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ

ਧਨੋਲਾ ਮੰਡੀ / ਸੰਜੀਵ ਗਰਗ ਕਾਲੀ- ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਚਾਹੇ ਮੰਤਰੀ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਕਰਮਚਾਰੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹੋਣ

ਹੋਅਰ ਤੇ ਆਪ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਬੋਡਾ ਟਾਈਮ ਹੋਰ ਦਿਓ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਇੱਕਲੇ ਇੱਕਲੇ ਵਾਅਦੇ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਉਹਨਾਂ

ਇਹ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਅੱਜ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ 23 ਜੂਨ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਸੰਗਰੂਰ 'ਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਜਿਮਨੀ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਘਰਾਚੋਂ ਦੇ ਹੱਕ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਰੋਡ ਸ਼ੋਅ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਵਰ੍ਹਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜਲਿਆਂ ਨੇ ਹਨ ਜੋ ਵੀ ਘਪਲੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪੈਸੇ ਕਢਵਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਖਰਚੇ ਜਾਣਗੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਸੰਗਰੂਰ ਜਿਮਨੀ ਚੋਣ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਰੋਡ ਸ਼ੋਅ ਕੱਢਦਿਆਂ 'ਆਪ' ਉਮੀਦਵਾਰ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਜਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੇ ਰੋਡ ਸ਼ੋਅ ਉੱਪਰ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਮੀਤ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਰੋਡ ਸ਼ੋਅ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਉ 'ਡ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ, ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਗੁਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮੀਤ ਹੋਅਰ, ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਉ 'ਗੋ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ, ਆਗੂ, ਵੋਟਰ, ਸਪੋਟਰ ਆਦਿ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਹਲਕਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪ ਨੂੰ ਸੀਟ ਜਿਤਾ ਕੇ ਨਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਣਗੇ- ਕੇਜਰੀਵਾਲ

ਧਨੋਲਾ ਮੰਡੀ / ਸੰਜੀਵ ਗਰਗ ਕਾਲੀ : ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਸੰਗਰੂਰ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਰਪੰਚ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਘਰਾਚੋਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਆਮ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਨਾਲ ਰੋਡ ਸ਼ੋਅ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਘਰਾਚੋਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦਿਆਂ ਧਨੋਲਾ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ । ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਪਹੁੰਚਾਈ ਸੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੀ ਆਵਾਜ਼ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਘਰਾਚੋਂ ਪਹੁੰਚਾਏਗਾ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰਕੇ

ਮਾਫੀਆ ਦੀ ਸੰਘੀ ਨੱਪ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਲਦ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਮਾਫੀਆ ਮੁਕਤ ਸੂਬਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪੈਸਾ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮਾਫੀਆ, ਰੇਤ ਮਾਫੀਆ, ਸਰਾਬ ਮਾਫੀਆ ਰਾਹੀਂ ਦੂਜੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ 'ਚ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਖਰਚਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਐਮਐਲਐ ਹਲਕਾ ਬਰਨਾਲਾ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮੀਤ ਹੋਅਰ, ਐਮਐਲਐ ਮੋਗਾ ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਅਰੋੜਾ, ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧਨੋਲਾ, ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਮਾਤੀ, ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਧਨੋਲਾ, ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ, ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਬੰਸਾ, ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹੀ, ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ, ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ, ਜਟਾਣਾ, ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਆਮ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਰਕਰ ਤੇ ਆਗੂ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦੇ ਜਲਦੀ ਪੂਰੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣਗੇ-ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘੂ

ਧਨੋਲਾ ਮੰਡੀ / ਸੰਜੀਵ ਗਰਗ ਕਾਲੀ : ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪੂਰੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਈਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਵਕੂਫ ਬਣਾ ਕੇ ਲੁੱਟਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਤੋਂ ਐਮਐਲਐ ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੂ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਧਨੋਲਾ 'ਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਡੋਰ ਟੂ ਡੋਰ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੈੱਸ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀਤਾ । ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਹਰ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਲਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੂੰਹੀ ਦੀ ਫਸਲ ਤੇ ਐਮਐੱਸਪੀ ਦੇ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਪੱਖੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰੀ

ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੋਟਾ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਘਰਾਚੋਂ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ

ਪਾਰਟੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਨੀਪਖ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਚ ਪੁੱਛੇ

ਤੀਜੀ ਜਿੱਤ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਈਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਲੋਕ ਭਲੀਭਾਂਤੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਮ ਆਦਮੀ

ਸਵਾਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਤੁਰੰਤ ਵਾਪਸ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਸਿੰਘੂ ਮੁਸ਼ੋਵਾਲਾ ਦੀ ਹੋਈ ਬੇਵਕਤੀ ਮੌਤ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ

ਕਰਦਿਆ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੈਂਗਸਟਰ ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸਨੋਈ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਈ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡਾ ਕਲਾਕਾਰ ਭਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਤੇ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੇਸੀ ਬਖਸ਼ੇ ਨਹੀ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧਨੋਲਾ ਦੀ ਪੂਰੀ ਟੀਮ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ, ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਮਾਤੀ, ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ, ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ, ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹੀ, ਹਰਦੀਪ ਸੋਢੀ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਮੁੰਦਰੀ, ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘੂ, ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਿੱਟੂ, ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ, ਰੂਬੀ ਬਰਾੜ, ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਜਲਾਲ, ਸਤਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਬੰਤ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤਿੰਨ ਸੌ ਦੇ ਕਰੀਬ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ ਕੋਲ ਡੋਰ ਟੂ ਡੋਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਘਰਾਚੋਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਵੋਟਾਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਘਰਾਚੋਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਉਣਗੇ।

ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਾਫੀਆ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ - ਸੁਖਵੀਰ ਬਾਦਲ

ਧਨੋਲਾ ਮੰਡੀ / ਸੰਜੀਵ ਗਰਗ ਕਾਲੀ : ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣੇ ਤੇ ਬਿੱਲ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨਾ, ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਸੁਵਿਧਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਉਣੇ, ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦਾਲ ਆਟਾ ਦਾਲ, ਸਕੀਮ ਦੇਣੀ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਹੀ ਦੇਣ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਫੋਕੀ ਸ਼ੌਹਰਤ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਲੀਡਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈਆਂ, ਇਹਨਾਂ ਸਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਾਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਰਦਾਰ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਵਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਬਾਬਾ ਅਜੈ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ, ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਵਾਹਿਗੁਰ ਵੱਲੋਂ ਰੱਖੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਚ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀਤਾ। ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਆਮ ਪਾਰਟੀ ਤੇ

ਵਰੁਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਾਫੀਆ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਰੇਤ ਤੇ ਸਰਾਬ

ਵੇਚਦੇ ਸੀ ਉਹ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ ਹਨ। ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੰਘੂ ਮੁਸ਼ੋ

ਵਾਲੇ ਦਾ ਕਤਲ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਹੈ, ਚੁਟਕਲੇ ਸੁਣਾਉਣੇ, ਲੱਛੇਦਾਰ ਭਾਸਣ ਦੇਣਾ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ ਘਰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਚੁਟਕਲੇ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀ ਚਲਾ ਸਕਦੇ। ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਤੇ ਵਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀ ਮਾਨ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਡੇਢ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀ ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਮੱਦਦ ਕਰ ਦਿਓ ਤੇ ਅਸੀ 2024 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਡੀ ਖੁੱਲ ਕੇ ਮੱਦਦ ਕਰਾਂਗੇ ਪਰ ਉਹ ਨਹੀ ਮੰਨੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਹਲਕਾ ਇੰਚਾਰਜ ਸਿਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਤਾ, ਸਾਬਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਇੰਪਰੂਟਮੈਂਟ ਟਰੱਸਟ ਐਡਵੋਕੇਟ ਰੁਪਿੰਦਰ ਸੰਘੂ, ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ ਸੰਜੀਵ ਸੋਰੀ, ਸਾਬਕਾ ਕੌਂਸਲਰ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਬਿੱਟੂ ਦੀਵਾਨਾ, ਰਾਜੀਵ ਵਰਮਾ ਰਿੱਪੀ, ਤਰਨਜੀਤ ਦੁੱਗਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਮੂਹ ਅਕਾਲੀ ਵਰਕਰ ਆਗੂ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਹੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀ - ਰਾਜਾ ਵਡਿੰਗ

ਧਨੋਲਾ ਮੰਡੀ / ਸੰਜੀਵ ਗਰਗ ਕਾਲੀ : ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਹੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਵਡਿੰਗ ਨੇ ਧਨੋਲਾ 'ਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗੋਲਡੀ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਇੱਕਠੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰੇ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਗਰੂਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ 'ਚ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗੋਲਡੀ ਕੋਲੋਂ ਹਰ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾ ਪਿੰਡ 'ਚ ਨਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਤੁਸੀ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜੁਝਾਰੂ ਵਰਕਰ ਤੇ ਆਗੂ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗੋਲਡੀ ਬਣਾ ਲਵੋ ਤੇ ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਵਾਰਡਾਂ, ਮਹੱਲਿਆਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ 23 ਜੂਨ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗੋਲਡੀ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅਪੀਲ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰੋ । ਰਾਜਾ ਵਡਿੰਗ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਾਦਲ ਦੇ ਪੰਥਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬੀਬੀ

ਸਕਦੀਆਂ। ਰਾਜਾ ਵਡਿੰਗ ਨੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਵਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਖੁਦ

ਰਾਜੇਆਣਾ ਤੇ ਸੁਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨਿਸਾਨਾ ਸਾਧਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਨ ਤੇ ਬਾਦਲ ਦੀ ਸੋਚ 'ਚ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਫਰਕ ਨਹੀ ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਭਲਾ ਨਹੀ ਕਰ

ਸਕਦੀਆਂ। ਰਾਜਾ ਵਡਿੰਗ ਨੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਵਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਖੁਦ

ਲੈ ਲਈਆ ਹਨ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਇੱਕ ਤਰਫਾ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਖੁਦ ਮੀਡੀਆ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਭੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨਾਕਾਮੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਨਾ ਆ ਸਕਣ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਐਮਐਲਐ ਜਲੰਧਰ ਸੁਸੀਲ ਕੁਮਾਰ ਰਿੰਕੂ, ਸੀਨੀਅਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਐਮਐਲਐ ਕੈਪਟਨ ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੰਘੂ, ਬੀਆਰਓ ਪੰਜਾਬ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਬੇਰੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ ਢਿੱਲੋਂ ਬਰਨਾਲਾ, ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਿਲ੍ਹਾ ਭੱਠਾ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਤੇ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ ਰਜਨੀਸ ਕੁਮਾਰ ਆਲੂ, ਕੌਂਸਲਰ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਰਾਜਿੰਦਰਪਾਲ ਰਾਜੀ, ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਠਾਣੇਦਾਰ ਭੈਣੀ ਜੱਸਾ, ਅਜੈ ਕੁਮਾਰ, ਠੇਕੇਦਾਰ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਨੋਲਾ, ਸੁਰਿੰਦਰਪਾਲ ਬਾਲਾ, ਸਾਬਕਾ ਸਰਪੰਚ ਚੰਦ ਸਿੰਘ ਮਾਨਾ ਪਿੰਡੀ, ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਬੰਗੋਹਰ ਪੱਤੀ ਵਾਲੇ, ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ, ਟੀਟੂ ਵਾਲੀਆ, ਆਦਿ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੁਖਵੰਤ ਕੌਰ ਸੁੱਖੀ ਜਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਹਿਲਾ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ, ਨਰਿੰਦਰ ਅੰਤਰੀ, ਬਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹੀ, ਭਰਭੁਰ ਸਿੰਘ ਭੁਰਾ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਕੌਰ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਰਾਜੂ ਆਦਿ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਸਿਆਸੀ ਮੁਨਾਫ਼ਾਖੋਰੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਵਾਨੀ

ਸਾਡੇ ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਮਗਰੋਂ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਬੰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਸਾਜੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਕਹਾਉਂਦੀਆਂ ਇਹ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਸਾਡੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਪਿਛਵਾਤੇ ਪੈਂਦੇ ਡਾਕ ਬੰਗਲੇ (ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ) ਵਿਚ ਠਹਿਰਨ ਲਈ ਆਈਆਂ। ਅਸੀਂ ਬਨੇਰਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਛੱਤਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਅਹੁਲਦੇ ਰਹੇ ਕਿ 'ਵਜ਼ੀਰ' ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਕੋਈ ਸੁਪਰਮੈਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰਖਿਅਕ ਦੇ ਪਰ ਲੱਗੇ ਹੋਣ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਲੋਕਰਾਜ ਦੇ ਪੁਲਾਂ ਹੇਠੋਂ ਪਾਣੀ ਲੰਘਦੇ ਨੂੰ ਸੱਤ-ਅੱਠ ਦਹਾਕੇ ਬੀਤਣ ਨੂੰ ਆਏ ਹਨ, ਇਹ ਸਿਆਸੀ ਬੰਦੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਐੱਮਪੀ, ਐੱਮਐੱਲਏ, ਮੰਤਰੀ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਆਦਿ ਕਈ ਅਹਿਮ ਪਦਾਂ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਰੁਤਬਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਭਿਅਕ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਸੱਕੀ ਕਿਰਦਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਇਜਲਾਸ ਸਮੇਂ ਖਰੂਦੀ ਹੋ ਕੇ ਖੱਪਖਾਨਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਠਿੱਬੀਆਂ ਲਾਉਣ, ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਉਣ, ਉਲਭੇ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਕੇਬਾਜ਼ੀ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਮਗਰੋਂ ਸੱਤ-ਅੱਠ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਧ ਤਾਂ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਸ਼ਾਇਸਤਗੀ ਵਾਲਾ ਸੀ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਨਿਘਾਰ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਨਿਘਾਰ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹੁਣ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਨੁਮ-ਇਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਦੋਂ ਵਜ਼ੀਰ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਖ਼ਸ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਅੱਲੋਕਾਰੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੈਰਕਾਂ ਦੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਜਾਣੇ ਜਾਣ ਲੱਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਬੈਰਕਾਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਦੇਵ ਤੇ ਰਾਜਗੁਰੂ ਵਰਗੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ; ਇਹ ਆਮ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕਤਲ, ਖੂਨ, ਤਸਕਰੀ ਜਿਹੇ ਜੁਰਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦਾ ਕਤਲ, ਕਿਸੇ ਨਿਰੋਬੇ ਦਾ ਖੂਨ ਅਤੇ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰਾਂ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ (ਬਾਪੜਾ) ਵਰਗੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਲੋਕਰਾਜ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਚੋਣਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ 75 ਸਾਲ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥੋਂ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਇਹ ਆਪ ਹੀ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੋ ਕੇ ਜਨਤਕ ਮੁਆਫ਼ੀਆਂ ਮੰਗਦੇ ਤੇ ਪਛਤਾਵੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜਨ-ਸੇਵਾ ਜਿਹਾ ਕੁਝ ਕਰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ। ਇੰਝ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਕਿਰਦਾਰ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੀ ਅਜ਼ਮਤ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀਆਂ ਨੇਕੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਆਸਰਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ

ਹੈ। ਬੰਦੇ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਵੱਕਾਰ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਈ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਇਕ ਪੱਧਰ ਆਮ ਜਨ-ਜੀਵਨ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਸਿਆਸੀ ਕੁਨਬਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਲਈ ਦੌੜਭੱਜ, ਮਿਲੀਭੁਗਤ, ਦਾਓਪੇਚ, ਝੂਠ-ਫਰੋਬ, ਦਲਬਦਲੀ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ-ਵੇਚ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ

ਕਮਲੇਸ਼ ਉਪਲ (ਪ੍ਰੋ)

ਗਿਆ ਕਿ ਬੰਦੂਕਾਂ ਰਿਵਾਲਵਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਇਹ ਨਾਇਕ ਨਾਇਕਾ(ਵਾਂ) ਸਿੰਧੂ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਗੀਤ ਵਿਚ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਹਨ, ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਕੀ ਹਨ, ਕੁਝ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈ ਰਿਹਾ। ਰਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆਂ ਇੰਨਾ ਹੀ ਪੱਲੇ ਪਿਆ ਕਿ ਸੰਗੀਤ ਵਰਗੀ ਕਲਾ ਨਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੇਹੁਦਗੀ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮਨ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਚਿਯਾਣ ਜਿਹੀ ਆਈ ਤੇ ਚੈਨਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ।

ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵਿਚ ਇਹ ਪੱਧਰ ਹੀ ਭਾਰੂ ਹੈ। ਇਕ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਪਾਰਟੀ ਦੂਜੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ- 'ਸਿਰ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਲੰਘਣ ਦਿਆਂਗੇ।' ਦੂਜੀ ਪਾਰਟੀ ਤੀਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ- 'ਸਾਂਭ ਲਓ, ਹੁੰਦ ਲਓ, ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਲੈ ਜਾਓ।' ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲਬਾਣੀ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਹਨ। ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੁਣ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਹੀ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਨੌਜਵਾਨੀ ਦੇ ਇਹ ਸਿਆਸੀ ਰਾਹ-ਦਸੇਰੇ ਉਜਾੜਿਆਂ, ਲੁੱਟਮਾਰ, ਉਧਾਲਿਆਂ, ਚੋਰੀਆਂ, ਡਾਕਿਆਂ, ਹੱਤਿਆਵਾਂ, ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰਨ ਜੋਗੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਸਿੰਧੂ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਦਾ ਇਕ ਵੀ ਗੀਤ ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਵਿਧੂਅਲ ਸੁਣਨ, ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ। ਹੁਣ ਅਚਾਨਕ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਚੈਨਲ 'ਤੇ ਵੀਡੀਓ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪਿਆ- 'ਦਿ ਲਾਸਟ ਰਾਈਡ'। ਦੇਖਣ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪੰਦਰਾਂ ਵੀਹ ਸਕਿੰਟ ਦੇਖ ਕੇ ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਝ ਆ

ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਦਾ ਸਟਾਈਲ! ਮੇਰਾ ਜਿਹਨ ਗੁੰਜਿਆ। ਕੀ ਇਹ ਉਹੀ ਰੌਲਾਰੱਪਾ ਜਾਂ ਖਰੂਦ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਮਿਲੀਅਨਜ਼' ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਜਿਸ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ ਸਿੰਧੂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਲੜਨ ਲਈ ਟਿਕਟ ਦੇ ਕੇ ਸਿਆਸੀ ਮੁਹਰ ਲਗਾ ਦਿਤੀ? ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪੰਜਾਬੀ ਜਵਾਨੀਆਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ? ਜੇ ਹਿੰਸਾ, ਖਰੂਦ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਚਕਾਚੌਂਪ ਅਤੇ ਹੁੰਦ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਣ ਫਿਰ ਰੱਬ ਵੀ ਰਾਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਬਦਬਖ਼ਤ ਬੇਹੁਦਗੀ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਵਾਨੀਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਾਡ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀਆਂ ਤਕ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਜਾਬਤੇ ਦੀ ਲਗਾਮ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੀ। ਨਤੀਜਾ: ਬੇਲਗਾਮ ਤਨ ਮਨ ਅਤੇ ਸੌਖ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਧਨ ਅਰਥਾਂ ਦੇ

ਅਨਰਥ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਤਾਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਗਾਇਕ ਸਿੰਧੂ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਸਮਾਜ ਦਾ ਉਹ ਖਿੱਚਪਾਊ ਨਾਂਹਪੱਖੀ ਜੁਜ਼ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜੋਕੀ ਭਾਰਤੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਅਨਸਰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਏਕੇ ਸੰਤਾਲੀ ਰਾਈਫਲ 'ਚੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਂਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਾ ਉਸ ਦਾ ਖਾਸ ਬਿੱਬ ਸੀ। ਬੰਦੂਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਇਆ (ਸੰਜੇ ਦੱਤ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਮੁਰੀਦ ਮੰਨਦਾ ਸੀ, ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੀਤ 'ਸੰਜੂ'), ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਕਲਚਰ ਦਾ ਵਾਹਕ।

ਬੰਦੂਕਾਂ ਵਾਲੇ ਗੀਤ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਬੰਦੇ ਅੰਦਰ ਬਦੀ ਵਾਸਤੇ ਬੜੀ ਕਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਂ ਕਲਾਕਾਰ ਨੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਸ਼ੈਦਾਈ (ਪਾਗਲ) ਕਰ ਦਿਤੇ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਠੋਕਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀਉਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚਾ ਕਲਾਕਾਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਾਗਲ ਕਿਉਂ ਕਰੇ?

ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਸ਼ੈਦਾਈ ਦੀ ਬਾਂ 'ਸਿਆਣੇ' ਕਰ ਦਿਖਾਵੇ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਆਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ; ਪਰਿਵਾਰ, ਸਮਾਜ ਜਾਂ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚੋਂ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਸੋਧ ਜਾਂ ਬਣਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅਣਸਥੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਹਨੇਰੀਆਂ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੇਮੁਹਾਰੇ ਤਖੱਈਅਲ ਦੀ ਉਡਾਣ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਮਹਿਲ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗਾਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪੂਲਰ ਗਾਇਕੀ ਦੀਆਂ ਬੈਸਾਖੀਆਂ ਪੁਆ ਕੇ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਇਸ ਕਥਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਵਿਚੋਂ ਠਾਹਰ, ਤਵੱਜੋ ਅਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਭਾਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੁਰ-ਚੱਕਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਸਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ। ਇਸੇ ਲਈ 'ਦਿ ਲਾਸਟ ਰਾਈਡ' ਵਰਗੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਮੌਤ ਨੂੰ ਕਿਆਸਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੋਣੀ ਆਪ ਉਲੀਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਥੋਂ ਜ਼ਿਬਾਹ ਹੋ ਜਾਣ ਨੂੰ ਬਿਹਬਲ ਸੀ।

ਸਿਆਸੀ ਮੁਨਾਫ਼ਾਖੋਰੀ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲਾ ਕੇ ਜਾਂ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਰ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਉਲੂ ਸਿੱਧਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਭਾਵੀ ਆਪ ਹੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਟੁਰ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹੈ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜੇ 'ਅੱਧਾ ਤਿਤਰ ਅੱਧਾ ਬਟੋਰ' ਜਿਹੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਸਾਰਾਂ ਲਈ ਖੋਜ ਦਾ ਖੇਤਰ।

ਸਿੰਧੂ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਵਿਚੋਂ ਨਾਦਿਰਾ ਜ਼ਹੀਰ ਬੱਬਰ ਦੇ ਲਿਖੇ ਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਨਾਟਕ 'ਦਇਆਸ਼ਕਰ ਕੀ ਡਾਇਰੀ' ਅਤੇ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਰਫਾਵੇਂ ਉਝੜਦੇ ਹਨ।

ਹਿੰਸਾ ਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ

ਨੁਪੁਰ ਸ਼ਰਮਾ ਕਾਂਡ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਆਖਿਆ ਅਤੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਬਾਰੇ ਬੇਹੁਦਮਤੀ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਧ ਰਹੇ ਇਸਲਾਮੋਫੋਬੀਆ (ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫ਼ਰਤ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ) ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਅਰਬ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਨਾਖੁਸ਼ੀ ਜਤਾਈ; ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਖ਼ਿਰਕਾਰ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ 'ਫਰਿਜ' ਅਨਸਰ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਬਦਜ਼ਬਾਨ ਤਰਜਮਾਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਦਿਖਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਬਹੁ-ਸਭਿਆਚਾਰਵਾਦ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਕੋਈ ਅਣਜਾਣ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰੱਤੀ ਭਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਆਸਾਰ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਖੇਡ ਇਵੇਂ ਹੀ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਰਣਨੀਤੀਕਾਰ- ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਇਸ ਮੌਕੇ ਦਾ ਲਾਹਾ ਉਠਾ ਕੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣਗੇ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਇਸਲਾਮੀ ਜਗਤ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦੇ 'ਪੀੜਤ' ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ 'ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ' ਬਣਾਉਣ ਲਈ 'ਹਿੰਦੂ ਏਕਤਾ' ਹੀ ਇਕੋ-ਇਕ ਰਾਹ ਹੈ।

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਨੁਪੁਰ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਦਿੱਲੀ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਸੈੱਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨਵੀਨ ਜਿੰਦਲ ਦੀ ਬਰਤਰਫ਼ੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਕੋਈ ਮਾਇਨਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ 'ਫਰਿਜ' ਅਨਸਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਧਾੜਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਬਿਪਰਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਤਾਰਕਿਕ ਸਿੱਟੇ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਮੋਹਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਨਾਟਕੀ ਉਭਾਰ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਤਵ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਤੇ ਇਕਰੁਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ, ਉਦਾਰਵਾਦੀਆਂ, ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ, ਗਾਂਧੀਵਾਦੀਆਂ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਫਿਰਤੂਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ

ਦੁਸ਼ਮਣ ਗਰਦਾਨਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਲਬੋ-ਲਬਾਬ ਹੀ ਨਫ਼ਰਤ ਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦੇ ਵਿਚਾਰਕ ਦੇਸ਼ਭਗਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਵੀ ਇਹ ਕੋਈ ਸਜੀਵ ਸਮੂਹਿਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਉਪਜਾਉਂਦਾ ਸਗੋਂ ਨਾਂਹਮੁਖੀ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਬੁਝ ਛੱਡਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਇਸ (ਹਿੰਦੂਤਵ) ਦੇ ਫਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ

ਅਵਿਜੀਤ ਧਾਨਕ

ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਲਿਬਾਨੀਕਰਨ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫ਼ਤ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਇਹ ਉਸ ਜਿਹਾ ਹੀ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਰੱਖਿਆ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲਗਭਗ ਹਰ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚੋਂ ਹਿੰਦੂ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕਾਹਲ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਤਵ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕਬੀਰ, ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਟੈਗੋਰ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ

ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਮੰਦਭਾਵੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਫੈਲਾਉਣ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾ ਕੇਵਲ ਮੁਹੰਬਤ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਕੰਧਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਫ਼ੌਜੀਕਰਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੂਹਾਨੀ ਇਕਾਤ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ੋਰੀਲਾ

ਰਤਾ ਵੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਸਾਕਸ਼ੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਪ੍ਰਗਿਆ ਸਿਹੂ ਠਾਕੁਰ ਜਾਂ ਲਵ ਜਹਾਦ, ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਗੈਂਗ, ਅੰਦੋਲਨਜੀਵੀ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੀ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ 'ਮਸੀਹ' ਆਪਣੀ ਨਾਟਕੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜੋ

ਬਾਇਡਨ ਤੇ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਪੂਤਿਨ ਨਾਲ ਬਗਲਗੀਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਵਿਸ਼ਵ ਆਗੂ' ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਸਿਰਜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟਵਿਟਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਰੋੜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪਰਚਾਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਕਠੋਰ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਅੰਦਰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਸ਼ ਫੈਲ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਘੋਰ ਪਤਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਚੈਨਲ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੋਝੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਰੋਜ਼ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਾਈਮ ਟਾਈਮ' ਮੌਕੇ ਲਿਸ਼ਕੇ ਪੁਸ਼ਕੇ ਐਂਕਰਾਂ (ਜੋ ਜ਼ਮੀਰਪ੍ਰਸਤ ਪੱਤਰਕਾਰ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਝੂਠ ਪਰੋਸਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਜਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਫ਼ਰਤੀ ਪੈਕੇਜਾਂ ਦੇ ਸੌਦਾਗਰ ਹਨ), ਕਈ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਬੇਸ਼ਰਮ ਤਰਜਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਭਾੜੇ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗੁਸੈਲ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਤੇ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਦੀ 'ਸਭਾ' ਜੁੜ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਖਰੂਦੀ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਤੇ ਤਰਕ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਹ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬਹਿਸ

ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਫਿਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜੇਐੱਨਯੂ, ਕੋਵਿਡ ਜਾਂ ਫਿਰ ਮਹਿੰਗਾਈ, ਹਰ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਜਾਂ ਫਿਰ 'ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ' ਤੇ 'ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹੀਆਂ' ਦਰਮਿਆਨ ਜੰਗ ਦਾ ਸਵਾਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੈਲੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਨੁਪੁਰ ਸ਼ਰਮਾ ਤੇ ਕਦੇ ਸੰਬਿਤ ਪਾਤਰਾ ਜਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ 'ਸਿਤਾਰੇ' ਲੱਭਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਕਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਨੁਪੁਰ ਸ਼ਰਮਾ ਦਾ ਕੋਈ ਕਿਣਕਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਭੁੱਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਰਵਾਇਤੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਮੁਤਾਬਕ ਨੁਪੁਰ ਸ਼ਰਮਾ (ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਅਗਨੀ-ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ ਵੇਲਾ

ਸ਼ਿਵਕਾਂਤ ਸ਼ਰਮਾ

ਅਗਨੀਪਥ ਯੋਜਨਾ ਫ਼ੌਜੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤਿਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂਚਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਫ਼ੌਜਾਂ ਅਗਨੀਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤਕ ਪਰਖ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਅਗਨੀਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਵੇਤਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ਲ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਯੋਗ ਇਕ ਚੌਥਾਈ ਅਗਨੀਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨਕਾਲਿਕ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਯੂਰਪ ਦੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਸ਼ਗਿਰਦੀ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਚੱਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਕੇ ਨੌਜਵਾਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਰੂਸ, ਇਜ਼ਰਾਈਲ, ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ, ਤੁਰਕੀ, ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਅਤੇ ਸਵੀਡਨ ਵਰਗੇ 60 ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਭਰਤੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿੱਥੋਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਤਕ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਤਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਨੀਪਥ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਵਧੇਗਾ। ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਰਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਯੋਗ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਉਂਜ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਤਾਰਾਂ ਤੋਂ 23 ਸਾਲ ਤਕ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਬੋਝ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਗਨੀਪਥ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਉਹ ਕਮਾਈ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਵੀ ਲੈਣਗੇ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਉਂਜ ਵੀ ਸੈਨਿਕ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਦਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਮਲੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵੀ ਆਉਂਦੇ। ਪੈਨਸ਼ਨ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਬੋਝ ਹਲਕਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬੱਚਤ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਰੱਖਿਆ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕਰ ਕੇ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਅਜੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਬਜਟ ਦਾ 26 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਪੈਨਸ਼ਨ 'ਤੇ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਦਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਰੱਖਿਆ ਬਜਟ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਬਜਟ ਦਾ ਮਹਿਜ਼ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਵਿਚ 14 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੀ ਪੈਨਸ਼ਨ 'ਤੇ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਬਜਟ ਦਾ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੇਤਨ ਅਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨ 'ਤੇ ਖਰਚ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਆਧੁਨਿਕ ਰੱਖਿਆ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਖਰੀਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਰੱਖਿਆ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਪੁਰਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੀਤੇ ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ, ਰੂਸ, ਚੀਨ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਰਗੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਫ਼ੌਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘਟਾਈ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਉਪਕਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਉਲਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਜੰਗ ਲਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਬਾਂ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਨਾਲ ਲੈਸ ਚੁਸਤ-ਦਰੁਸਤ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਗਨੀਪਥ ਯੋਜਨਾ ਇਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਇਕ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਅਗਨੀਪਥ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇੰਨਾ ਹੰਗਾਮਾ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ? ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਜ੍ਹਾ ਤਾਂ

ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਵਿਡ ਮਹਾਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਬੀਤੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਨੌਜਵਾਨ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਫ਼ੌਜ ਦੀਆਂ ਸਥਾਈ ਨੌਕਰੀਆਂ ਲਈ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਪੱਕੀ ਨੌਕਰੀ ਅਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਵਰਗੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਹੈ।

ਅਗਨੀਪਥ ਦੀਆਂ ਭਰਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਚੌਥਾਈ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਗੱਲ ਬਚੇ ਤਿੰਨ ਚੌਥਾਈ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਖੋ ਗਈ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਅਗਨੀਵੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ, ਤਜਰਬਾ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਣ ਦਾ ਭੈਅ ਜੋ ਬੀਤੇ ਪੰਜ-ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਰਹੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਕਾਰਨ ਫੈਲਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਵਿਡ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦਾ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੱਥ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲੀ ਵਜ੍ਹਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਤੇ ਭਵਨ ਨਿਰਮਾਣ ਖੇਤਰ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਬੀਤੇ ਪੰਜ-ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ

ਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮੰਦੀ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੀਤੇ ਪੰਜ-ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗਪਗ 5.1 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਘਟ ਕੇ 2.7 ਕਰੋੜ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਭਵਨ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਇਹ ਲਗਪਗ 6.8 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਘਟ ਕੇ 5.2 ਕਰੋੜ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ।

ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਕੰਮਕਾਜੀ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤ

ਨੂੰ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਜੰਗੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਘਾਟ, ਲਾਲਵੀਤਾਸਾਹੀ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਹੈ। ਸਨਅਤ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਪੂੰਜੀ ਜੁਟਾਉਣ ਦਾ ਜੋਖਮ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਥਾਨਕ, ਸੂਬਾਈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਘੱਟ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਚੀਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਬਦਲ ਹੈ ਬਸਤਰ ਸਨਅਤ, ਚਮੜਾ ਸਨਅਤ ਅਤੇ ਕੂਟੀਰ ਉਦਯੋਗ ਜਿਹੀਆਂ ਸਨਅਤਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੂੰਜੀ ਘੱਟ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵੀਅਤਨਾਮ ਨੇ ਇਹੀ ਰਣਨੀਤੀ ਅਪਣਾ ਕੇ ਬਰਾਮਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨਾਲੋਂ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰ ਲਈ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਘਰੇਲੂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੇ ਵੀਅਤਨਾਮ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਾਮਦ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਆਪਣੇ ਘਰੇਲੂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਲਈ ਵੀ ਮਾਲ ਕਿੱਥੇ ਬਣਾ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਚੀਨ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਚੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣਕਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਲਾਗਤ 'ਤੇ ਵੇਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇਗਾ। ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੋਜ਼ਮੋਰਾ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਚੀਨ ਜਿੰਨੀ ਜਾਂ ਘੱਟ ਲਾਗਤ 'ਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਲਗਾਉਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਯੋਗਿਕ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਮ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਕਿਰਤ, ਕੰਮ-ਧੰਦੇ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਕੇ ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਵਾਲੀ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਸਿਵਾਏ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸੋਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਤਾਉਮਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਲਈ ਵਧ ਰਹੀ ਮਾਰੋ-ਮਾਰੀ ਇਸੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਅਗਨੀਪਥ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਅਗਨੀਬਾਣ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਗਨੀਪਥ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹ ਸਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਰਲਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਯੋਗ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ

ਅੱਜ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਚੰਗਾ-ਬੁਰਾ ਸੋਚਣ ਲਈ ਵਕਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੌੜ-ਭੱਜ ਨਾਲ ਭਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਤਣਾਅ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬੋਝ ਕਾਰਨ ਨਵੀਆਂ-ਨਵੀਆਂ

ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਛੁਪੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਕਤਾਂ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਯੋਗ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਅਤੇ

ਘਬਰਾਹਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਭਟਕਣ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਪਰਮ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯੋਗ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਮਨ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਚੰਗੇ-ਮਾੜੇ, ਅਸਲੀ-ਨਕਲੀ ਅਤੇ ਸੱਚੇ-ਝੂਠੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੂਝਬੂਝ ਨਾਲ ਪਛਾਣਨ ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਲਾ ਫਰਕ ਜਾਣਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ-ਆਪ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣਾ ਸਿੱਖ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਸਰਬਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਹੀ ਯੋਗ ਦਾ ਮੁੱਖ ਟੀਚਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ 'ਚ ਯੋਗ ਗੁਰੂ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਯੋਗ ਸਾਡੀ ਜੀਵਨ-ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਯੋਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ। ਰਿਗਵੇਦ ਵਿਚ ਵੀ ਯੋਗਿਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ ਯੋਗ

ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਯੋਗ ਦੀ ਇਸ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਮਹਾ-ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ 2014 ਵਿਚ ਯੋਗ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ 21 ਜੂਨ 2015 ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਯੋਗ ਦਿਵਸ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਸਾਲ 21 ਜੂਨ ਨੂੰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਆਯੋਜਨ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਯੋਗ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥੀਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਠਵੇਂ ਯੋਗ ਦਿਵਸ ਦਾ ਥੀਮ ਹੈ 'ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਯੋਗ'। ਆਯੂਸ਼ ਮੰਤਰਾਲਾ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਯੋਗ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ 21 ਜੂਨ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਮਾਗਮ ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮੈਸੂਰ ਵਿਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

- ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ

ਹਿੰਸਾ ਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ

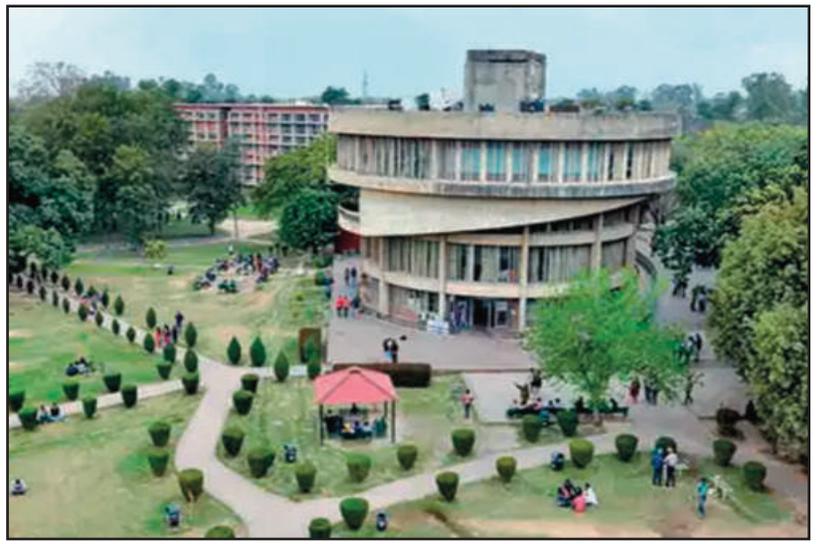
(ਸਵਾ 18 ਦੀ ਬਾਕੀ) ਵੀ ਇਸੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਵਰਗ ਤੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵੇਰਵਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਯੂ-ਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੇ ਲੰਡਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਇਕਨੌਮਿਕਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ 'ਰਿਪਬਲਿਕ' ਦੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਸਮਕਾਲੀ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਐਂਕਰ ਵੀ ਦਿਲਕਸ਼ ਡਿਗਰੀਆਂ ਤੇ ਡਿਪਲੋਮਿਆਂ ਦੇ ਧਾਰਕ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਦੇ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਬਿੰਬਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬੱਕਦੇ। ਕੀ ਇਹ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਖਪਤ ਕੀਤੀ

ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਇਨਸਾਨੀਅਤ, ਸਰਬਸਾਂਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਇਖ਼ਲਾਕ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਅਲਖ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਦਾ ਮਾਦਾ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਮੁੜ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਧਾੜਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਤਾ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਖਹਿਤਾ ਨਹੀਂ ਛੁਡਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਤੇ ਅਕੀਦਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗਮ ਦੀ ਕਲਾ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਦੇ, ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਸ ਅਫ਼ਰਾ-ਤਫ਼ਰੀ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਨਹੀਂ ਪਾਈ

ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਟੈਗੋਰ ਨੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਜਜ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਕਸਦ ਜਨ-ਸੰਚਾਰ ਜਾਂ ਬਿਜ਼ਨਸ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਦੀ ਕੋਈ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਸੀ। ਬਹੁਗਹਾਲ, ਮੀਡੀਆ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਤੇ ਅੰਧ-ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਆਲਮ ਦਰਮਿਆਨ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸਾਰੇ ਉੱਚ ਅਸੂਲ ਭੁਲਾ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ 'ਤੇ ਪਰਦੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ

ਕਿ ਦੇਖੋ ਇਸਲਾਮੀ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਕਿੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਤੇ ਹਿੰਸਕ ਹਨ। ਕੋਈ ਹੋਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਹੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸੀਂ ਹੱਕਦਾਰ ਹਾਂ; ਨਾਥੂਰਾਮ ਗੋਡਸੇ ਦੇ ਚੇਲੇ ਸਾਡੇ ਆਗੂ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਰਜਮਾਨ ਤੇ ਕਰੀਬੀ ਜ਼ਹਿਰੀ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਐਂਕਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਰੋਜ਼ਮੋਰਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਵਰਤਾਰੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਿਆਸੀ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਫ਼ਰਤ ਦੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਪਾਉਣੀ ਸੰਭਵ ਹੈ?

ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੋਰਾਗੇ 'ਚ ਕਿਉਂ?

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਐਚਡਬਲਿਊ ਨਿਊਮੈਨ ਨੇ ਪੁਸਤਕ 'ਆਈਡੀਆ ਆਫ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ' (1854) ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ, 'ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਉਹ ਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੈਣ ਦੇਣ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕਰਤੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਵੇਂ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪਸਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਉਸਾਰਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ, ਕਲਾਵਾਂ, ਗਿਆਨ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬਿਰਤਾਂਤਾਂ ਵਿਚਲੇ ਖੱਪਿਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਅਤੇ ਤਰਕ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਮਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਰਜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਕੇਂਦਰੀ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਭਵਿੱਖੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਲਈ ਨਵੇਂ ਖੋਜਾਰਥੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਦਿਸ਼ਾਵੀ ਪਰਤਾਂ ਦਰਸਾਉਣਾ ਆਦਿ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨਾਲ ਲੈਣ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।' ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਵਧਾਉਂਦਿਆਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਪੰਡਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, 'ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦੇ ਉਹ ਕੇਂਦਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਚਾਈ ਦੀ ਖੋਜ ਵੱਲ ਅਗਾਂਹ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੀ ਬੌਧਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।' ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਦਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ, 'ਜੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਨਾ ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਮੁਸਲਿਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਕਨਵੋਕੇਸ਼ਨ ਭਾਸ਼ਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, 'ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਤੌਬੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਸਲਿਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਬਨਾਰਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ।'

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਅੱਜ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਨੇਤਾ ਹੈ ਜੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਨਹਿਰੂ ਵਾਂਗ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਭਾਵੇਂ 1857 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨ (1948) ਵਿਚ ਡਾ. ਐੱਸ ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, 'ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਸੈਕੂਲਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਸਥਾਨ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਏਜੰਡਾ ਨਾ ਘੋਸ਼ਣਿਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪੈਮਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ।' ਭਾਰਤ ਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਬਰਲਿਨ (1810) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸੁਮੇਲ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਿਸ ਵਿਚ

ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੌਧਿਕ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਨਾਲ ਸੱਤਾ ਉਪਰ ਕਾਬਜ਼ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੇ ਕਾਇਮ-ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਚੱਲ ਰਹੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤੇ ਸੰਚਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਉਪਰ ਉੱਗਲੀ ਉਠਾਉਣਾ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਗਿਆਨ ਲਈ ਧਰਾਤਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਹੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕੁਠਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੋਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਤੇ ਖੋਜਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਉਸਾਰਿਆ ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕੁਠਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਅਜਿਹੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਖੂਨੀ ਇਨਕਲਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਬਲਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜਿਕ ਇਨਕਲਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ, ਨਸਲਾਂ, ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਇਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤੱਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੇ 1857 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1990 ਤੱਕ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖਿੱਤਿਆਂ, ਨਸਲਾਂ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕਿਆ ਪਰ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਨਾਲ ਇਕ ਮੋੜਾ 1990 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕੱਟਿਆ, ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬਣਾਏ ਅਦਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਖੜੋਤ ਵੱਲ ਖੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੱਕ ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਹੱਥ ਪਿਛਾਹ ਖਿੱਚਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਤੰਗੀਆਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਜ਼ਦ ਰਹੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਜਿਹੜੇ ਔਖੇ ਸੁਖਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੁੰਦਾ ਜਾਪਣ ਲੱਗਾ। ਅਜੇ ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦਵਾੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। 2014 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਤਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਫੇਰ ਕੇ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਦਾਰੇ ਸਹਿਕਦੇ ਅਤੇ ਬਚੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਖਿੱਚ ਲਈਆਂ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਰੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਣ। ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰੂਪ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕੋਵਿਡ-19 ਦੌਰਾਨ ਕੌਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ-2020 ਰਾਹੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇਗਾ।

ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਤ ਜਨਗਣਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ

ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਸੂਬੇ 'ਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਨਗਣਨਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਸਰਵਪਾਰਟੀ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫਰਵਰੀ 2019 ਅਤੇ 2020 'ਚ ਬਿਹਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਤ ਜਨਗਣਨਾ ਦਾ ਮਤਾ ਸਰਵਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਕੀ ਬਿਹਾਰ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਨਗਣਨਾ ਨਾਲ ਬਿਹਤਰ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਮਿਲੇਗਾ?

2011 'ਚ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ-ਪਰਿਵਾਰਕ ਜਨਗਣਨਾ ਹੋਈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਆਖਰੀ ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਤ ਜਨਗਣਨਾ 1931 'ਚ ਹੋਈ, ਜਿਸ 'ਚ 4,147 ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ

ਸੀ ਪਰ 2011 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ 'ਚ 46 ਲੱਖ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਤੀਆਂ ਤੇ ਉਪਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਆਖਰ ਏਨਾ ਵਾਧਾ ਕਿਵੇਂ? ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਵੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਜਾਤੀ ਇੱਕ ਸੂਬੇ 'ਚ ਓਬੀਸੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਜਨਰਲ ਵਰਗ 'ਚ ਹੈ। ਬਿਹਾਰ 'ਚ ਬਾਣੀਏ/ਵੈਸਿਆ ਓਬੀਸੀ ਅਤੇ

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ 'ਚ ਹਨ। ਰੈਂਡੀ ਕਰਨਾਟਕ 'ਚ ਓਬੀਸੀ ਤੇ ਆਂਧਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ 'ਚ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਰਵਉੱਚ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਜਨਗਣਨਾ 2011 ਦੇ ਜਾਤੀਵਾਰ ਅੰਕੜੇ ਜਨਤਕ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਸਨ। ਜਾਤੀਗਤ ਜਨਗਣਨਾ ਕਰਵਾਉਣਾ ਨਾ ਤਾਂ ਵਿਵਹਾਰਕ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਰੂਪ 'ਚ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਜੇ ਬਿਹਾਰ 'ਚ ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਤ ਜਨਗਣਨਾ ਹੋ ਵੀ ਗਈ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਸਕਣਗੇ? ਕੀ ਇਸ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਮਿਲੇਗਾ? ਕੁਝ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਜੇ ਓਬੀਸੀ ਦੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਵਧ ਗਈ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕਰਨਾਟਕ ਮਾਡਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ 69 ਫੀਸਦੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਅੰਦੋਲਨ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ 2024 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੇ 2025 ਦੀਆਂ ਬਿਹਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਪਵੇ।

ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਤ ਜਨਗਣਨਾ 'ਚ ਨਾਗਰਿਕ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਉਸ ਦੀ ਜਾਤ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਬਿਹਾਰ 'ਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਰੋਹਿੰਗਿਆ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਜਮਾਵਤਾ ਹੈ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਜਾਤੀਗਤ ਜਨਗਣਨਾ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਵਾ ਲੈਣ ਸਗੋਂ ਕਟਿਹਾਰ, ਕਿਸ਼ਨਗੰਜ, ਅਰਰੀਆ ਤੇ ਪੂਰਨੀਆ ਆਦਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਲਈ ਖੁਦ ਨੂੰ ਓਬੀਸੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਵਾਉਣ। ਕਈ ਮੁਸਲਿਮ ਜਾਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਸਬ, ਚਿਕ, ਡਫਲੀ, ਧੋਬੀ, ਧੁਨੀਆਂ, ਨਟ, ਨਾਲਬੰਦ, ਪਮਾਰੀਆ, ਭਤਿਆਰ, ਮੇਹਤਰ, ਲਾਲਬੇਗੀ, ਅੰਸਾਰੀ, ਜੁਲਾਹਾ, ਰੰਗਰੇਜ਼, ਕੁੰਜਰਾ, ਦਰਜੀ ਆਦਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਹਾਰ 'ਚ ਓਬੀਸੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਤੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਾਤੀਗਤ ਜਨਗਣਨਾ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਜਾਤੀ-ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਨਾਮੀ ਸਮਾਜਸਾਸਤਰੀ ਐਮਐਨ ਸ਼੍ਰੀਨਿਵਾਸ ਦੇ 'ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀਕਰਨ' ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ 'ਚ ਹੇਠਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਉਪਰ ਵਧਣ ਦੀ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਰਵਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਾਤੀ ਨਹੀਂ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਾਤੀਗਤ ਜਨਗਣਨਾ ਨਾਲ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ, ਸਿਰਫ ਓਬੀਸੀ 'ਤੇ ਜਾਤੀਗਤ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਚੋਣਵੀ ਲਾਭ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਬੌਧਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਅਤੇ ਤੌਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਢਾਲਣ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਵੱਡਾ, ਚੁਣੌਤੀ ਭਰਿਆ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਕੌਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ-2020 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪਬਲਿਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦਵਾੜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਖੋਜਾਰਥੀ ਇੱਥੋਂ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪੈਮਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਲਬੁਤੇ ਹੀ ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਬਚਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਚਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੱਕ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੋਜ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਰੋਕਣ ਲਈ ਵੀ ਕੌਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ-2020 ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਰਿਸਰਚ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਫੰਡ ਤੱਕ ਤੈਅ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਾਈਡ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਿਰਫ ਕੜੀ ਹੀ ਹੋਣਗੇ। ਇਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣ ਜਾਂ ਨਾ ਲੈਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ 'ਬੌਧਿਕ ਪਰੰਪਰਾ' ਤੋਂ ਤੋੜ ਕੇ 'ਬੌਧਿਕ ਕੰਗਾਲੀ' ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਤੱਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਬਲਕਿ ਅਜੋਕੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਵੀ ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਲਿਟਮਸ ਪੇਪਰ ਟੈਸਟ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੁਠਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 13.34 (ਪੰਨਾ 611) ਅਨੁਸਾਰ, 'ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਸਾਡੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ 'ਦਿੱਲੀ ਪੈਟਰਨ' ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਹਾਲਾਤ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਲਈ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਗਲਤ ਹਨ।' ਇਹੀ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦੌਰ ਦੇ ਹਨ।

ਡਾ ਏਕੇ ਵਰਮਾ

ਉਮਰ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਦਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਖਾਓ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ

ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹਿੰਗੇ ਬਿਊਟੀ ਪ੍ਰੋਡਕਟਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿ ਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਹਤਰ ਅਤੇ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਰਹੇਗਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਸ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਫਲ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਧ ਪਦਾਰਥਾਂ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਪੋਸ਼ਕ ਤੱਤ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਪੋਸ਼ਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

1. ਗਾਜਰ - ਗਾਜਰ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਪੋਸ਼ਕ ਤੱਤ ਸਿਹਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚਮੜੀ ਲਈ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਗਾਜਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਡਾਈਟ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾਓ। ਇਹ ਬੀਟਾ ਕੈਰੋਟੀਨ ਤੇ ਵਿਟਾਮਿਨ ਏ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਜਰ ਖਾਓ ਜਾਂ ਇਸਦਾ ਜੂਸ ਪੀਓ, ਤੁਹਾਡੀ ਚਮੜੀ

ਦਾਗ ਰਹਿਤ ਤੇ ਜਵਾਨ ਹੋਵੇਗੀ।

2. ਹਲਦੀ - ਹਲਦੀ ਵਿੱਚ ਕਰਕਿਊਮਿਨ ਤੱਤ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਚਮੜੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਲਦੀ ਐਂਟੀਆਕਸੀਡੈਂਟ ਤੇ ਐਂਟੀ-ਇੰਫਲੇਮੇਟਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਕਾਲੇ ਧੱਬਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁਹਾਸੇ, ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਸਨਬਰਨ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਲਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

3. ਟਮਾਟਰ - ਟਮਾਟਰ ਵਿੱਚ ਲਾਈਕੋਪੀਨ ਦੀ ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਯੂਵੀ ਕਿਰਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਈਕੋਪੀਨ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਟਮਾਟਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਟੁਕੜਾ ਲਓ, ਇਸ ਨਾਲ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰੋ ਜਾਂ ਸਲਾਦ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਖਾਓ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

4. ਸ਼ਕਰਕੰਦੀ - ਸ਼ਕਰਕੰਦੀ ਵਿੱਚ ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ ਅਤੇ ਕੈਰੋਟੀਨੋਇਡ ਭਰਪੂਰ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕੋਲੋਜਨ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਤੱਤ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਪੋਸ਼ਣ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

5. ਪਪੀਤਾ - ਪਪੀਤੇ 'ਚ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਐਨਜ਼ਾਈਮ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਚਮਕਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਪੀਤੇ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਪਪੈਨ ਐਂਜ਼ਾਈਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਦਾਗ-ਧੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਮੁਹਾਸੇ ਅਤੇ ਤੇਲਯੁਕਤ ਚਮੜੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਘੱਟ ਚਰਬੀ ਵਾਲੀ ਖੁਰਾਕ ਹਾਈ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕੰਟਰੋਲ

ਘੱਟ ਚਰਬੀ ਵਾਲੀ ਖੁਰਾਕ: ਲਗਾਤਾਰ ਉੱਚ ਬੀਪੀ ਦਿਲ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ, ਮੈਗਨੀਸ਼ੀਅਮ ਅਤੇ ਪੋਟਾਸ਼ੀਅਮ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਭੋਜਨਾਂ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਬੀਪੀ ਯਾਨੀ ਹਾਈਪਰਟੈਨਸ਼ਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਤ੍ਰਿਪਤ ਚਰਬੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੱਖਣ, ਘਿਓ, ਕਰੀਮ ਦਾ ਸੇਵਨ ਘੱਟ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਟਿਊਬਾਂ ਦੇ ਤੰਗ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਘੱਟ ਚਰਬੀ ਵਾਲੀ ਖੁਰਾਕ ਲੈਣ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਆਓ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ।

ਚੰਗੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਫਾਈਬਰ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਪੇਟ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਭਰਿਆ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੰਮ

ਹਰੀਆਂ ਪੱਤੇਦਾਰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਐਂਟੀ-ਆਕਸੀਡੈਂਟਸ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੈਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਵਿਟਾਮਿਨ ਕੇ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸੋਜ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਓਸਟੀਓਪੋਰੋਸਿਸ ਦਾ ਖਤਰਾ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤਕ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

3 ਸ਼ਕਰਕੰਦੀ

ਸ਼ਕਰਕੰਦੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿੱਠੇ ਆਲੂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਘੱਟ ਚਰਬੀ ਵਾਲਾ ਭੋਜਨ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਨਾਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਸੂਪ ਅਤੇ ਫਰਾਈਆਂ ਤਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਦਲਾਅ ਹਨ।

4 ਮਸ਼ਰੂਮ

ਮਸ਼ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਚਰਬੀ ਦੀ ਮਾਮੂਲੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ ਦੀ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਤਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਲਗਾਂ ਤਕ ਸਰੀਰ ਲਈ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੋਸ਼ਣ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਡਾਈਟ 'ਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

1 ਬੀਨਜ਼ ਅਤੇ ਦਾਲਾਂ

ਫਲੀਆਂ ਅਤੇ ਦਾਲਾਂ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਆਸਾਨ ਸਰੋਤ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਆਇਰਨ ਵੀ

ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਚਰਬੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਜਮਾ, ਕਾਬੂਲੀ ਛੋਲੇ, ਮੂੰਗ ਦੀ ਦਾਲ, ਅਹਰਹਰ ਦੀ ਦਾਲ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਬਦਲਾਅ ਹਨ।

2 ਹਰੀਆਂ ਪੱਤੇਦਾਰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ

ਪਨੀਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਭਾਰ ਘਟਾਉਣ 'ਚ ਹੈ ਮਦਦਗਾਰ

ਜਦੋਂ ਭਾਰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਲਝਣ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਬਦਲਾਅ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭੋਜਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਪਨੀਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਭਾਰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਵਾਲੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਧਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਚਣ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਭਾਰ ਘਟਾਉਣ 'ਚ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਹੋ ਤਾਂ ਪਨੀਰ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਪਨੀਰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਚਰਬੀ, ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰਬੋ-ਹਾਈਡਰੇਟ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਸ਼ੂਗਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਕੱਚਾ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਪਨੀਰ ਦੇ ਫਾਇਦੇ

1) ਇਹ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ- ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਧ ਦਾ ਪਨੀਰ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਫੁੱਲ ਕਰੀਮ ਵਾਲੇ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚਰਬੀ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਨੀਰ ਵਿੱਚ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਅਤੇ ਮੈਗਨੀਸ਼ੀਅਮ

ਵਰਗੇ ਖਣਿਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਘੱਟ ਚਰਬੀ ਵਾਲੀ ਗਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਣੇ ਪਨੀਰ ਵਿੱਚ ਚਰਬੀ ਘੱਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਪੋਸ਼ਣ ਦੇ ਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।

2) ਕਾਰਬੋਹਾਈਡਰੇਟ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ- ਗਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਣਿਆ 100 ਗ੍ਰਾਮ ਪਨੀਰ 112 ਗ੍ਰਾਮ ਕਾਰਬੋਹਾਈਡਰੇਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਾਰਬੋਹਾਈਡਰੇਟ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ metabolizes, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪੋਸ਼ਣ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਕਸਰ ਘੱਟ ਕਾਰਬੋਹਾਈਡਰੇਟ ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

3) ਪਨੀਰ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਚਰਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ- ਪਨੀਰ ਚੰਗੀ ਚਰਬੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਚੰਗੀ ਚਰਬੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਚਰਬੀ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਮਾਤਰਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਭਾਰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਉਰਜਾ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਚਰਬੀ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦੇਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਾਰ ਘਟੇਗਾ।

4) ਕੈਲੋਰੀ ਕਾਊਂਟ ਘੱਟ ਹੈ- 100 ਗ੍ਰਾਮ ਗੈਰ-ਚਰਬੀ ਵਾਲੇ ਪਨੀਰ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 72 ਕੈਲੋਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਕਿ ਪਨੀਰ ਫੁੱਲ ਫੈਟ ਵਾਲੇ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਨੀਰ ਨੂੰ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹੋ ਉਹ ਵੀ ਕੈਲੋਰੀ ਲੋਡ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਤੁਸੀਂ ਬੇਕਿੰਗ ਜਾਂ ਗ੍ਰਿਲਿੰਗ ਵਰਗੇ ਵਿਕਲਪ ਚੁਣ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਕੀ ਪਨੀਰ ਢਿੱਡ ਦੀ ਚਰਬੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ?

ਪਨੀਰ ਭਾਰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਵਧੀਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪੇਟ ਦੀ ਚਰਬੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਰਮੋਨਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਦਾ ਹੈ। ਪਨੀਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹਜ਼ਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਪੇਟ ਭਰਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ, ਮੈਗਨੀਸ਼ੀਅਮ, ਚਰਬੀ, ਆਇਰਨ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਢਿੱਡ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਵਧੀਆ ਵਿਕਲਪ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਨੀਰ ਖਾਣ ਦਾ ਸਹੀ ਸਮਾਂ ਕੀ ਹੈ

ਭਾਰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੈਲੋਰੀ ਬਰਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਮੈਟਾਬੋਲਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਵੇਰੇ ਕੱਚਾ ਪਨੀਰ ਵਰਗੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਭੋਜਨ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹੋ?

ਨਾਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਪਨੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਰਜਾ ਦਾ ਪੱਧਰ ਉੱਚਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਪਨੀਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਰਬੋਹਾਈਡਰੇਟ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਮੁਤਾਬਕ 28 ਗ੍ਰਾਮ ਪਨੀਰ 'ਚ ਸਿਰਫ 8215 ਕੈਲੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਤੁਸੀਂ ਨਾਸ਼ਤੇ 'ਚ 150 ਤੋਂ 200 ਗ੍ਰਾਮ ਪਨੀਰ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਕਬਜ਼ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਹ ਨਾ ਖਾਓ

ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਗਰਮੀ ਕਬਜ਼ ਸਮੇਤ ਪੇਟ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਕਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਪਮਾਨ 50 ਡਿਗਰੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹਾਈਡਰੇਟ ਅਤੇ ਠੰਢਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਣ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

1. ਦਹੀਂ - ਆਯੁਰਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਦਹੀਂ ਪਚਣ 'ਚ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕੁਦਰਤ 'ਚ ਸੋਖਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਬਜ਼ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਦਹੀਂ ਚੁਚੀਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਵਾਦ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨਾ ਅਰਥਾਤ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਗਰਮ ਅਤੇ ਵਾਤਸ਼ੀਤ ਭਾਵ ਵਾਤ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਰਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਰੀਸੈਪਟਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਕਬਜ਼ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

2. ਕੈਫੀਨ - ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੈਫੀਨ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਅੰਤੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਗਲਤ

ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦਾ ਸੇਵਨ ਡੀਹਾਈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਕਬਜ਼ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਗੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੈਫੀਨ ਸਾਡੀ ਪਾਚਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤੇਜਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕੈਫੀਨ (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੈਫੀਨ) ਵੀ ਡੀਹਾਈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਬਜ਼ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਦਤਰ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

3. ਜੀਰਾ - ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੀਰਾ ਪਾਚਨ ਕਿਰਿਆ ਲਈ ਚੰਗਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸੁੱਕਾ ਅਤੇ ਸੋਖਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਬਜ਼ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਗੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਯੁਰਵੇਦ ਵਿੱਚ, ਜੀਰੇ ਨੂੰ ਜੀਰਕਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜੀਰਨਾ (ਭਾਵ ਪਾਚਨ) ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਜੀਰਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਹਜ਼ਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ'। ਇਹ ਪਿਟਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਪਾਚਨ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਦਾ ਹੈ, ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਚਣ ਲਈ ਹਲਕਾ ਪਰ ਮੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਭੁੱਖ, ਦਸਤ, ਆਈ.ਬੀ.ਐੱਸ. ਲਈ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹੈ ਪਰ ਕਬਜ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ।

MISSION PEAK BROCKERS, INC

CALL A PROFESSIONAL AND GET THE BEST POSSIBLE PRICES AND HIGHEST PROFITS

I am a top rated Business and Commercial Real Estate broker with vast experience in Sales.

For the best possible price and highest profit, call a Business Professional.

As the **President of Mission Peak Brokers, Inc.** and also a **Commercial Real Estate Broker**, I offer you guidance that is based on extensive experience in Sales. Acquisition and Financing of Commercial Real Estate and the purchase of businesses.

Mission Peak Brokers, Inc. is a leading **Business Brokerage** firm based in the San Francisco Bay Area providing the services required for the sale and acquisition of main street retail business opportunities and commercial real estate as well as an all-inclusive assistance with the business and commercial loan process.

We are here to secure your objectives through a standard of aggressive diligence, measurable integrity and the highest standard of excellence **knowing our client's satisfactions is our ultimate goal.**

Acquisition and Financing of Commercial Real Estate.

GET TOP DOLLAR\$

FOR YOUR COMMERCIAL PROPERTY

CALL TODAY

(510) 490-9705

hssidhu@gmail.com
www.missionpeakbrokers.com

**Harpreet "Harry" Sidhu, CBB
Broker/president**

**BRE Lic #1433114
Broker Lic # 01792260**

